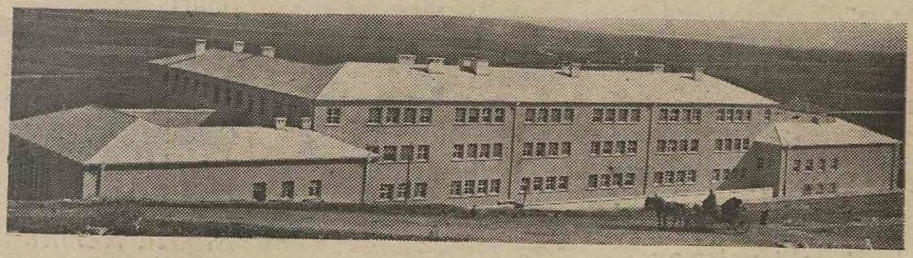
KAYNAK

Balıkesir Halkevi Mecmuası

1934

Kaynağın bu sayısı Balıkesir Lisesi , Muallim mektebi ve Kız, Erkek Orta mekteplerine tahsis edilmiştir.

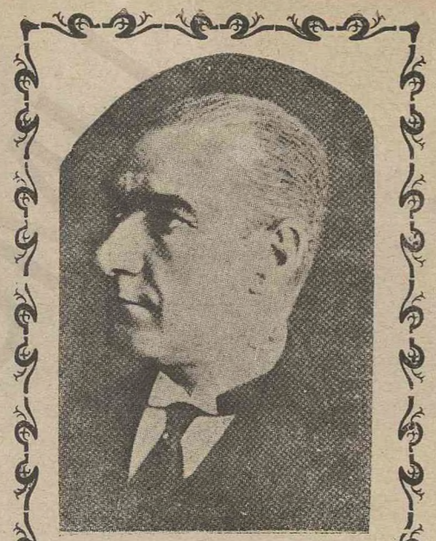
16. 17. 18.

Sütünlarımız inkilâbın ve Halkevlerinin çizdiği derin ve geniş mefhumun içine giren bütün yazılara açıktır.

Her ayın ilk haftasından sonra gelen yazlar bir nüsha sonraya kalır.

İçindeki yazılar

Lâyıklık ve vicdan hürriyeti		*Esat Âdil*
Yeni bir kaynak mı, yeni bir mezar mı (Şiir)		*A. Gaffar*
Tabiat sevgisi, Yurt sevgisi		*M Emin*
Bir mektepçi gözile İktisadî buhran		*Fuat Gündüz Alp*
Balım Sultan		*Abulbakı*
Potleç		*Sadettin*
Göl kenarında		*Hasan Alt*
Köyden ilk mektup		*Halit*
Ayrılırken		*Sabri*
Müstecabi zade İsmete ait hatıralar		*Avni İsmail*
Deniz	(Şiir)	*Halil Şevki*
Bir bahar sonu	(Şiir)	*R. Gök Alp*
Edebiyat tarihimizde bir münakkit şair: Ruhi		*Vehpi Evinç*
Amerikan edebiyatına kuş bakışı		*Hilmi*
Balıkesirdeki yatırlar		*Niyazi, Kerim*
Hayattan bir sahife		*Muammer*
Bizde Muallim mektepleri ve mektebimiz		*Ferhan Sıtkı*
Kara kaplı defterden		*Abdurrahman*
Yeni resim ceriyanları		*A Sırrı*
Balıkçı		*Mahir*
Bulutlar		*Mummer Rakım*
Hatıra defterinden		*Vasıf*
Kış		*Nafız*
Baykuş		*Halit Fahri*
Samimiyet		*Cahit Vecdi*
Yanlış bir tefşir		*Kemâl Alp*
Koşma	(Şiir)	*Halil Sezai*
İlk acı ve ilk sevinç		*Kadir Şimşek*
Ülküm	(Şiir)	*Feridon*
Siyah beyaz		*Muharrem*
Tiryaki		*Fahri*
Gurbette günler	(Şiir)	*Nihat Âdil*
Yıllar	(Şiir)	*Fahri*
Nereye gidiyoruz		*Ziya*
Odun pazarında	(Şiir)	*İbrahim Şevki*
Baş çayıra doğru	(kara günler:)	*İbrahim Şevki*
Muallim mektebi marşı		*Nihat Âdil*

İnkılâpçı Balıkesir gençliğinin yetişmesi ve yükselmesi yolunda

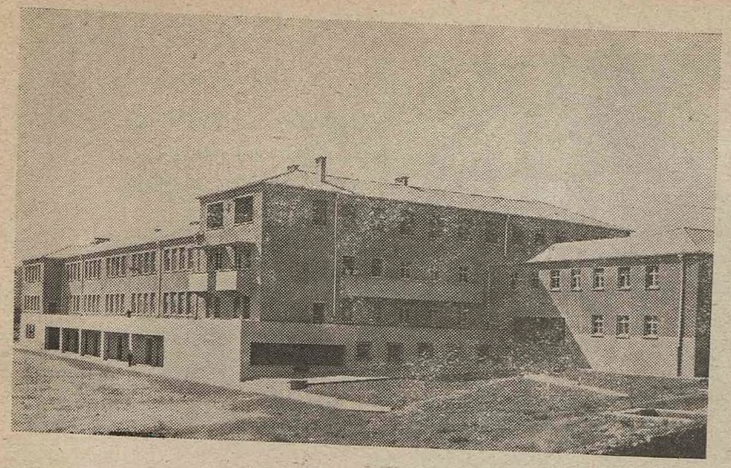
Esat Âdil Bey
Kaynağın Neşriyat Müdürü
ve Halkevi Reisi

Gençlerin kültür yuvası
Balıkesir Halkevi

Tevfik Fikret Bey
Kaynağın İmtiyaz sahibi
ve C. H. F. reisi

Necati bey Muallim mektebi ve Lise

Kız Ortamektep mezunları

Kız Ortamektebi

Muallim mektebi mezunları Edebiyat hocaları Baki beyle bir arada.

Erkek Ortamektebi

Lise sonsınıf mezunları Edebiyat muallimi Baki beyle .

Muallim mektebi son sınıf talebesi tedris usulu ve tatbikat muallimi Fuat beyle bir arada

muallim mektebi son sınıf talebesi tedris usulu muallimi Fuat beyle birlikte tatbikattan döuerken

muallim mektebi son sınıf talebesi tatbikat dersleri esnasında

ADRES
Balıkesir — KAYNAK
Müracat yeri : HALKEVİ

İmtiyaz sahibi
Tevfik Fikret

KAYNAK

Balıkesir Halkevi tarafından çıkarılır
Aylık Kültür Mecmuası.

ABUNASI
YILLIĞI : 150 Kuruştur
6 AYLIĞI : 80 »

Neşriyat Müdürü
Esat Âdil

Lâyiklık ve Vicdan Hürriyeti.

Ha'kevimizin bir toplantısında verdiğim bir konferansta, vicdan hürriyetinin lâyık devlet sisteminde nasıl korunduğunu an latmıya çalışmıştım.

"Medenî ve siyasî hürriyet'er„ adlı kitabımdada bu bahsi eyiden eyiye tahlile uğraştım .

Bizde esas'ı bir şekilde hemen pek az vatandaş tarafından kavranmış olan bu çok mühim muvzuu, Cümhuriyetimizin bu ana prensibini bütün vatandaşlarımın anlıyacağı tarzda bugün anlatmak istiyorum.

"Lâyık devlet„in en kısa tarifi, devlet nüfuzunu dinî tesirlerden korumak ve vicdan işlerini siyaset sahasından uzaklaştırmaktır.

Bu, şu demektir :

1 — Kanunlar, nizamlar, emirler ve devlet teşkilâtı tamamen dünyevî maksatlar ve gayeler içindir.

2 — İş başında bulunanlar, memleket işlerini tanzim edenler ve bütün vatandaşlar hangi din ve mezhepten olursa olsunlar; bir hükmün verilişinde, bir kanunun yapılış ve tatbikinde her türlü din ve mezhep tesirlerinden uzak kalmak, resmi salâhiyet ve vazifelerini kendi itikatlarından ayrı tutmak mecburiyetindedirler .

3 — İşte bu sebeplerle, lâyık devlette, dinî maksatlarla kurulmuş ve dünya işlerini dinî kaidelerle idare etmeği hedef bilmiş siyasî cemiyetler ve fırkalar teşkili yasaktır.

Diğer taraftan :

1 — Vatandaşların vicdanları bütün manasile serbesttir.

2 — Vicdanla , vicdanın inandığı kuvvet arasına; yani Allah'la kul arasına kimse giremez.

3 — Vatandaşlar; inanıp inanmamakta, inandığı şekilde hareket etmekte; mensup olduğu din ve mezhebin icabatına uymak ve emrettiği şeyleri yapmakta tamamen hür oldukları gibi , diğer bir vatandaşın vicdanına da saygı göstern eğe mecburdurlar.

4 — Hükûmet kuvvetlerinin de vazifesi: Allah'la kul arasındaki vicdanî bütün münasebetler karşısında tamamen bitaraf ve seyirci kalmaktır.

Görülüyor ki, vicdan hürriyetini temin eden ancak lâyik devlet sistemidir.

Halbuki, lâyik devlet sisteminin zıddı olan "Dinî Devlet„ sisteminde vatandaşlar inanıp inanmamakta, inandığı gibi hareket etmekte serbest değildirler.

Devlet reisi ve hükûmet şefleri kendi itikatlarına göre vatandaşların itikatlarını tanzim etmek isterlerse böyle bir rejim altında vicdanın serbest kalmasına imkân var mıdır?

Dinî devlet sisteminde terbiye ve mektep işleri de itikatlara göre değişir. Bir hıristiyan mektebinde bir yahudi'ye hıristiyan itikadına ve kaidelerine göre tahsil ve terbiye vermek , vicdan hürriyetine aykırı bir harekettir.

Halbuki lâyık devlet maarifinde talebenin yalnız kafasile meşgul olmak, onun vicdanını serbest bırakmak şarttır. Çocuğun dinî terbiyesi daha ziyade ailesine aittir.

Misaller zikretmeğe ve tafsilâta boğmağa lüzum görmeden ana hatlarını çizdiğim lâyık devlet sistemi, görülüyor ki vicdan hürriyetini kuran, koruyan bir idare tarzıdır

Şu halde vicdanlarının serbestliğini istiyenler için lâyık olmak ve lâyık devlet idaresine bağlı kalmaktan başka çare yoktur.

Türk cümhuriyeti lâyıktır. Türk vatandaşları vicdan ve itikat işlerinde katiyen serbesttirler.

Halbuki, bir çok vatandaşlar bu meselede müteredditdavranıyorlar. Zannediyorlarki Cümhuriyet hükûmeti de, Osmanlı devrinde olduğu gibi hareket ediyor.

Bu tereddüt şu iki ruhî sebepten ileri geliyor:

1 — Bazı mütaassıp vatandaşlar başkalarının da kendileri gibi inanmalarını ve öyle hareket etmelerini temin edemedikleri ve bu hususta hükûmetten yardım görmedikleri için müteessirdirler.

Bunlar, vicdan serbestliğinin manasını anlamamış olanlardır.

2 — Yine bazı vatandaşlar, dün ile bu günü eyice ayırt edemedikleri ve inkılâbın ortaya attığı yenilikleri ve prensipleri kavraya madıkları içindir ki lâyıklığı adeta bir din aleyhtarlığı zannediyorlar.

Bunlar da; dinin dünya işlerile birleştiği zaman alçalacağını; halbuki yalnız vicdanlarda kalmak şartile asalet ve yüksekliğini muhafaza edebileceğini farkedemiyenlerdir.

Diğer taraftan, lâyıklık prensibi hemen bir çok vatandaşlar tarafından eyice anlaşılamamış olduğu, dünkü içtimaî terbiyenin tesirleri tamamen uzaklaştırılamadığı ve bazı umumî zaruretler dolayısile inkılâp ve cümhuriyetin ana prensipleri yüzde yüz bir isabet ve sadakatle tatbik edilemediği için vicdan hürriyeti ve lâyıklık meselesi telakkilerimizde tam bir vüzuhla yer alamamıştır.

Bununla beraber vatandaşlarımıza ilmî bir salâhiyet ve samimî bir inanışla tekrar ediyorum:

Türk inkılâbının ve Türk Cümhuriyetinin en yüksek değer ifade eden pirensiplerinden birincisi lâyık'lıktır.

En ileri milletler bile lâyık olabilmek için asırlarca uğraşmışlardır.

Şu halde, vicdanlarını hür görmek, vicdan serbestliğine hakkile ulaşmak istiyenler bütün bir samimiyet ve iftiharla:

— Ben lâyık'ım!

Demekten çekinmemelidirler.

Müstecaphoğlu
Esat Âdil

Yeni bir kaynak mı yoksa yeni bir mezar mı ?

İşte gene içime doğdun ayni şafaktan,
Tekrar ilham almağa başladım bir yapraktan.
Nasıl sular kaynarsa eşilen bir topraktan,
Bu mısralar kâğıda öyle kolay yazıldı.

* * *

Bu bir dönüm yeri mi yoksa düğüm yeri mi?
Hayatımın en mesut, en bedbaht günleri mi?
Bu duyduğum sadalar yarının ünleri mi,
Yoksa içimde başka bir mezar mı kazıldı?

29-5-934
A. Gaffar

Tabiat sevgisi, Yurt sevgisi...

M. EMİN
Lise ve Necati Bey M. Mektebi Müdürü

Baharın güzel bir gününde kıra çıktığımız, şehir dışında dolaştığımız, yeni manzaralar karşısında kaldığımız zaman duygumuzu içimizden gelen ne güzel, ne hoş, ne zarif, gibi tabirlerle ifade ederiz. Tabiatın bütün varlıklarının inkişaf halinde bulunduğu bu gibi sahalarda gördüklerimiz ağaç, ot, yosun, çiçek ve hayvanlardan ibarettir. Bunlar bizim hiç te yabancmız değildir. Doğduğumuz gündenberi biz bunları her zaman, her yerde görür ve tanırız.

Şüphesiz ki biz bunları yeni gördüğümüz ve ilk defa tanıdığımız için hayran olmuş, beğenmiş değiliz. Uzun müddet gözlerimizi işgal eden ve içimizden gelen bir sevgi doğuran hadise bütün bu varlıkların bulundukları yerlerde ne kadar ahenkli bir tertip altında dizilmiş olmasından, renklerinin, biçimlerinin ne derece birbirine uygun bulunmasından ileri gelir. Her nerede bulunursak bulunalım tabiatın kudretli elile hazırlanmış, meydana getirilmiş eserleri hayretle seyrederiz. Yüksek dalgalarile sahili kemiren bir deniz, köpüklü sularını yüksekten döken bir çağlayan, önüne gelen şeyleri sürükleyen coşkun bir ırmak bizi hayli oyalar. Gölgesi altına sığındığımız bir ağaçın üstünde tatlı sesiyle öten bülbülü bir türlü göremeyiz. Bir kurbağanın dere kenarında sazlar, çamurlar arasında düşmanlarına görünmemek için saklanış tarzına şaşarız. Bir havuz içerisindeki balıkların yüzme ve beslenme hareketlerini merakla seyrederiz. Bir kaya çatlağından yükselen bir çam ağacı bizi hayrete düşürür... Bu gibi misalleri saymakla bitiremeyiz. Yalnız burada muhakkak olan bir nokta vardır ki hepimizde tabiata karşı içimizden doğan bir alâka ve muhabbet bulunmasıdır.

Bu gün çiçeklere karşı gösterdiğimiz sevgi tabiata karşı duyduğumuz merbutiyetin en büyük delillerindendir. Kuş besleyenler, kelebek, böcek kolleksiyonları yapanlar, yosun ve taş nümuneleri biriktirenler tabiata karşı olan sevgilerini en açık şekilde göstermiş olanlardır.

Tabiat sevgisini daha ileri götürebiliriz. Şüphesiz ki herkesin doğduğu, gençliğini geçirdiği, uzun müddet yaşadığı memlekete karşı muhabbeti vardır. Çünki tabiatı orada tanımış, bütün varlıklara karşı olan rabıtasını orada tesis etmiş, orada ilerletmiştir.

Memleketim deyince.. Gözünün önünde ilk tecessüm eden hayâl kendisine en yakın olan şahıslar ise, sonraki mutlaka tabiattır. Memleketinin güzelliğinden bahseden, tabiatın zenginliğini anlatır.

Tabiat bilgi ve sevgisi yurt sevgisi demektir;

Bir Mektepçi gözile İktisadî buhran

FUAT GÜNDÜZ ALP

Kız Ortamektep Müdürü ve Muallim Mektebi tedris usulü Muallimi

Cihan harbinden sonra gittikçe artan bir hoşnutsuzluğun bütün insanlığı kapladığı ve bunun en ziyade göze çarpan şekline iktisadî buhran denildiği malûmdur. Başlıca âraz şunlardır: Ziraat ve sanayi sahalarında fazla istihsâl, buna mukabil ticarette yani mübadele ve satış sahasında büyük bir durgunluk. Birçok insanların iş bulamaması, bulabilenlerin de ihtiyaçlarından bir çoklarını temin edemiyecek kadar az kazanması.

Bu Maddî arâzın yan başında şu manevî arâzı da görüyoruz: Umümî bir betbinlik, ülküsüzlük, kararsızlık, itminansızlık, intiharlar, cinayetler, malî rezaletler ve saire.

Bunlardan hangileri sebep, hangileri neticedir? Eğer hepsi netice ise hakikî sebepler nelerdir? Bu suallerin cevabını vermek ve bilhassa iktisadî buhranın sebeplerini araştırmak için senelerden beri pek çok yazılar yazılmıştır. Kanaatımca, bu yazıların en çürükleri, iktisadî buhranı münhasran maddî ve iktisadî sebeplerle izah etmeğe çalışanlarıdır. En doğru görünenleri de, cemiyetlerin bütün bünyesini kavrayanlarıdır yani sebepleri yalnız iktisadî sahada değil; ahlâkî, hukukî, terbiyevî, bedîî ve hatta dinî ve felsefî sahalara da teşmil edenleridir. Bir çümle ile bu günkü cemiyetleri hem cisim hem de ruh itibarile hasta sayanlarıdır.

Bu anlayışa göre, yalnız başına iktisadî buhran meselesini ele alıp tetkik etmek, daha ilk adımda bir çıkmaza girmek demektir. Hele bu tetkikçiler dar görüşlü iktisat mütehassısları olursa meseleyi halletmek büsbütün imkânsız olur, bu mevzuda en büyük salâhiyet sahipleri - kuvetli bir felsefî kültüre malik olmak şartile - içtimaiyat âlimleridir.

* * *

Böyle olmakla beraber insanlığın bu cisim ve ruh hastalığının terbiye cephesinden de bir görünüşü vardır. Ben burada - meseleyi halletmek iddiasında bulunmaksızın - işte bu görünüşü tasvir etmek istiyorum. Evvelâ şu suallere cevap verelim:

1 — Neden bir çok insanlar işsiz kalmıştır? Cevap: Hemen bütün istihsâl sahalarında makinalar kullanıldığı için bazan bir insanın yapabileceği bir işi bir tek insan idare edebilmektedir. Tabiî bu istihsâl müesseseleri, makinalarını çoğalttıkça çalışan insanları azaltmaktadır. İşçilerin de en kabiliyetlileri alıkonmakta, diğerlerine yol verilmektedir.

2 — Bu kadar çok ve ucuz eşya istihsâl edildiği halde insanların pek çoğunun mahrumiyet ve sefalet içinde yaşamasının sebebi nedir? Cevap: Eşya ne kadar çok ve ucuz olursa olsun, birçok insanlar bunları satın alabilecek kadar para kazanamadıktan sonra neye yarar? Dünyanın bir tarafında açlıktan ölenler varken diğer tarafında satılmadığı için - yığın yığın mahsullerin imha edildiğini görmiyormuyuz?

3 — Tamamen işsiz kalanlar için bu doğru; fakat az kazananlar niçin hayatlarından memnun olmasın? bir kilo ekmek beş kuruşa, sağlam bir takım köylü elbisesi beş liraya satın alınabildikten sonra hayattan şikâyat etmenin manası nedir? Cevap: işte asıl mesele burada. Bugünün - bilhassa büyük şehirlerde yaşıyan insanı bir lokma ve bir hırka ile iktifa edecek orta zaman kanaatkârlığından çok uzaktır. Az çok tahsil görmüştür. İçinde yaşadığı medenî muhit kendisinde, eski insanların tasavvur bile edemediği birçok ihtiyaçlar yaratmıştır. Bu ihtiyaçların ne gibi vasıtalarla tatmin edildiğini her gün gözlerile görmekte ve - müsavi haklara malik bir insan olmak sıfatile - kendisi de bunlardan istifade etmeği istemektedir. Halbuki malî vaziyeti, bu çeşit çeşit ihtiyaçların tatminine imkân vermeyince - ruhî bünyesinin kuruluşuna göre - betbin, isyankâr, mütecaviz, hilekâr velhasıl cemiyete düşman bir mahlûk haline geliyor.

4 — Ya sefalet içinde bulunmıyan insanlar arasında da böyle menfi ruha malik olanların çoğalmasına sebep nedir? Cevap: Bu tip, zamanımıza münhasır değildir. Yüksek ve müreffeh tabaka içinde - her devirde ve her cemiyette - pek çok ahlâksızların bulunduğunu, ancak buhran zamanlarında bunların pek ziyade çoğaldığını tarih tetkikleri göstermektedir. Bununla beraber devirden devire, cemiyetten cemiyete bunlar hususî bazı vasıflar göstermektedir.

Para hırsı, mevki hırsı, şöhret hırsı, zevk ve eğlence iptilâsı, bu yüzden vazifeyi ihmâl, başkalarını kıskanmak, hırsızlık, hilekârlık, ihtiras, cinayet, intihar gibi. Dikkat edilirse bunların hepsi hodbinliğin muhtelif tezahürlerinden başka bir şey değildir.

* * *

İşte şimdi mesele hemen tamamen bir terbiye manzarası arzetmektedir. İnsanları iyi terbiye ediniz, bütün yeni ihtiyaçları tatmin edecek içtimaî teşkilatı da vücuda

---

Tabiat sevgisini hepimizi yurdumuza bağlıyan rabıtaların başında sayabiliriz. Bu gün nasıl ki her millet millî mefahirini teşkil eden eserleri toplayarak müzeler vücuda getiriyor, âsarı atikayı büyük bir itina ile saklayorsa memleketine tabiatın verdiği hazineleri de ayni derecede kıskanç'ıkla muhafazaya çalışıyor ve iftiharla teşhir ediyor.

Hali hazırda Amerikada ve Avrupada tabiat müzelerine (Müze om) lara verilen kıymet çok büyüktür. Amerikada Riyokolorado vadisi, Niyagara şelâlesi, Kalifornyada ulu Següayaların bulunduğu mıntaka, gayezerlerin fışkırdığı Yellovuston park birer millî müze gibi muhafaza edilmektedir. Napolideki Vezüvün belki de İtalya müzelerini ziyâret eden insanlar kadar temaşacısı vardır. Avusturyadaki meşhur mağara tabiatın kudretli elinin vücuda getirdiği en büyük bir sanat eseri gibi görülür. Maden ocak ve kuyuları ise tabiatın insanlara ve memleketlere verdiği en büyük ve feyizli hazinelerdir.

Memleketimiz de de çok kıymetli tabiat hazineleri vardır. Sakarya ve karasu bogazlarının azameti Erciyeşin bir zamanlar ateş va duman püsküren krater ve mahrut, güneşin parlak şuaları altında uzaktan atılmış pamuk balyalarına benziyen (Pamukkale) travertenleri, Bursa ve Yalvanın sıcak su membaları, İstanbul civarındaki Yarım burgaz mağarasının mazisi, Torosların semalara yükselen ihtişamlı tepelerinin jeolejik tarihi çok kıymetli tabiat eserleridir. Bunların daha pek çoklarını memleketimizin her tarafında bulabilir ve sayabiliriz. Bunları tanımak ve tanıtmak şüphesiz ki Türk gençliğine " Cennet kadar güzel „ denilen memleketimizi daha çok sevdirecektir.

getiriniz, buhran kalkacak, yerine geniş bir refah ve saadet kaim olacaktır. Çünkü:

1 — Eğer istihsalin makinalaşmasından bir çok insanlar işsiz kalıyorsa bu insanların makinayı bir refah ve saadet aleti haline girecek yerde bir felâket ve buhran vasitası yapacak kadar ahmak, hodbin, teşkilâtsız — bir kelime ile — «terbiyesiz» olmalarından ileri geliyor. Amele ve patronlardan tutunuz da muallimlere, mütefekkirlere ve devlet adamlarına kadar bütün insanlarda bu terbiye noksanı pek bariz bir surette göze çarpmaktadır. Muhterem okuyucular, hayret etmeyiniz! kullandığım kelimelerin manalarını biliyorum. Yalnız fikirlerimi sonuna kadar takip ediniz! işsizliğin teşkilâtsızlıktan ve dolayisiyle terbiyesizlikten neşet ettiğini siz de teslim edeceksiniz. Ancak bu rada terbiye kelimesine çok geniş bir mana vermek şartile Şöyle ki:

A: Evvelâ işsiz kalan adam terbiyesizdir. Meselâ memleketimizi ele alalım: Sürülerle işsiz insanlara mukabil Avrupadan yüzlerce ve binlerce mütehassıs ilim ve teknik adamlar, hatta amele getirmeğe mecbur kalıyoruz. Daha acıklısı, orta mekteplerde bazı dersleri okutabilecek kâfî miktarda muallim bile bulamıyoruz. Eğer bu işsizler iyi terbiye edilmiş olsalardı bu boşlukları doldurarak hem kendileri için hem de millet için faydalı unsurlar haline gelirlerdi. [Şüphesiz Avrupalı ve Amerikalı işsizlerin vaziyeti başkadır, ama bunlarda hükûmetlerini, işsizliği kaldıracak teşkilâtı yapmağa icbar edemedikleri için mühüm bir terbiye noksanı göstermektedirler.]

B: Patronların terbiyesiz olduklerını ispat etmek için ise uzun boylu izahata bile lüzum yoktur. Çünkü bunlar mümkün olduğu kadar fazla kazanmak için kanunların müsaade ettiği veya görmediği her vasıtaya müracaat ederek sefalet ve hoşnutsuzluğun artmasına sebep olmakta ve bazan hükûmetleri de cok müşkül vaziyetlere sokmaktadırlar.

Meselâ fabrikacılar bir ameleyi günde on saat çalıştıracak yerde sadece beş saat çalıştırsa ve daha az kazanca kanaat etselerdi bir yerine iki adam iş bulurdu. Bu yüzden istihsâl edilen eşya biraz daha pahalıya mal olsa bile hiç değilse işsizliğin önüne geçilmiş olurdu. Pahalılıktan doğacak mahzurlar da başka türlü tedbirlerle ortadan kaldırılamaz değildir.

C: Muallimler ve mütefekkirler, insanları ideâl bir cemiyetin icaplarına göre yetiştirmek için çok büyük imkân ve kudretlere malik oldukları halde bu vazifelerini iyi yapamamışlardır ve bugün de yapamıyorlar. Çünkü kendileri bu şekilde yetişmiş yani terbiye edilmiş değillerdir.

Bugünkü cemiyetin, yeni ihtiyaçları karşılıyacak teşkilâttan mahrum olmasında muallim ve mütefekkir zümresinin büyük mesuliyeti vardır. Çünkü insanlara en doğru yolları göstememişler ve lüzumlu itiyatları verememişlerdir.

Ç: Nihayet bilmek, istemek ve yapmak hususlarında birçok devlet adamlarının terbiyesi noksandır. İçtimaî teşkilât yapmakat çok büyük rol oynıyacak vaziyetlerde bulunan devlet adamları içinde, şahsî menfaatını cemiyet menfaatina üstün tutanlara, dar bir fırkacılık veya sınıf gayreti güdenlere, devletin kuvvetlerini semeresiz işler uğrunda israf edenlere hemen her memlekette tesadüf edilmiyor mu? bunlar terbiye noksanları değilmidir? Sadece işsizlere iş bulmak hususunda bile - isteseler ve bilseler - devlet adamlarının pek çok şeyler yapmağa kadir olduklarını bazı memleketlerdeki misaller gösteriyor.

2 — Muhakkak ki tabiatta insanların bugünkü ihtiyaçlarına kâfi gelecek madde ve kuvvetler bol bol vardır, İnsanların bunlardan istifade etmeleri için ilim ve

fen birçok (vasıtalar)da gösteriyor. Dahası var: Bugünkü noksan teşkilâtla bile istihsâl edilmekte olan maddeler iyi tevzih edilebilse bütün insanları müreffeh yaşatabilmek için kâfi gelecektir... Bu hakikatlara rağmen insanların milyonlarcasının işsizlik ve sefalet içinde kıvranmaları teşkilâtsızlığın ve terbiyesizliğin neticesi değilmidir?

Eğer her insanın istidat ve kabiliyetini ölçecek ve buna göre terbiye ederek her birini en ziyade muvaffak olabileceği bir işin başına getirecek müesseseler olsaydı, hem bu teşkilâtı idare etmek için bir çok insanlara yeni bir iş sahası bulunacaktı, hem de insanlığın maddî ve manevî inkişaf ve saadetine hizmet edilmiş olacaktı. Bu emelde ütopi denecek bir cihet görmiyorum. bu günkü tatbikî pisikoleji böyle bir teşkilâtı mümkün kılacak dereceye gelmiştir. bunu yapmamamız terbiyesizliğimizden ileri gelmektedir, o zaman dünyada ne işsizlik kalırdı, ne de fakir ve sefalet. Bilâkis bugün bir kısmı işsiz otururken bir kısmı da lûzumundan fazla yorulup yıpranan insanların hepsi günde üçer dörder saat çalışmakla bütün ihtiyaçlarını temin edecekler, ancak çalışmağa hiç kabiliyeti olmadığı anlaşılanlar ki insanlar arasında pek az bir yekûn tutarlar - baş belâsı kabilinden darulâcezelerde iaşe edileceklerdi. Bugünkü iktısadî buhranı tevlit ettiği söylenen fazla istihsâl, bu takdirde bir refah âmili olacak ve teşkilât sayesinde her maddenin istihsâl miktarı cemiyetin ihtiyacına göre ayarlanacaktı.

3 — Bugünkü insanların bir lokma ve bir hırka ile iktifa etmek istememeleri pek tabiîdir. Ancak iyi bir terbiye ve teşkilât sayesinde cemiyetin servetlerini israf etmeden bütün insanların en zarurî ihtiyaçlarını temin çareleri bulmak mümkündür. Böylece, Normal ihtiyaçların tatmin edilememesinden vücuda gelen muzır temayüllerin, marazî zevk ve sefahet arzularının da önüne geçilmiş olur.

4 — Yüksek tabakadaki hotbinlikten doğan ahlâk buhranına gelince, terbiyenin en ziyade müessir olabileceği saha şüphesiz ki burasıdır, ama denecek ki bu tabaka en ziyade tahsil görmüş insanlardan müteşekkildir. Evet, tahsili kabûl ederim; fakat benim anladığım manada terbiye, asla! Cemiyet aleyhindeki temayülleri iyi bir terbiye mefhumile nasıl telif edilebilir? Terbiyeli adam en büyük şahsî saadeti, içinde yaşadığı cemiyetin saadetinde bulan ve bunu böylece istihsâl etmek için bir arının bal yapması kadar kolaylıkla bütün maddî ve manevî kuvvetlerini sarfetmekten zevk duyan adamdır. Bütün terbiye müesseselerine büyük dinlerdeki Allah sevgisi derecesinde kuvvetli olarak bu ülküyü verebildiğimiz gün dünyada ne işsiz amele, ne sefil köylü, ne uyuşuk memur, ne yalancı tacir, ne insafsız patron, ne de hilekâr devlet adamı kalacaktır.

İşte ben insan ruhunun böyle bir cephesi de bulunduğuna ve terbiye sayesinde - bittabi zamanla - hayvanlığa mahsus hutbin temayüllerin uyutularak bu ilâhî cephenin genişletilebileceğine inanıyorum ve iktısadî buhranın en büyük sebebini bu ahlâk ve terbiye buhranında buluyorum.

Fuat

Balım Sultan

ABDÜLBÂKÎ

Balıkesir Necati Bey Muallim mektebi ve Lisesi Edebiyat Muallimi

Karesi beyliğini meydana getiren halk kitlesinin kısmen yerli, kısmen de hicrî 662 de Hacı Bektaş halifelerinden Sarı Saltuk Baba ile Dobrucayı zaptedip Rumelide bir çok yerlere ılgar eden ve Sarı Saltuğun ölümünden sonra Halil Ecenin kumandası altında tekrar Anadoluya geçen Türkmenlerden ibaret bulunduğunu biliyoruz (1).

Sarı Saltuğun Hacı Bektaşla olan münasebetini Bektaşı vilâyetnamesi haber verdiği gibi bu zatın Batınî akidelere sahip olduğunu İbni Batuta seyahatnamesi de bildirmektedir(2).

(1) Ahmet Tevhit: Rum Selçukî devletinin inkırazı ile teşekkül eden tavaifi mülûkten Kara hisarı sahipte Sahip Ata oğulları. Tarihi Osmanî encümeni mecmuası. Sayı: 9,Sa: 565. Fazla tafsilât için Hammer tercemesine (C: 1, Sa: 168-169) Alinin Selçuknamesine (Revan köşkü kütüphanesi, No: 1391), Muhaçnameye (Paris, 1275 - 1856, Sa: 80 - 83) ve Camiüddüvele (Beyazıt umumî kütüphanesi, C: I, No: 5019, Sa: 1183 - 1184) bakınız! Camiüddüvel, Dobrucaya 680 de gittiklerini yazıp "Fehafel müslimûne bâde zalike min istilâil küffari aleyhim feaberu maa mukaddimihim Halil Ece ilâ nahiyeti Karesi min Anadoli fi hudûdi seneti seba' mie„ cümlesile Selçukî devletinin inkırazından sonra hicrî 700 de Halil Ece ile Karesiye geçtiklerini bildirir.

(2) Sarı Saltuk ananesi için bakınız! Vilâyetname, Üniversite kütüphanesi, Halis Ef. Kitapları, No: 2471, Sa: 158 - 167. Mehmet Şeref: İbni Batuta seyahatnamesi tercemesi, C: 2 Sa: 386.

Çok meşhur bir Batınî şeyhi olanBarak Babanın Sarı Saltuk müridi bulunması da bu rivayeti tamamiyle teyit ediyor. Bu suretle Balıkesir civarında bulunan Çepnilerin mevcudiyetini bu tarihî vakıa ile tefsir ve izah edebiliriz. Sarı Saltuğun Hacı Bektaş halifesi bulunduğu ve Hacı Bektaşın da gerek Eflâkî tezkiresine, gerek Âşık Paşazadeye nazaran Baba İlyas halifesi olduğu düşünülürse (3) Köprülu zade Fuat Beyin «bu günkü Tahtacılar, Çepnilerin, daha doğrusu bütün Anadolu Kızılbaşlarının Baba İlyas bakayası oldu-

(3) Barak Baba Risalesinden "Saltuk Ata , miskin Barak„ Sözüyle Barak Babanın Saltuk Baba adamlarından olduğunu anladığımız gibi bir çok tarihî kaynaklar da ayni veçhile haber vermektedirler. «Barak Baba Risalesi, Ankara umumî kütüphane, mecmua, No A $1\frac{4}{17}$ » Bu Risalinin metnini evvelâ Hilmi Ziya Bey neşretmişti. (Anadolu tarihinde dinî ruhiyat müşahedeleri, Mihrap, Sene: 1, 1340, Sayı: 13-14). Her hususta kıymetli yardımlarını esirgemiyen Maarif Vekâleti umum kütüphaneler müdürü Üstat Hasan Fehmi Beyfendi Ankaradaki metni bizzat istinsah edip bana göndermek lûfunda bulundular.

Elhikâye:

Raviyani adl ki beesâlîbi fazl ârâste vü pîrâste budend rivayet çünan kerdent ki Hacı Bektaşi Horasanî ki (Halifei) hassı Baba Rasûl bud ki der mülki Rum zuhur kerde budent ve cemaatî ura Baba Rasûlullah miguftend.

Menakibül ârifîn

Bazı nüshalarda "Halifei Hassı Baba Rasûl„ ibaresi, "Hassı Baba Rasûl" tarzındadır.

ğunn söylemesi hakikaten çok doğrudur.(1)

Balıkesirdeki yatırlar arasında bulunan «Balım Sultan» da bu bakayanın meşhur şeyhlerinden biridir. Bu zat hakkında kat'î malûmata malik değiliz. Ancak Ahmet Refik Beyefendinin «Türkiye tarihi» nde Hazinei evraktan naklettikleri noksan bir vesika zamanını katiyetle tayin ediyor. Bu vesikayı biz de aynen alıyoruz:

«Kutbül ârifîn Giyikli Baba Hoydan gelmiştir. Ol giyiğe binip gelmiştir. Giyikler Kendüye musahhar imiş. Gelüp İnegölde mekân tutmuş. Merhum Sultan Orhan Padişah Hazretlerinin fethinde merhum Orhan Padişah ol kayaları fethederken Kutbül ârifîn şeyh Giyiklü Baba dahi ol canipte üç yüz altmış kapulu bir kelisa varmış. Kızıl kelisa dimekle meşhur imiş. Ol kelisayı kendüler fethetmişler. Cengiderken bir kestane ağacı varmış. Cengi iderimiş. Ol kestaneye vardıkta ol kestane yarılıp Babayı saklar imiş. Kâfirler arar, bulamazlarmış. Sabah gine çıkup kâfirlerle cengiderdi. Erenlerle bu nev'ile alınmıştır. O zamanlar Hazreti Orhan Padişaha şöyle haber vermişler ki Hoydan bir er gelüp ulu giyiğe binüp kızıl kelisayı aldı deyü cevap vermişler ve dediklerinde merhum Orhan Padişah Baba meyhordur deyü iki yük arakı ve iki yük şarabı gönderüp Baba dahi yanındaki Balum Sultana cevap verüp Padişah bana iki yük bal ve iki yük yağ göndermişler deyü bir kazgan getirip ateş yaktırup kaynattırup içine pirinç koyup âlâ zerde olup getüren âdem nazarında ve hem anınla biraz zerdeden Padişaha gönderüp ve hem altında yanık ateşten biraz kor bir panbuk içine koyup padişaha göndermiş. Padişah anı görüp bi ihtiyar nazarlarına varup anlar dahi gayipten taam getirüp ziyafet etmişler. Musahabette Babaya Padişah Hazreti bizim dahi bir eserimz olsun ne dilersen vereyim. Gözün baktuğu yeri vereyim demiş. Anlar dahi benim gözüm çok yere baktu. İllâ benim fethittüceğüm yeri virin deyüp Padişah Hazreti dahi iki pare kendünün fethittüğü köyü anlara vakfetmiş. Ol vakıf olan köyler mahsulünden Babanın üzerinde omaç şorbası bişüp ayende ve revende ve fukaraya bezlolunur· Baba böyle cevap edüp her kim Baba şorbasın ister, bende sakin olsun ve her kim pilav ve zerde ve nefayis isterse tahtalı köye gitsün. Ol zaman Bursaya Tahtalı köyü dirler imiş ve dahi şikârı hümayonunuzda buyurduğunuz Giyiklü Babanın ve Balım Sultanın örtüsü tecdit olup kırk kazgan keşkek, üç tane sığır ve üç mut un yufka ve on kazgan pilav ve on koyun dahi kurban olmuştur. Gönderdiğünüz örtüyle (1) ».

Bu vesikadan anlaşılıyor ki Balım Sultan Orhan devrinde yaşamış ve Giyikli Baba ile beraber Bursa fethinde bulunmuş bir zattır. Binaenaleyh zaman itibarile Bektaşıların ikinci pir saydıkları 922 hicrîde ölen Balım Sultandan daha evveldir ve onunla münasebeti yoktur.

Şakayık tercemesi ve Tacüttevarih ile Beligin Güldestei riyazı irfanı ve bunlardan naklen Hammer, Giyikli Babayı Baba İlyas müritlerinden ve Şeyh Ebül Vefa tarikinden göstermektedir (2).

Evliya Çelebi, Babayı Ahmet Yesevî ile münasebettar sayıyor (3). Baba İlyasın Hacı Bektaşla ve Hacı Bektaşın da Ahmet Yesevî ile münasebeti kat'î ve müsbettir. Bu suretle Fuat Beyin Alp erenlerden saydığı Giyikli Badanın Baba İlyas müridi olduğu ve Bâbâî bulunduğu anlaşılınca Balım Sultanın da tarikatı meydana çıkıyor. Hiç şüphe yoktur ki bu zat Bâbâîlerdendir ve Giyikli Babanın arkadaşı,

[1] Anadoluda İslâmiyet: Edebiyat fakültesi mecmuası' sene: 2 sayı : 4.

(1) Birinci cilt , Sa : 349 .

(2) İlk mutasavvufların 54 ve 232 - 234 cü sayfaları notlarına bakınız!

(3) Cilt : 2 , Sa : 17

Baba İlyasın da mürididir.

Aşık Paşazade tarihi Orhan hakkında «ve dahi ziyade mahabbet ettiği dervişlere zaviyeler yapıverdi. Netekim Giyikli Baba üzerinde cuma mescidi yaptırdı ve zaviye dahi yaptırdı » diyor (4). Vesikada Giyikli Baba ve Balım sultanın örtüleri tecdit edildiği mukayyettir. Demek ki her ikisinin de zaviye ve türbeleri Orhan tarafından yapılmış.

Lise ve Muallim mektebi tarih muallimi çok değerli kardeşim Kâmil, mahkemei şer'iye sicillerini araştırırken Balım Sultana ait iki vesika bularak bana vermek lûtfunda bulundu. Onları da aynen yazıyorum :

Defter

3

Balıkesir kazasına tabi Kazgan ağa dimekle maruf Balım Sultan zaviyesinin zaviyedarı ve mütevellisi olan evlâdı vâkıftan işbu darendei fermanı hümayun Abdullah nam kimesne ber mucibi şartı vâkıf evlâdiyet ve meşrutiyet üzere mutasarrıf olup bir veçhile azil icap olunur halj yoğıken hilâfı şartı vâkıf ahardan Mustafa ve bazı kimesneler dahletmelerile mezcurlar ref'olonup giru mezburu bermucibi şartı vâkıf ipka ve mukarrer kılınmak babında istidayı inayet etmeğin meşrutası sadaka edip bu beratı hümayunu verdim ve buyurdum ki hadelyevm mezbur varuvp zikrolunan zaviyenin ref'olunan mezburların yerine kemakân bermucibi şartı vâkıf evlâdiyet ve meşrutiyet üzere zaviyedar ve mütevellisi olup hizmeti lâzimesini bîkusur mer'i müeddî kılındıktan sonra vazifesine mutasarrıf olup vâkıfın ruhu ve devamı ömrü devleti ruzefzunımçün duaya müdavemet ve mülâzemet göstere 01 bapta tarafı ahardan zarar mani' ve müzahim olmayup mezbura asla dahlü taarruz kılınmıya; şöyle bilüp alâmeti şerife itimat kılalar; tahriren fi evajli şehri cümadelâhır liseneti ihda ve miete ve elf.

Bimakamı Edirne

Defter Sa: 50

3

Kıdvetün nüvvabı vel müteşerriîn Balıkesri kazasında Nâibüşşer' olan Mevlânâ zeyyede ilmuhu tevkii refîj hümayün vasıl olicak malûm ola ki sen ki mevlânâyı muaileyhsin; Dergâı muallâma mektup gönderüp kazai mezburda vaki Kazgan Ağa demekle maruf Balım Sultan zeviyesinin tevliyet ve zaviyedarlığına evlâdiyet ve meşrutiyet üzere beratı şerifimle mutasarrıf olan Abdullah nam kimesnenin hizmetinde kusuru yoğiken ahardan Mustafa nam kimesne hilâfı şartı vâkıf dahletmekle elinde olan beratını mugayir mezbure müdahele ittirmeyüp men'ü def'olunmak babında hükmü hümayunum recasını arzeyledüğün ecldn şartı vâkıf üzere amel olunup hilâfı şartı vâkıf dahlettirmemeğe emrim olmuştur, buyurdum ki (1) hükmü şerefimle vusûl buldukta bu bapta sadir olan emrim üzere amel dahi beratına nazar edüp göresin zaviyei merkumenin tevliyet ve zaviyedarlığı bilfiil beratı şerifimle evlâdiyet ve meşrutiyet üzere bunun üzerinde olup edai hizmet eder ise hilâfı şartı vâkıf mezbur Mustafayı ve aharı dahlü taarruz ettirmeyüp men'ü def'eyliyesin, min baad şer'i şerife ve şartı vâkıfa ve emri hümayuna muhalif kimesneye iş ettirmeyesin Eslemeyüp inadü muhalefet üzere olup itaatı emri şerif etmiyenleri ismü resimleriyle yazup arzedüp bu husus içün tekrar şikâyet olunmalu eylemiyesin, şöyle bilesin, alâmeti şerife itimat kılasın, tahriren fi evahırı cümadelâhır liseneti ihda ve mieti ve elf.

Bimakamı Edirnetil mahruse

Bu vesikalar, Ahmet Refik Bf. nin buldukları vesikayı tamamlamakta ve bu suretle Balım Sultanın Balkesirdeki zaviyesinde yatmakta bulunduğu apaçık anlaşılmaktadır. Ayni zamanda «Kazgan Ağa» lakabının da yine Hazinei evraktaki vesikada Geyikli Baba ile pilav, zerde ve çorba pişirmesile alâkadar olması muhtemeldir.

Balım Sultan, Balıkesirin Martlı mahallesinde ahşap ve önü açık bir türbede yatmaktadır. Türbenin bulunduğu yere tekke avlusu deniyor. Binanın arkasında mezarlık bekayası görünüyor. Ancak pek kıymetli taşları ihtiva ettiği muhakkak olan bu mezarlıkta bu gün yere gömülmüş bir kaç üstüvanî taştan başka birşey yoktur. Mahallenin teneşir ve tabutları duran türbede iki mezar vardır. Sanduka şeklinde kireçle sıvanmış bulunan bu mezarların zaviye yıkıldıktan ve türbe harap olduktan sonra yapıldığı muhakkaktır. Mezarların biri karısınınmış. Baş ve ayak uçlarında birer yassı müstatilî taş olup Balım sultanınkinde bir de taştan yapılmış ve yeşile boyanmış sarık vardır.

Lise son sınıftaki talebe mden Kerim ve Niyazi Efendilerin Balıkesir yatırlarına ait yaptıkları vazifede Balım Sultanın bilhassa sıtma için ziyaret edildiği mukayyettir. Hasta, iki mezarın ortasında yatar ve uyurmuş. Tam uyku arasında karşıdan türbeye taş atarak korkuturlarmış. Bu suretle hastalık ta geçermiş. Türbenin harap olmasında bu atılan taşların da tesiri olsa gerektir.

Her hususta irfan müessesemize yardım eden Halkevine ve kıymetli reisi değerli kardeşim Esat Âdile teşekkürlerimi sunarken Balıkesir halkiyatına ait kıymetli bir etüt olan yukarıda işaret ettiğim vazifenin de Ev tarafından bastırılmasını dileyecek ve sözümü burada keseceğim.

(4) Sa : 196

(1) Burası boştur.

POTLAÇ

SADETTİN

Lise ve Muallim Mektebi ruhiyat ve terbiye muallimi

İptidaî cemiyetlerin anarşi hayatını şahsı intikam şeklinde cerhına cevaz verir. Ve bu sathı kanaatı bazı eski içtimaiyatçılar da teyit etmekte idiler. Halbuki cemiyetin en iptidai şeklinde bile anarşi inzibatsızlığın mevcut olduğu, bilakis orada maşeri kuvvetin bizim zabıtalı cemiyetlerimizden daha büyük olduğu tahakkuk etmiş bir hâdisedir. İptidai husumet ve bizzat «maşeri» husumet idi. Bu maşeri husumete mukabil ilk mukavelenin esasında yine fertler arasında değil; Kland ve Fratri arasında vuku bulan bir iştirâkte görülmektedir. İşte Potlaç dediğimiz bilhassa Amerika iptidaî cemiyetlerinde tesadüf edilen hâdise budur. Potlaç aile münasebetlerile Fratri münasebetinin tekatu ettikleri yerde teşekkül etmiş ve bilâhara zümreler arasında sulh ve intibak aleti olmuştur. Bununla beraber cemiyet, mukavelenin ilk esaslı şekli olan Potlaça varıncıya kadar birçok safhalar geçirmiştir.

Mukavele hakkındaki en eski nazariye «İlâhî hukuk» üzerine müstenittir. Reformadan sonra «Tabiî hukuk» üzerine müstenit mukavele nazariyesi meydana konul-

muştur.

Sonra bazı içtimaiyatçılar tarafından bu mukaveleden çıkan devlet fikri ortaya atıldı. Bu fikir «Lok» tarafından tadil ve ikmâl edilerek Janjak Rusu tarafından kemale gelmiş oldu. Ona göre cemiyeti bizzat vücuda getiren, fertler arasındaki mukaveledir. Bu safhaya kadar mukavele ya Halikla mahlûk, Mabutla kul, Hükümdarla tebea arasında aktolunan mukavele şekillerinde; yahut bizzat cemiyetin mahsulü olmak üzere tebarüz ediyor.

Durkaym ise içtimaiyatı bugün, mukavelenin yalnız «Zarurî» unsurunu değil bizzat «Hür» olan unsurunu da içtimaî bir surette izah etmeğe çalışmıştır.

Mukavelenin ilk vazıh içtimaî şekli olarak Potlaç hakkında ilk tetkik «Buas» tarafından yapılmıştır. Sonra «Baryor» diğerlerini tenkit etmek üzere yeni izahat verdi. Diğer bazıları ayrıca yine Potlaç vasıtasile ferdî iktidarın, kabile reislerile krallar ve hükümdarların; nihayet bizzat hür ve tav olan ferdî ruhun teşekkülü izah olunabileceğini iddia ettiler. Bunlara göre Tütem dini nasıl içtimaî zaruret ve maşerî münasebetlerin tekevvürünü izah ediyorsa Potlaç müesseseleride içtimaî hürriyeti ve ferdî münasebetlerin tekevvürünü icabetmekte idi. Durkaym, yalnız birinci safha ile iştigal ederek diğerini ihmâl etmişti. Muakkıpleri ise daha ziyade ikincisi ile uğraştılar. Potlaçtan daha basıt bir surette, fertler arasında hukuk ve vazifelerin tekabülünü ifade eden iki içtimaî müessese vardır ki onlar da «Kan birliği» ile «Evlenme» dir.

Karabet iptidaî cemiyette hem aile, hem cemiyet rabıtasını vücude getirdiği için bizim cemiyetlerden daha mühim rol oynar. Yalnız, cemiyetin temelini teşkil eden bu karabetin esasi uzvî değil sırrı ve farazıdır. Mabutla Semiyye efradı arasında bir iştiraki ve neticede yeni akrabalar doğurmasını tazammün eden komünyon «Yani kurban» içtimaî mukavele rabıtasının ilk şeklidir.

Bu suretle sırrî karabet bütün hukuki rabıtaların ilk enmuzeci gibi görünmektedir Asıl mukaveleden evvel dinî hayatta mukaveleye benziyen şekillerin mevcut olduğuna en büyük delil, «Semiyye» dahilinde bütün Beytî tesanüde ait hukuk ve vazifelerin intikam almak, isim taşımak, muayyen ayin ve merasime iştrak etmek.

Tütem ve Maderşahî memnuatına riayet etmek, aile peder şahına iştirak etmek vazifelerinin bulunmasıdır.

İptidaî aile ve karabet, müşterek ve maşeri şekillerde tecelli ediyor. Fakat bundan aslı bir «Fücur» veya hukukî «Fevza» anarşilik manası çıkmaz bize gayri tabiî gibi görünen bazı haller kaideler noksanından değil, ancak muhtelif kaidelerin yekdiğerile tedahülünden ileri gelmektedir.

Baba ile Dayının Anne ile Amucanın vazifeleri katî ve sarih bir surette taayyün etmiştir. Melenziya cemiyetlerinde umumiyetle akraba arasında hakiki bir münasebat kanunu mevcuttur. Karabet yalnız hürmet ve tesanüt vazifelerini değil ayni zamanda iktısadî ve hukukî vazifelerde tazammun eder. Fakat mukavele rabıtası irademize tabî olduğu halde, aile münasebatı irademize tabî değildir.

Mukaveleyi yalnız «İrade» ile izah etmek, ona takaddüm eden mevzualar ve kanunların manasız kalmasını mucip olur.

Mukavele, aralarında hukuk ve vazifeler doğmasını istiyenlerle beraber veya o hukuktan daha evvel doğamaz. Bu ancak onların hukuk ve vazifelerini malik içtimaî bir heyetin mevzualarına girmelerile kabildir. Mukavele şeklinden evvel bunun için en müsait vvaziyet «Aile» dir.

Mukavele ayni zamanda aile hakkının vesaeytini, mülkiyet hakkının vesayeti

şeklinde devam ettirmiştir. Hak, şahıslar için, içinde bulundukları şartlara nazaran kabul edilmiş bir sıfattır. Hakkı değiştirmek veya yaratmak için hâl ve şartlarını değiştirmek lâzımdır. Mukavelede bu zarurrtan hariç kalamaz. Evlenmeden evvel en iptidaî enmüzec « Kan birliği » idi. Bu ilk birlik tütemle semiyye efradının birliğinden çıkmış bir haldır; ve bir tütemin kanı «Mana» s vasıtasile iki ferdin «Komünyon» haline girmesidir.

Karabeti vücuda getiren ve intikam hissini doğuran kandır. İntikam hissi karabetin hududunu tayin eder. «Ve diğer bir zi hayatın etini yerken veya kanını içrrken mevcudun hayatı ve kıymeti mas olunur.» Fikri iptidaî insanlarda bütün şekillerile mevcuttur. Düşmanın kanını içmek ve bu suretle dost olmak âdeti «İslâmdan evvel Araplardada vardı:

Dostile birlik teşkil etmek ve Allahla birliğe girmek ayni şeydir. Bu nevi karabetin esası «Tütemimdir.» Fertte doğarak Semiyyenin maşeriyetine sirayet etmesini bizzat maşeri ruhta mevcuddur Ayni zamanda hem fertte hem semiyyede tezahür eder. Menşei maşeridir. Bu nevi mukavele hususî bir taahhüt değil, müşterek ve sarî taahhüttür.

Hülâsa iptidaî insanın mukavele vasıtasile mevcut münasebetleri üç farklı şekil arzeder.

1 — Nefse nazaran maşeri,

2 — Şeye nazaran gayri muayyen,

3 — Mahiyetine nazaran dinî ve içtimaidir. En mühimmi üçüncü şeklidir İkinci akit şekli olan evlenme menşeinde asıl uzvî bir mefhum değildir; Ve hakiki bir kan iştirakini tazammün etmesi hattâ kan iştrakile evlenme iştiraki biribirinin zıddıdır. Kan kardeşliği bir nevi muhrumiyet dairesi vücuda getirdiği için bu daire dahilinde bulunanların yekdiğerile evlenmesi memnudur. Yamyamlığın esasıda bu kan kardeşliğindendir. Maktulün eti ve kanının yenmesi onunla muharip arasında bir kan iştirakini ve neticede kudsiyet birliği doğuracağı için, maktulün «Mana» sının intikamından ancak bu suretle korunmak imkânı mevcuddur. Yani Yamyamlık muharible ölen düşman ruhunun barışması ittifak aktetmesi demekdir.

Mabut ile kavminin kan vasıtasile mukavele aktetmesi itikadı Yehudilerde de mevcuttu. Musa, bu merasimin vasıtası oldu. Kavm, kurbanın kanından «yani o kanın içilmesi ve bir kısmının mabude ithaf edilmesi suretile» mabudine iştirak eder. [İsanın ekmek, şarap ve kan meselesi de böyle] bir site zaptedilince mağlûplardan birisinin kurban edilerek, cesedin iki parçası arasından galip ordunun geçmeside ayni itikadın neticesi olarak ittifak ve himayeye, daha doğrusu ittifak suretile himayeye delildir. İki düşman kabile arasındaki evlenme de ayni suretle ittifak mahiyetindedir. Öldürmek ile evlenmek, birbirinin zıddı görünen bu iki hâl iptidaî zihniyette ayni maksadı ifade eder. Böylece evlenmenin bir sulh ve vifak vasıtası, cinsiyetler ve neticede semiyyeler ve fıratriler arasındaki husumeti kaldırması itibarile tamamen mukavelevidir. Yalnız buradaki evlenmede aralarında maşeri bir mukavele yapılan iki zümre karşı karşıyadır. Rejs evlenme merasiminde davetlilere silâh değil, belki maske, tezyinat, elbise süsleri dağıtır.

Aileden sonra ilk mukavele şekli Potlaçtır. İzdivaç ne kadar Potlaçin hususî bir şekli değilsede Dajma Potlaçla müteraftır. Biri iki cins arasında diğeri umumiyetle Fırateriler arasında husumetin izalesine müteveccihtir. Potlaçsız izdivaç olamaz fakat izdivacsız Potlaç olabilir. Mutlak müsavata müstenit Tütem dini dahilinde zuhur eden, ferdiyetin ademi müsavatın hürriyet ve tebeddülün esası olan

Göl kenarında

Viktor Hugo'dan

Lise II den 44
hasan Àli

Bu akşam gölün kenarında gezindim. Ay tam bedir halinde idi. *Meillerie* nin yüksek tepesi ufku müphem bir siyahlıkla dolduruyordu. Ay ışığında küçük bir tepe açık kurşunî, sevimli bir bulutla dudak dudağa! Bütün dağlar şehrin gürültüsünden kurtulmak için sislere bürünmüştü. Ayın hayrete değer parlaklığı menekşe rengindeki dag eteklerine derin bir sükûn yaymıştı. Tam gece yarısı idi. Dalgalarla yan yana yürümekte idim, Göl hafif bir sutte ürperiyordu. Küçük dalgalar üzerinde durduğum çakıllığı ve ayaklarımın altını islatmakta idi. Şarkta göl; sisleri içinde seçilen büyük bir arduvaz manzarasını andırıyor. Şehirden sesler geliyordu. Balık avına giden küçük bir geminin Vevey rıhtımından çıktığını gördüm. Lenan gölü bu küçük balıkçı gemilerini o kadar güzelleştirmişti ki.. Ayni boyda iki direğe bağlanmış yelkenleri gölün bir tarafına esen rüzgâriyle şişmekte idi. Gündüz güneşin altında göl mavidir; yelkenler beyazdı. Onlar sandala su üstünde kanatlarını yaymış koşmakta bulunan su sineklerinin manzarasını veriyor. Geceleyin su kurşunî sinekte siyahtir. Kanatlrriyle ay ışığını yararak süzüle süzüle, *Meillerie* ye doğru giden bu ümit verici sineğe bakıyordum. Göl sanki ayaklarımla dertleşiyordu. bu geniş tabiatta büyük bir seszizlik vardı. Bu sessizlik ne kadar devamlı ve mülâyimdi. Bir çeyrek saat sonra sandal gözden kaybulmuş, göl sakinleşmişti; şehir uyuyordu. Yalnızdım Fakat etrafındaki bütün varlıkların yaşadığını duyuyor ve tahayyül ediyordum.

«*P*otlaç» muhtelif müellifler tarafından ayrı ayrı tefsir ve tarif edilmiştir.

Buâs: bunu iktısadî bir müessese olarak göstermiştir.

Frezer Potlaçı mubadele fikrinin terakkisile itibarı muamelenin ve paranın zuhurile izah etmek istemiştir. Ve diğer bir müellife göre Potlaç: Tütemli cemiyetlerde inkişaf eder bir ayin veya bayram esnasında mütekabil hazır bulunan iki zümre arasındaki maşerî mükellefiyetlerden ibarettir. Nihayet Potleçin içtimaî ve dinî manasını ancak son zamanlarda şöyle izah etmişlerdir. Potlaç yalnız iktısadî bir hâdise değil ayni zamanda dinî hukukî, bedii ve iktısadidir. Doğma, evlenme, cemiyete girme, olüm, beden damga ı mezara koymak merasimi. Hulâsa ferdin hayatındaki her değişiklik Potlaç için bir behanedir. Reis bir ev vaptıracağı zaman potlaç verir. Bayram bir Potlaçtir.

Potlaçın gerek maşerî gerek ferdî olan şekillerinde iktısadî ve hukukî «akt» mefhumunun nüvvesi görünmektedir. Bir taraf bir şeyi yağma edince karşı taraf için mukabele etmek «borçtur.» İşte bu borç fikrinin teşekkülü mukavelenin esasıdır.

Potlaçın tekâmülüne biz daima intikal halindeki cemiyetlerde tesadüf ederiz. Bu cemiyetler tütemli taazziden arzı taaaziye geçmektedirler. Eski teşkilâtlarını kaybetmek üzere oldukları halde yenilerini tamamile kazanamamışlardır. içtimaî rabıtaların inhilâli zamanında ferdi amillerin ne suretle müdahale etmek imkânını kazandığını bu halde bize göstermektedir.

Köyden ilk Mektup

M. Mektebi son sınıfından
94. Halit

Doğan,

Birinci mektubumda kazaya gelirken gördüklerimi, S. Kasabasını nasıl bulduğumu yazmıştım..

Ertesi sabah bir yaylı ile köyüme hareket ettim. Bir çok güzel yerlerden, ağaçlık ve fıdanlıklardan geçtikten sonra arabamiz bir yokuşa sarmıştı.

Güneş bir hayli yükselmiş, zümrüt vadilere ılık sıcaklığını yayıyordu. Etraftaki çalılıklar arasından üçer, beşer keklik palızları kalkıyor, Araba uzaklaşınca yere konup sekmeğe başlıyorlardı. Uzaktaki mor dağlar sislerle örtülü. .

Arabacı seslendi: Muallim Bey, işte sizin köy göründü!

Solumuzlaki yamaçta koyu yeşillikler arasında kırmızı kiremitli bir köy.. Bacalarından beyaz dumanlar yükseliyor.. Uzaklardan derenin şırıltıları geliyor. Köy biraz sonra kaybolmuştu. Yaylımız son dönemeci geçince; bütün güzelliğile tekrar göründü...

Korulardan bülbül sesleri geliyor. Evlerin damları kısmen ağaçla örtülmüş. Sağda bir iki ağıl.. Çardak altında uykudan uyanan, çoban köpekleri arabaya koşuyorlar.. Biraz ileride yeni bir çeşme. başında iki köylü kızı su dolduruyorlar. Önünden geçerken durduk.

Arabacı — A kızlar; Satı, Yeter! Şehirden yeni muallimimizi getirdim, Hoş geldine koşsanıza!..

Bir birine bakıştılar koşarak arabaya yaklaştılar..

— Safa geldiniz muallim Bey, hoşheldiniz!

— Hoş bulduk çocuklar, çeşmeden sumu dolduruyorsunuz?..

— Evet.. Ablam ekmek yoğuracak ta..

Basma entarileri ne de güzel yakışmış.. Yazmaları, başlarından arkaya bırakmış olan bu sevimli köylü kızlar; ünlü Türk kızları .. Özü sözü doğru olan Mehmetçiği yetiştirecek yarının genç anaları, saf ve masum duruyorlardı. Örgülü saçları topuklarına kadar iniyor; yüzlerinde neşe kaynıyordu.

Kara gözleri ne güzel ve ne keskindi.

Irmaktaki çocuklar, arabanın durduğunu görünce - arabacının tabirince - kopuşarak geliyorlardı. Tostopaç çocuklar etrafımızda halka oldular.. Biraz sonra ayrıldık.

Çardaklı kahveyi geçtikten sonra meydanlığa vardık, arabacı gem kastı.

Kahveci çırağı eşyalarımızı alıp muhtarın evine götürdü, muhtar kahve önünde idi, biraz konuştuk, sonra eve gittik. Henüz otuz beş yaşlarında; zeki bir adama benziyordu.

Yukarıdaki odaya çıktık, pençereden köy yeşilliklere gömülmüş görünüyordu.

Biraz sonra çeşme başındaki kızlardan biri elinde kahve tepsisile göründü.

Yanıma oturttum, mektebe dair bazı suallerime uygun cevaplar veriyordu.

Benden evelki muallim burada iki sene kalmış, sonra askere gitmiş, köye çok faydası dokunmuş, işi gücü yalnız mektepte çocuklara ders okutup oğretmek değil, köylünün bilmediği şeyleri oğretir, müşküllerini halledermiş. Sınıfta yirmi bir

Ayrılırken

M. M. Son sınıf talebesiuden
119 Sabri

Mektep hayatımızın son günlerindeyiz. Bir kaç hafta sonra bizi senelerce sinesinde barındıran bu aziz yuvayı terkedeceğiz, ayrılacağız.. Çok sevdiğimiz bu hayattan.. Balıkesirden;.

Mektebimiz; Balıkesire şeref veren bu muhteşem müessese; yurda ilk mezunlarını verirken onda yavrularını titiz bir anne ihtimamile besleyen, büyüten , her tehlikeden koruyan ve nihayet hepsini bir daha yuvaya dönmemek üzere uçurarak arkalarından yaşlı gözlerle bakan bir kuşun hali var gibi... Fakat sevinmiyor da değil.. Mektep hayatı, bütün hayatımız da en tatlı bir hatıra olarak kalacak.

Biz bu yuvanın yetiştirdiği ilk yolcu-

çocuk varmış, bunların onüçü kızmış..

Meslekdaşım asıl vazifesini yapmıştı: Köylünün kafasını işletmek ve onu faâl bir hale getirmek..

İki sene içinde bu canlılığı meydana getiren, büyük, küçük herkese bir ön olan o deli kanlı, bu güzel köşeyi şirinleştirmişti. İrfan ordusunda gösterdiği kudretini, asker ocağında da; elbet ve muhakkak gösterecektir.

Çeşme başındaki çoçukların koşuşarak arabaya geldiklerini görünce şaşmıştım. Bir misafire karşı ne yapılmasını öğrenmişlerdi: Hayır, hayır asla öğrenmemişlerdi. Onların yaradılışında olan bu hassa ancak yeniden meydana çıkmış bulunuyordu.

Pencereden günün son ışıkları görünürken; köyün üstünde, yeşillikler arasında bir alev gördüm; dikkat ettim..

Türk Bayrağı..

dışarı baktığımı gören çocuk haykırdı:

— Mnallim Bey; İşte orası bizim mektebimiz...

larız. Hepsimiz, en büyüğümüzün bize verdiği imanla vazife başına gideceğiz.

Elinize verilecek vatan çocuklarile uğraşmak bizim için en büyük bir zevk, en büyük bir saadet kaynağı olacak.

Gidiyoruz.. Arkamızdan her sene gelecekler.. ve her sene böyle akın akın yurdun en hücra köşelerine giden bu genç ler kafilesi çoğalacak, çoğalacak.. Ve Türk yurdu bu gönüllü ve genç yolcuların fedakâr, feragatkâr omuzlarında yükselecek.

Bu şirin yerleri terk edeceğimiz şu sıralarda hepimizde ayrılığın o acı izleri belirmeye başladı.

Ayrılmak öyle tuhaftır ki; istenilir.. Fakat ekseriya gelince teessür duyulur. Ayrımak... Uzun bir yol tasavvur edin.. Uzun.. bu yoldan gideceksiniz.. Gidiyorsunuz ve bir daha dönmemek üzere gidiyorsunuz. Bu yol ansızın bir noktada dönemeç yaptı. Bu dönemeci geçince uzun bir zaman yörüdüğümüz ve ısındığınız yolu göremiyeceksiniz.. önümüze yeni bir alem açılacak

Bu dönemeçte uzun bir zamandır yörüdüğümüz bu uzun yollara dönüpte bir daha bakmazmısınız?

Ayrılmak.. insan ruhunda büyük tahavvüler yaratan bir kudrettir. Beşeriyete ölmez eserler yaratarak hediye eden büyük dâhi şairler.. Edipler... Bu eserlerinin bir çoğunu ayrılığın acılığını, iliklere kadar işleyen o derin acılığını duyarak yazmamışlar mıdır.

Bizde ayrılıyoruz. Bizde bunları duyuyoruz. Fakat! Yurt çocuklarının masum gözlerile, yumuk ellerini bize uzattıkları vakit duyacağımız saadet her saadetten üstün olduğu için ayni zamanda çok seviniyoruz..

Müstecabi zade İsmete ait hatıralar

Balıkesir (Karesi) Türk edebiyat ve tarihine oldukça mühim şahsiyetler yetiştirmiştir. Şairlerin içinde eskilerden Zâtî ve Rasih Ahmet bey, yenilerin içinde Müstecabî zade İsmet merhum en kudretlisindendir.

Müstecabi zade merhum istibdat idaresinin zulümlerine oğramış çok değerli bir şairdir. Dostlarından muhterem bir zatin verdiği malûmata göre İsmetin ilk sürüldüğü yer bodrumdur . Orada sıhhati bozulmuş ve Cezairibahrisefit valisi Abidin Paşanın rica ve iltiması üzerine Midillîye nakledilmişti. Bodrumda geçirdiği acıklı hayatı bize anlatırken hem kendisi ağlar hem de bizi ağlatırdı. Sonra cezasını ikmal ederek İzmirde ikamete memur edilmişti. O zaman ikamete memur tabiri İstanbuldan siyasî bir sebepten dolayı sürülenlere mahsus bir tabirdi. Güya sürgün lafı bu tabir ile süslenüp daha nazik bir şekle sokulmuş oluyordu.

İsmet İzmire geldiği vakit birçok hürriyetçiler yetiştiren bu güzel şehrin hür havası Abdülhamit idaresinin gönderdiği hafiyelerle azçok fesada oğramış bulunuyordu. Daha evvel bitlise sürülmüş olan Hizmet gazetesi başmuharriri Avukat Nevzat, bu gazetenin imtiyaz sahibi Doktor Taşlı zade Etem, Tokâdî zade Şekip, şair Eşref, Mevlevi şeyhi Nuri ve Nevzat Beyin çalışma arkadaşı Ağadoplo Beyler bir sene çok acıklı bir sürgün hayatı sürdükden sonra İzmire dönmüş bulunuyorlardı. Gerek bunların oğradıkları musibetler gerek Abdülhamit idaresinin şiddetli bir, surette aleyhinde bulunmakla şöhret kazanan Abdülhalim, Memduh. Bıçakcı zade Hakkı, Menemenli zade Tahir Kenan, Kadı zade Hüseyin Rıfat, Umuru ecnebiye kalemi başkâtibi Mehmet Necdet Beyler gibi hür ve münevver fikirli gençlerin daima hafiyeler tarafından takip edilmesi az çok herkesi sındırmıştı. Bunun için İsmet de Foça eşrafından Yunus beyin kızını alarak Foçaya çekilmişti. Fakat yine fırsat buldukça kâh bu adını sayılan Eşref ve adını hatırlayamadığım bir kaç zat tekrar Adanaya sürülünce İsmet Artık Foçadan ayrılmaz ve yazı yazmaz olmuştu Ancak arada bir gizlice istibdat aleyhinde yazdığı yazılar elden ele gezerdi. Bu yazıların ve bütün yazılarının toplanarak bir kitap halinde neşri cidden temenniye değer.

İsmeti dört sene sonra meşrutiyetin ilânında tekrar İzmirde görüyoruz Meşrutiyetin ilânı İsmet gibi hürriyete ezelden âşık, bu uğurda hapis, sürgün gibi cezaların en ağırlarını görmüş olan duyğulu bir şairi elbette lâkayt bırakamazdı. Bu sıralarda kâh ateşli nutuklar veriyor, kâh Hizmet gazetesine siyasî makaleler yazıyordu.

İsmet, meşhur bir zat bulunduğundan yazıları büyük ve derin bir alâka ile okunurdu. İsmetin yazısı olduğu günler o gazetenin bin nüshadan fazla satıldığını gazete sahiplerinden duymuştum.

İsmetin bir çok edebî eserleri malûmdur. Lamartinin Rafael adlı eserinin Türkçeye çevrilmesi için açılan müsabakayı kazanmıştı .Arapca ve Acemceyi öz dili kadar eyi bilirdi. El yazısı da güzeldi.

Efsanevî şeylere itikadı olmamakla beberaber faldan pek hoşlanır, hatta bazan çingene karılarına fal baktırarak eğle-

nir ve «fala inanmam amma bir lâhzacık olsun hoşuma gider » derdi. Lâtifeden hoşlanır ve bu yolda beyitlerde söylerdi. İdadi de okurken Karabet adlı bir arkadaşı kendisine benim için le bir şiir yazssana, demiş, o da irticalen :

Koca bir kehle gidüp aksi gibi Südana
Kararıp geldiği için ana dindi kara bit

Beytini söyleyivermiş, bunu sonradan Balıkesirde polis memuru olan Karabet efendinin kendisinden duydum.

Musikiyi severdi. Bilhassa Nasibin Şeyhseliminin plâklarını dinlemekten pek hoşlanırdı. En büyük merakı Foçanın liman methalinde büyük bir tavuk çiftliği meydana getirmekti. Bu merak ancak tavuk yetiştirmek ve civcivleri okşamak içindi yoksa para ve hesap işlerile hiç alâkası yoktu. Kendisi hukuk mezunu olduğu halde meslekini de hiç sevmez ve daima edebiyatla meşgul olurdu. « Para, benim için ihtiyacı tatmin edecek miktarı lâzım olan bir fettanı biamandır » derdi.

Çiçek yetiştirmeğide tavuk beslemek kadar severdi.

Yürüyüşü ve tavırları muhatabına hürmet telkin ederdi. Mağrur göründüğü halde halim ve mütevazidi. Fakat izzeti nefsine zerre kadar dokunulsa kıyameti koparır ve heman şiddetli bir dil kullanmağa başlardı . evelce koyu bir ittihatçı iken sonraları görüp işittiği yolsuzluklardan gücenerek bu fırkadan ayrılmıştı. « Bana birisi ittihatcı dirse aleyhine hakaret davası açarım » demişti.

Hafızası, zekâsı kadar kuvvetli, inşadı hitabesi kadar tesirli idi. Sözleri duyğudan ziyade mantıka dayanırdı.

Bu kudretli şairin hayatına ait naklettiğim hatıralarını anlatıp sözümü keserken şiirlerinin toplu bir halde neşri için bilhassa Halkevinin himmetini dileyeceğim.

. . . . . .

Haşiye :

İsmet bey merhumun hususiyeti halini ve Abdulhamidin zulüm ve istipdadını , menfa hatıralarının bu felâket ve acıları birlikte çekmiş olan Gümhuriyet gazetesi baş muharriri Yunus Nadi beyefendiden daha canlı dinlemeyi isterdik.

Avni İsmail

DENİZ

Muallim mektebi sınıf III, 125
Halil Sezai

Gönlümde tasa gibi coşup kudurma,
Ufuklar pek genişmiş bakıver deniz!
Yolun kapandise çırpınıp durma,
Neşe ol içime akıver deniz!

O mağrur başını çarpma kayaya,
Güneş koynundayken, hakimken «ay»a;
Yep yeni bir cihan çıkar ortaya
Dünyayı ateşe yakıver deniz!

BİR BAHAR SONU

Muallim mektebi IV üncü sınıftan
R Gökalp

Sevgi baharına kanmadan senin
Gençliğim yolunda tarumar oldu.
Güle renk, bülbüle ses veren tenin
Benim günlerime bir mezar oldu

Gün gelir hayata lânet edersin
«O genci gül gibi soldurdum,» dersin.
Bir bahar sonunda sen de gidersin,
Bak sarı saçların aklarla doldu.

Hey Gökalp, yüzünde bir hicran tûlü
Baharda saçların karla örtülü,
Göksüne takdığın o sevda gülü
Son bahar gelmeden sararıp soldu.

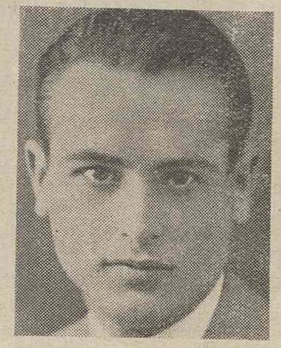
Edebiyat tarihimizde bir münakkit şair:
RUHİ

Muallim mektebi son sınıf talebesinden
VEHBI EVİNÇ

Edebiyat, bir milletin içtimaî varlığının aynasıdır.

İnsanların yaptığı inkılâplar, beşer ruhiyatının zaman zaman geçirdiği tehavvüller ve içtimaî bünyenin ahlâkı bu ayna vastasiyle asırlara aksetmektedir.

Bir edebiyat, ne kadar enfüsî olursa olsun, mutlaka muhitten, tarihten, hülâsa tek bir sözle cemiyetten müteessir olur bizim divan edebiyatını buna bir misal olarak gösterebiliriz.

Bu edebiyatın istiare ve teşbihlerde ayniyetci, tasvirde enfüsî olduğu malumdur . Muayyen istiareleri ancak ibdaî bir surette tasarruf eden ve düşüncelerini ayni şekiller dahilinde ifade eden divan şairleri bile cemiyetlerinin birer tasvircisi olmuşlardır. Bakide ve bilhassa mersiyesinde Süleyman devrinin yüceliğini, Nef'ide Murat IV zamanının depdebesini, Nedimde bütün bedii safhalarile Lâle devrini , Galipte Selim III ün ve o devrin tecddüt hareketlerini , ince duygularını görmekteyiz . gazelde enfüsî olan şairler bile kaside ve şarkılarında afakileşmişler , hele hamselerinde büsbütün tasvirci olarak devirlerini istikbale nakle muvaffak olmuşlardır. Meselâ gazellerinde doğrudan doğruya duyğularını lirik bir ifade ile bildiren büyük şair Fuzulinin "Leylaname„ sinde Irak yaşayışını, kabile kavgalarını, hatta dilencilik hilelerini, muharebe vasıta ve aletlerini bile görmekte ve bulmaktayız.

Bütün bunlarla beraber yine divan edebiyatının cemiyete tercüman oluşu tamdır deyemeyiz. Hele cemiyeti intikat bu edebiyatta yok gibidir. Ancak Ruhî, bu hususta bir istisna teşkil eder.

Zamanının topluluk bünyesini terkibi bendinde eyice tahlil ederek edebiyat sahasında ölmez bir şöhret kazanan "Ruhîî Bağdadi„ içtimaî hayatın akislerini ve beşer ruhunun tahlilini edebiyatımızda en kudretli şekilde yaşatan bir şairimizdir.

On altıncı asrın sonlarında ve on yedinci asrın ilk nısfında yaşayan bu şairin asıl ismi "Osman„ dır Babası, Ayas paşanın maiyetinde bağdada giden Rumelili bir gönüllü idi . Bağdatta doğduğu için kendine Ruhîî Bağdadı denmiştir. Daha pek genç yaşlarında iken şairliğe heves etmiş, bir çok yerleri dolaştıktan sonra İstanbula kadar gelmiştir.

Sonra konyaya giderek mevlânanın türbesini ve Hicaza giderek haremeyni ziyaret etmiştir. Hayatının son senelerini Şamda vali Osman paşanın mayetinde geçirmiş ve 1636 tarihinde ölerek orada gömülmüştür.

Aslen Iraklı olmadığı için lisanında Fuzulî gibi Irak şivesi hakim değildir.

Bir çok kaside ve gazelleri ve manzum mektuplari vardır. Fakat asıl Ruhinin adını yükselten, onu edebiyat aleminde ebedileştiren terkibi bendidir. Fuzulî gibi yanık ve içli bir âşık olmıyan ve bilâkis pek fazla rind ve müstehzi bir şair olan Ruhi, bu meşhur terki bendile

zamanının içtimaî hayatını ve beşerin umumî ruhiyatını asırlara nak'edegelmektedir.

Riyaya, yalana, gösterişe ve sahtekârlığa düşman olan bu şair, hurufidir. Fakat hurufi olmakla beraber tasavvufı benimsememiştir Sufiyane felsefesi, kalenderane fikirlerile zahiren mutasavvuf görünür, lakin tam manasile vahdeti vücut felsefesinin bütün inceliklerine ve tasavvufun ruhuna nüfuz etmiş ve ısınmış değildir. Eğer vahdeti vücüda nüfuz etmiş ve onu benimsemiş olsaydı her şeyi hoş görürdü. Halbuki o, daha ziyade bir cemiyet adamıdır. Tasavvuftan dem vurması ancak kendisini teselli etmek ve duyduğu ruhî acıları gidermek içindir.

Terkibi bendinin mevzuunu; tasavvufî fikirler, hayattan nefret, züht ve taassup erbabile istihfaf, şerefli bir istiğnanın fakirliğile iftihar, taklitçi taat ve menfaatçi ibadet temayüllerile istihza, riyakâr adamlardan şikâyet ve bütün maddiyatarındane ve lâkaydane hakış gibi türlü türlü duyğular ve düşünceler teşkil etmektedir. Binaenaleyh her bent ihtilâl kokan bir fikir ve his ile yüklüdür.

17 Bentten ibaret olan terkibi bendin bütün bentlerini ele almağa bu sütunlar müsait olmadığından yalnız bazı beyitler ve parçalar almakla bir fikir vereceğiz.

Birinci bentte tasavvuftan dem vuran, riyakârların düşmanı olduğunu gösteren şair :

Bu alemi fanide ne mirü ne gedayiz
Âlâlara âlâlanuruz pest ile pestiz

Diyerek Dünyanın servetine, saadetine kıymet vermediğini gösteriyor. Mütekip parçalarda yüksekten atanlara, kendini bilmiyenlere, riyaya karşı feryat etmektedir.

Ey hace fena ehline zinhar ululanma
Dervişi bu mülkün şehi bihayli haşemdir

Beyitile zamanının mağrur zenğinlerini teşhir ediyor ve riyaya karşı haykırmaya başlıyor:

Vardım seherî taat içün mescide nagâh
Gördüm oturur halka olup bir nice gümrah
Girmiş kemeri vahdete almış ele tesbih
Her birisinin virdi zebani çilü pençâh
Dedim ne sayarsız ne alursuz ne verirsiz
K Âsla dilinizde ne nebi var ne hot Allah
Dedi biri kim şehrimizin hâkimi vaktı
Hayretmek için halka gelür mescide hergâh
İhsanı da pencah ü çihildir fukaraya
Sabreyle ki demdir gele ol miri felekcâh
Geldiklerini mescide bildim ne içindir
Yüz döndürüp andan dedim ey kavm olun agâh
Sizden kim irağ oldu ise hakka yakındır
Zira ki dalâlet yoludur gittiğiniz râh
Tahkik bu kim hep işiniz zerku riyadır
Taklittesiz taatîniz cümle hebadır

Ruhi bu kısımda şahsi ihtiras peşinde koşdukları halde âbit ve zahit görünenleri sert bir kalemle teşhir etmekten çekinmemiştir.

Ebnayı zamanın talebi namü nişandır
Her biri tasavvurda filân ibnî filândir
Güftara gelüp söylese'er cehli mürekkep
Zu'munca veli her biri bir kutbu zamandır

Zaman adamlarının at san peşinde koşduklarını, sağlam bir karakter taşımadıklarını ifade etmektedir. Bundan sonra sahte şehleri hiciv ediyor ve her şeye "Yuf„ diye lânet'er yağdırıyor:

Yuf harına dehrin gülü gülzarına hem yuf
Agyarına yuf yârı cefâkârına hem yuf

Beyitiyle başlıyan bent baştan aşağıya kadar şairin dünyadaki her şeye karşı isyan ettiğini göstermektedir.

Çarhınki ne sa'dinde ne nahsinde bakavar
Dehrin ki ne hâsında ne âmındavefa var

Beyitile feleğin oğurluluğunda ve oğursuzluğunda baka olmadığını ve bu dünyada ne yüksek tabakada nede avam tabakadasında vefadan eser bulunmadığını anlatıyor.

Et lokması lâzım mı doyurmazmı seni nan
Zehrolsun o lokma k- ola pesmandei dûnan

Beyitile kanaatkâr olmayanlara ve çanak yalayıcılara yaman bir şamar indirmektedir.

Ey sahibi kudret kani insafü mürüvvet
Rindanı mey'aşama niçün olmıya rağbet
Kısmetleri dersin ezelî cevrü cefadır
Cevr ola niçün zevku sefa olmıya kısmet

Burada Allaha bile isyan ettiğini görüyoruz.

Ruhinin bu çok meşhur terkibi bendine yazılan nezireler içinde en fazla muvaffk olanı Tanzimat devri şairlerinden Ziya paşanın neziresidir. Hatta Ziya paşa Ruhi dercesine yükseldiğinden emin olduğunu terkibi bendinin sonunda şu beyiti ile göstermek istiyor:

Meydanı suhanda yok iken sen gibi bir er
Bir şairi rum oldu sana şimdi beraber

Muallim Nacı merhum hissiyatına kapılarak Ziya paşanınkini Ruhiden üstün saymakta isede, bitaraf bir tetkik göziyle bakılacak olur a Ruhinin üstünlüğü her zaman teslim edilir. Ziya paşa, Osmanlı içtimaî hayatını ve asrını mevzu olarak almıştır. Halbuki Ruhiye asrındaki beşer Ruhu, beşerin rıya ve sair reziletleri, hulâseten bir sözle adeta bütün beşer cemiyeti mevzu olmuştur. Bu münasebetle Ruhinin terkibi bendi ölmaz ve hükmü geçmez bir eserdir.

Edebiyat hocamız Baki Beyin derslerinden istifade edilmiştir.

Amerikan edebiyatina kuş bakışı

Lise III deu 64
HiLMi

Amerikalılar edebiyatlarının diger milletlerin edebiyatından farklı olmasile iftihar ederler.

Avrupa edebiyatı; saadet ve altın devrinin acaip masalları, perili gemi hikâyeleri; cedli allaha varan krallar, tılsımlı mıntakalara girmeğe cür'et eden, orada ejderhalarla ve karanlıklar diyarının esrarengiz kuvvetlerile çarpışan kahramanların menkabalerile başlar.

Amerikan edebiyatının başlangıcı ise tarihî vesikalar, aşk mektupları, ruznameler, hatıralar, keşif haberleri, sevgili bir idare reisnin, bir vatandaşın ölümile yazılan mersiyelerdir. Amerikan edebiyatı efsanelerle değil beşerî maceralar ve coşkunluklarla başlıyan bir edebiyattır.

Amerikan edebiyatı yaşadığı zaman ve gösterdiği evsafa göre bir kaç kısıma ayrılır. Aşağıda kısaca onlardan bahsedeceğiz.

Millet kuranlar edebiyatı :

Tarihler ilk Amerikan edebiyatının bir hiç olduğunu söylerler. Mektep kitapları da Amerikada millet kuranların artist ruhlu olmadıklarını, kalplerinin ahlâkî taassupladolu bulunduğunu yazarlar.

Muasır Amerikalılar;bu kitapları okudukları halde cetlerinin ince ruhlu olma-

dıklarını bir türlü kabul etmezler millet kuranların evlerinin şirinliğini, döşeme tarzının cana yakınlığını, mekteplere, kütüphanelere verdikleri ehemmiyeti, yazılarındaki üslup güzelliğini ve lisane hakimiyetlerini uzun uzun söyledikten sonra cetlerinden bir çoklarının da Yunanca ve lâtince şiir yazacak kadar edebiyata vakıf olduklarını ileri sürerler. İlk millet kuranların artist ruhlu olmadıkları için değil Amerikayı vücuda getirmek için çok çalıştıklarıhür fıkirli gürbüz bir hükûmet kurmağı gazel okumaya tercih ettiklerinden edebiyata fazla ehemmiyet vermediklerini söylerler ve bunları müdafaa ederler.

I

Müstemleke Devri Edebiyatı (1607 -- 1665)

Müstemleke devri « 1607 » de Corciyaya yerleşen İngiliz muhacirlerile başlar, İngilterenin damga kanunu, mümessilsiz vergi tarh etmesi gibi vesilelerle müstemleke halkında hürriyet fıkirlerinin şahlanmasile nihayet buluyor 1765. Bu bir buçuk asırda Dryden, Bunyan, Milton gibi Elizabet dramatistleri en iyi eserlerini İngiliz edebiyatına ilâve ederken Atlas Okyaonsunun ötesinde bulunan vahşilik diyarından yani Amerikadan Avrupaya; Amerikada da edebiyat varmış (dedirtecek) kadar mühim bir şiir veya fikir leması geçmedi. Bu zamanzarfında Amerikada yazılan kitaplar dinî akideler, hükûmet idaresi ve yahut ta yeni keşifler hakkında bedii zevki tatmin etmekten uzak eserlerdi.

Bu bir buçuk asır içinde müstemleke halkı Avrupanın kurunu vusta zulmünden bıkmışlar, usanmışlar, tarihin zulüm ve haksızlık sahifelerini kapayarak muzaffer ve hür bir hükûmet kurmağa azim etmişler ve bu büyük işte kendilerinin Allah tarafından memur edildiklerine iman etmişlerdi.

Bu devirde tanınmış bazı şairler, vaka nüvisler, ilâhiyatçılar yetişmiştir. Fakat hepside dinî ve millî duyğuları terennüm etmişler, zerre kadar beşerî duygulara alâka göstermemişlerdir. Şiir ve bediiyat kaynağı olan coşkunluklara ehemmiyet vermemişlerdir, Müstakbel Amerikaya faydalı olabilecek yazılar yazmışlardır. Bunların çoğu dinî ve millî benlik ve bazıları da yerli Hintlilerle yaptıkları muharebelere aittir.

Bu devirde William Bradford, William Byrd gibi vaka nüvisler, Gonathan Eduuards Cotton Mother ğibi ilâhiyatçılar yetişmiştir.

II

İhtilâl Devri (1765 — 1800)

İhtilâl devri 1765 te damga kanunu ve mümessilsiz vergi koymak yüzünden İngilizler aleyhine toplanan müstemlikecilerin isyanile başlar. 1787 de yeni kurulan teşkilâtın kabulüne ve Washingtonun yeni millete reis seçilmesine kadar sürer. Bu karma karışık ve fırtınalı devir, bir birine düşman iki fırkanın fikir çarpışmalarile doludur. Bu devrin edebiyatı da siyasî kargaşalığı aksettiren bir ayna gibidir.

İlk on sene içinde Amerikalılar fikir ve silâhla boğuşan iki partiye ayrıldılar.

Layalists = sadıklar partisi, ana vatana istiyorlardı. Patriosts = vatanperverler partisi hürriyet ve istiklâl için uğraşan ve bu uğurda ölmeğe hazır olan insanlardı. Bunların yanında washington vardı.

Amerikalılar hüriyet ve istiklâle kavuştuktan sonra Halk, yine ikiye ayrıldı. Federalists = ittihatcılar partisi koyu merkeziyetçilerdi. Bunlar bütün birleşik hükûmetlerin bir merkezden idare edilmesini istiyorlardı. Ânti Fedralits = ittihatçılar aleydarları partisi merkezî idare

şeklinde mutlakiyete gitmesinden korkar salim demokrasi idare tarzını istiyen ve her mıntakanın o mıntaka tarafından idare edilmesini istiyen kimselerdi.

§ Bu devirde manzum ve mensur pek çok eserler yazılmıştır. Fakat hepsi de kıymetlidir. Ağza alındığı zaman damağa batarlar. Devrin edebiyatı müthiş surette ki tesir altında kalmıştır.

Latyalists = sadıklrla Patrists = vatanperverlerin çarpışmasından doğan siyasî tesir; bütün eserlere damğasını vurmuştur. Bunlar bir birine zıt iki fikri sesleri çıktığı kadar haykırıyorlardı. Bu devrede Atlas okyanusunun her iki tarafında bir çok perestüşkârları olan «Poke» un tesiri de pek mühimdir. Bir çok edipler ve şairler «Poke» u pek bayağı bir surette taklit etmişler ve kendi benliklerini göstererememişlerdir. Bütün manzum ve mensur eserlerde hürriyet ve zafer şarkılarında «Poke» un kaideciliği bariz bir surette göze çarpar.

Millî hayatın başlangıcında kendilerinden pek çok şeyler beklenen hatta bir Amerikan edebiyatı yaratmak gayesini göseten Hartfort wits edebiyatçılarına da « Poke »un tesiri çoktur.

Devrin mühim şahsiyetleri :

Banjomin Frensklin; edebiyat ve siyaset aleminde mühim rol oynamıştır. Amerikalılarca amelî bilgi ve maddî muvaffakiyetin timsali olarak tanınmıştır. İlk edebî hikâye yazanlardan Susunnu Rouson ile edebiyatı kendine meslek edinenlerden Charlet Brockden Broun devrin edebiyatında mühim şahsiyetlerdir. Her ikisinin de eserleri pek fazla rağbet görmüş ve uzun bir zaman edebî kıymetlerini muhafaza etmişlerdir. Bilhassa Charles Brockden Brouın müstakbel edebiyatçılara tesir edecek kadar kuvvetli orijinalite göstermiştir. Eserlerinin mevzuu ve üslübü millîdir.

III

Yeni Millet Edebiyatı (1800 — 1840)

On dokuzuncu asrın başlarında Amerika dünya milletleri arasında hatırı sayılır bir mevki almağa başlamış ve ayni zamanda millî edebiyatta büyük varlıklar göstermeğe yüz tutmuştu. Artık ortaya konulan eserler yalnız Amerikalılar tarafından değil Atlas okyanusunun öbür kenarındaki millitler tarafından da zevkle okunabilecek alemşûmûl bir edebî incelik ve uygunluk göstermeğe başladı.

Bu devirde Brving, Coofer, Briyant Pol gibi mühim simalar yetişti. İktısadî inkişafın doğurduğu refah edebiyat fidanlarının filizlenmesinde pek büyük rol oynadı. Iler tarafta gündelik gazeteler, ilmî ve edebî mecmualar çıkıyor, genç heveskârlâr yetişecek edebî muhit bulmakta güçlük çekmiyorlardı. Birleşik hükûmetlerin kapladığı sahanın genişliği ve ilk zamanlarda münakalenin güçlüğü; memlekette muhtelif köşelerinde edebî zümreler yarattı. Knickerbsoker mektebi ve cenup edebiyatçıları gibi.

Washington İrving (1783 — 1859)

İngilizler Amerikan kitaplarını kim okur? diye Amerikan edebiyatçıları ile alay ederlerdi. Onları hiçe sayarlardı. İşte İngilterenin ve Avrupanın bu sualine cevap veren washington İrving olmuştur. O Amerikada da bir edebiyat olduğunu eserlerile yalnız İngiltereye değil bütün dünya edebiyatçılarına tasdik ettirmiştir. İrving Amerikan edebiyatında neşe, istihza ve kahkahalar timsalidir. O hayatın daima iyi ve neşeli taraflarını görmüş okuyucularını memnun etmek için yazmış ve mumuvaffk ta olmuştur.

İnsanı teshir eden gönül eğlendirici bir üslübü vardır. Muhayyile kuvvetinin fazlalığı eserlerinden anlaşılır, fakat hayalperesliği eserlerinin güzelliğine bir eksiklik vermez.

Villiam Cullen Bryant (1744 — 1878)

Amerikan şarkısının babası olan Bryant hüzun ve elem timsali olarak tanınmıştır. lüm ve tabiat isimli iki eseri yazdığı ve terceme ettiği eserler içinde en meşhurlarıdır. Onun zamanına kadar Amerikan şairleri İngiliz şairlerinin tesirinden kurtulamamışlardı. Bryant fevkalâde bir orijinalite ile yeni bir çığır açtı ve kendinden sonrakilere nümune olacak millî bir şarkı tarzı yarattı.

Gumet Fenimori Cooper (1789 — 1851)

Amerikanın ilk büyük romancısı hiç şüphesiz Cooperdir. O yalnız Amerikan romancısı değil bütün cihan romancısıdır. Yazdığı hikâyeler her tarafta zevk ve heyecanla okunmuştur. Onun kitaplarına gösterilen rağbet cihan romancılarından pek azına nasip olmuştur. En büyük meziyeti okuyucularını eğlendirecek bir hikâye mevzuu bilmesi, onu alâka ve heyecan uyandırabilecek bir şekilde anlatmasıdır. Cooper bilhassa tabiat tasvirlerinde balta girmemiş ormanları, esrarengiz denizleri, kırmızı derili Hintlileri anlatmakta büyük bir meharet göstermiştir. Üslübü pek iyi değildir. Eserlerindeki kahramanlar hayatta tesadüf edilecek kahramanlardan değildir. Yarattığı kahramanlarda beşerî canlılık yoktur. Tahtadan yapılmış sun'î kuklalar gibidir. Fakat bununla beraber o bütün genç okuyucularını teshir etmiş ve bunda herkesten ziyade muvaffak olmuştur.

Edgar Ollan Poe (1809 — 1849)

Münakkitler Poeyi teşhis etmenin pek güç olup cevherini kolay kolay göstermiyen çetin bir (ceviz) gibi dehasını içinde aaklıyan bir şahsiyet olduğunu söylerler.

Bir çok kimseler Poenin şiirlerini lâtif âhengi için okurlar. Onu anlamak pek güçtür. Şiirleri güneş şuaı altında bütün şulesile parlıyan ışığın azlığı veya çokluğu ile türlü türlü renk alan cazip bir kelebeğe benzer. Evet, Poenin şiirleri tıpkı bir kelebektir. Çiçekten çiçeğe konan kelebek kendi halinde ne kadar güzelse ele alındığı zaman kanatlarındaki renkler nasıl toz haline gelirse Poenin şiirleri de öyledir. Onlar okundukları zaman lâtif âhenkleri ile bizi teshir ederler, coştururlar. Fakat tahlil etmek, manasını anlamak istersek manasız kelime yığınından başka bir şey bulamayız. O un şiirleri baştan başa esrar doludur. O mana için değil sadaların âhengi ve letafeti ile insanı mestetmek için yazmıştır. Yarattığı efsanevî güzelliklerin ve güzellerin yüzünde ince tülden esrar ve hüzün perdesi vardır ki bu tüller sahiplerine bir kat daha güzellik verir. Onun bazı şiirleri kalpleri aşk ve heyecanla dolduracak kadar lâtif ve bazı şiirleri de tüyler ürpertecek kadar korkunç bir âhenge maliktir.

Poe'ne elem ve kederin göz yaşlarını döken, ne neşenin kahkahalarını savuran bir şairdir. O hayatta saadetten ümidini kesmiş mağmum bir şairdir. Esrar ve inziva aşıkıdır. Hayatını sefalet ve ıstırap içinde geçiren, bir dilim ekmek için yazı yazan Poe hastahane köşelerinde öldüğü zaman kimsenin haberi olmamış, onu zamanında vatandaşları takdir edememişlerdir.

Yazıları İngilterede ve Avrupada takdir edilen Poeyi Amerikalılar sefalet içinde öldükten sonra anladılar.

İhtilâf devri (1840 — 1874)

Bu devir Amerikada köleliği kaldırmak için Cenuplular ve Şimalliler arasındaki mücadelelerle geçmiş, fikirleri ve ananeleri yenileştirecek içtimaî değişiklikler olmuştur. Bu devirde manzum ve mensur pek çok eserler yazıldı. Fakat tuhaf bir hakikattır ki binlerce eserin içinde pek azları yüksek bir kıymeti haizdir. Eserler millî olmaktan ziyade zümrevi idi. Devrin sayısız edebiyatçısından pek azı muvaffak olmuştur. İlk zamanlarda ortaya koydukları eserlerle büyük şeyler vadeden simalar dahilî kargaşalığın meydana getirdiği siyaset dalgaları arasında boğulmuş kalmışlardır.

Siyaset fırtınalarile çok sarsılmamış yüksek şahsiyetler edebî varlıklar gösterebilmişlerdir.

Henry VVaduorth sarsılmamış kendisinden evel gelmiş ve zamanında yaşamış edebiyatcılar arasında en çok şöhret kazanan ve sevilen bir şairdir Amerikan edebiyatında sadelik ve samimiyet timsali olarak gösterilir.

İngiliz lisanında edebiyat derslerine yeni başlıyan her talebe onun eserlerini kolayca okur ve anlar. Gayet sade ve tatlı bir üslüp ile yazılmış olan eserleri gençlere edebiyat zevkini tattıracak, âdeta edebiyat âşıkı yapacak bir mahiyettedir. İngilizcede onun eserleri kadar sade ve tatlı yazılmış eser yoktur denebilir.

Longfellour genç ve temiz kalplerin en büyük şairidir. Onun en büyük meziyetlerinden biri de Fransız, İtalyan, Alman lisan ve edebiyatlarına vakıf olması Avrupa edebiyatını hazım edip Amerikan edebiyatına yeni bir çeşni vermesidir. Edebiyat âleminde insan ruhunun inceliklerini onun kadar anlamış pek az kimse vardır. En basit mevzulardan cana yakın eserler yaratmağa kadır bir üstat olan Lonfellov şiirle hikâye anlatmakta da büyük bir meharet göstermiştir. Yazdığı «Sonnet» ler yalnız Amerikan edebiyatında değil bütün İngiliz edebiyatında da birinci sınıf «Sonnet» ler arasındadır.

Longfellov bütün cihan edebiyatçılarının arkasından koştuğu fakat azının elde ettiği şöhret ve saadete nail olmuş, bütün hayatı müddetince tali ona gülmüş kendini sevenler arasında saadet ve refah içinde ölmüştür.

Balıkesirdeki Yatırlar

Halk tetkiklerinden

Son sınıf edebiyat şubesinden
14 NİYAZİ , 22 KERİM

Bu makale, bu sene Edebiyat dersinden yaptığımız vazifenin hulâsasıdır. Halk tetkiklerinin ehemmiyeti hakkında burada fazla söz söyliyecek değiliz . Ancak bu işin ne kadar zor olduğunu bize bu yaptığımız vazife gösterdi. Kaynak bulmak çok müşküldü. Hatta bilenl re bildiklerini söyletmek mümkün olamıyordu .

Niyazi ef.

Kerim ef.

Yatırların taşlarında isimleri ve tarihleri de yoktu. Bütün bu müşkülât içinde elimizden geldiği kadar çalıştık. Eksiğimiz hiç şphe yok ki pek çoktur. Yalnız biz bu eksiğimizi bilmekle beraber ancak elimizden geleni yaptık. Kusurumuzun emeğimize bağışlanacağını umarız.

Karesi Dedesi

Karesi Bey kuyu mevkiindeki türbesinde gömülüdür.Selçuk hükümdarlarından (Giyasettin Mesudi sanı)nın askeri kumandanlarındandı.Uc beyi olarak bu havaliye gönderildi. Biraz sonra istiklâlini ilân etti ve arazisini genişletti . Balıkesiri tesis ederek merkez yaptı.

Türbesi bir menfaat için ziyaret edilmez.

Zağanus Paşa

Paşa camii kıblesindeki mezarlıktadır. Türbenin kapusunda sülüs yazı ile «Fatih Sultan Mehmet Han Hazretlerinin damadı Gazi Zağanus Mehmet Paşanın türbei şerifidir.» İbaresi vardır. İkinci Murat zamanında Balıkesire nefedildi. Fatih zamanında Sadrazam oldu, İstanbul, Mora, Trabzon muhitlerinde bulundu. Balıkesir ve civarında bir çok vakıfları vardır. Türbesi bir maksat için ziyaret edilmez.

Ali Şuûrî Bey

Kendi yaptırdığı mektebin kütüphane kısmında metfundur. Balıkesirlidir, İlk tahsilini Balıkesirde gördü. İstanbula giderek büyük zatlarla münasebatta buludu. Müderrislik rütbesine yükselerek Balıkesire geldi ve müftü oldu. Şuûrî Ffendi ilmi sevenlerdendi. Eserleri ve hatırası hâlâ yaşamaktadır. Mezarı kendisini sayanlar tarafından ziyaret edilir.

Hacı İbrahim Etem efendi

Garipler mezarlığında metfundur. Babası Abdülaziz Efendidir. Tahsilini İstanbulda ikmal etti. Yıldırım Bayezıt camiî müderrisliğinde bulundu. Keramet sahibi olduğunu söylerler. Bundan dolayı mezarını ziyaret ederler.

Sinan Dede

Garipler mezarlığındaki türbesindedir. Kız dedesi diye tanınmıştır. Bunu şu rivayetten anlıyoruz.

İzmirler mahallesini tesis eden Hacı Hamza Mekkeye gidiyor, orada parasız kalarak bir kız tarafından Balıkesire getiriliyor. Kız Sinan dedenin mezarı yanında kayboluyor. Kızın keramet sahibi olduğuna inanan Hacı Hamza türbeyi yaptırıyor. Bir rivayete göre de sonradan bir kızın mezarı Sinan dedenin türbesine getirdiyor bunun için kız dedesi deniyor. Umumî ziyaretgâhtır.

Baş Çeşme Türbesi

Baş çeşme mezarlığındadır. Mezar Pir Ali efendiye aittir. Kepsüt nahiyesinin Bektaşlar karyesindendir, Müderrislik yapmıştır. Mezarı çocuklarının okumuş olması için kadınların ziyaret mahalli olmuştur.

Üçpınar Oğlu Türbesi

Veli Mustafa mezarlığındadır. Kitabesi yoktur. İsmi Hayrettindır. Ulema ve hayır severlerdendir. Üçpınar köyü halkının gelin olacak kızları gelir ziyaret ederler. Gelmezse aile arasında geçimsizlik olurmuş.

Ayak Dedesi

İlyaslar mezarlığının şimalinde, Helalca yolunun üzerindedir. Kim olduğu bilinememiştir. Kadınlar çocuklarının çabuk yürümesi için ziyaret ederler. Atalardan kalan bu adete hâlâ devam ediliyor.

Hasan Baba

Ekin pazarındadır. Emir Buhârî ile münasebette bulunmuştur. Kendisi eskicilik yapar ve Paşa camiinin halâlarını temizlemiş ve münzevî bir hayat geçirmiş. Nihayet Emir Buhârînin halefı olmuştur. Mezar halk nazarında kıymetlidir ve kaldırılamamıştır. Büyük olduğuna inananlar ziyaret ederler.

İlyas Dede

İlyaslar mezarlığındadır. HalK arasında Soğanlı dede diye meşhurdur. Kan çıbanı olanlar tarafından ziyaret edilir. Baş ucundaki ağaca soğan çakılır. Yaşıyan bir ananedır.

Çırpılı Dede

Balıkesirin garbındaki hıdırlık bayırında sivri tepededir. Kimin yattığı belli değildir. Çocuğu olmıyan kadınlar ziyaret ederler. Dileği hasıl olursa horoz keser, mevlut okuturlar. Ziyaretçileri pek çoktur.

Bardak Kıran

Medine boğazında baruthane dibindedir. Kimin yattığı belli değildir. Her dilek için adak adanır. Ziyaret Hıdırellezde çok olur. Ziyaretçilerin dileği hasıl olursa başında veya göbeğinde bardak kırarlar.

Paşa Sultan

Karaoğlan mahallesinde kubbe şeklindeki türbedir. İçinde üçü büyük, ikisi küçük beş mezar vardır. Kitabe yoktur. Gelen geçen kadınlar pençeresinin önünde durarak okurlar ve bez bağlarlar.

Şeyh Lûtfullah

Yaptırdığı ve ismini taşıdığı cami avlusunda yatmaktadır. Bu zat İsfendiyar oğulları evlâdındandır. Hacı Bayram Velî ile münasebeti vardı. Cemaat namazdan çıkınca birer fatiha okurlar.

Kız Dedesi

Eski kuyumcular mahallesinde Çakıcı çeşmesinin karşısındadır. Bir memleketten diğer bir memlekete gelin olarak giden bu kız yolda hastalanıyor. «Ben nerede ölürsem oraya gömünüz diye vasiyet ediyor. Nihayet orada ölüyor ve gömülüyor. Halk arasında evliya olduğuna inanırlar. Ziyaret edilir.

Hayattan bir sahife

Lise II den 45
MUAMMER

Bu gün evde bir hazırlık, bir telâş vardı. Epeyce bir zamandır arzu ettiğimiz yere bu gün gidecektik. Bilseniz hava da ne güzeldi. Ne temmuzun yakıcı bir günü, ne de kânunusaninin öldürücü soğuğu. İkisinin arasında kaleme gelmez bir gündü . . .

Şimli istasyondayız. Bilmem ki ben neşeli olduğum için mi, etrafımı da neşeli görüyordum, yoksa bu güzel günün tesiri miydi? Her halde onun tesiri olsa gerek ..

Bir kampana ; içerdeyiz.. bir daha, bir daha. Tren birden bire silkindi, sonra yavaş yavaş kımıldanmıya başladı. Bir müddetten beri karşımdaki kalabalık, evler ağaçlar sanki bizden kaçıyorlardı.

Trenimizin zifiri dumanları arasında onların ancak siluetlerini görüyordum. Bilseniz o anlarda insan neler düşünür: Ailesinden, memleketinden, sevgililerinden ayrılanlar ne duygular içindedir. Bilhassa Trenin düdüğü de iştirak ettiği zaman..

Derin derin düşünürken başımı pencereye dayamışım, saçlarım mütemadiyen çırpınıyor, düşüncem hayaletlerle eğleniyor. kendimden geçmişim... Şimdi yokuşa tırmanıyorduk ki siyah dumanlar bütün treni kucaklıyordu. Yarım saat geçmedi, bir istasyon, sonra bir daha: Ömerköy; ineceğimiz yer . . ,

Artık tren bizden uzaklaşmıştı, köyistasyona on dakika-şimendifer yolunu takip eden bir patikadan yürüyorduk . Her tarafımız yeşil otlar, ağaçlar çoşkun ve gürbüz.. Sanki bizi selâmlıyorlardı ...

Küçük bir patikanın yokuşundan yılankavi kıvrımları kaderken yüzümüzü serin ağaçlar okşuyordu . Köy sanki bu tabiatın çoşkunluğu içerisine gömülmüş yüzlerce kuşun yuvası idi ...

Hazırlanmış olan evimize girdik. Bağçesinden değirmenin arkı geçiyor, hem öyle hırçın akıyor, öyle hoş sırıltılar yapıyor ki. . .

Üzerinde de büyücek bir asma her tarafını gölgelendiriyor. Altında tahta ka-

nepeler de vardı. Köy tepeden kuş bakışı, söğütlerin, çınarların arasından akan dereye iniyordu.

Hemen hemen her evin patika yolu bir su gibi dereye akıyor.

Her vakıtki gibi bugün de iki kardeş, oltalarla dereye inmiştik. Dere küçük çağlayanların çıkardığı seslerile etraftaki kuşlara cevap veriyordu . Bazan söğüt ve kaya diplerini zorluyor, güzel kıvrımlar hasıl ediyordu...

Ellerimizdeki oltalarla dereyi seyrede ede, ağaçların arasında bir çok zikzaklar çize çize ilerliyorduk .

Ağaçlar seyrelmişti. Yalnız bir ağaç derenin üzerine kollarını açmıştı...

İşte dere burada bir daire çeviriyordu. Yalnız burada derenin dibi görülmiyordu'

Kardeşime dedim ki: İşte balığın çoğu buradadır. İstersen şuracıkta oturalım, nasıl olur? hay hay fena değil, oturalım, dedi..

Şimdi iki kardeş oturmuştuk, oltalarla, balık gelsin diye bekliyorduk.

Dedim ki: Ağabey, bakalım hangimizin kaderi çok; evvelâ kim tutacak? Böyle hem konuşuyor, hem de elimizdeki uzun oltalara göz atıyorduk.

Bunu söylemiye kalmadı. Suyun yüzündeki mantar harekete başladı. Ve birden bire ileri söğüt ağacının dibine doğru çekiliyordu.. Ben, işte! derken, oltayı yakaladım ve birden bire dışarı çekmek istedim. Fakat nasıl bir balıktı bilmem, oltanın kamışı gittikçe bükülüyordu. Yahu, bu nasıl balık? Ben böyle şey görmedim. İp kopacak diyerek korktuğum için ağır, ağır çekiyorum, içerden ağır ve yavaş bir şey geliyor. Hayırlısı, bakalım nedir? derken birden bire bizi hayrette bırakan koca kuyruklu bir kaplumbağa çıkmaz mı?! Kurnaz, oltayı tamamile yutmuş. Şimdi boynu bir karış uzamış, suyun üzerinde sallanıyordu. Bu manzara karşısında hem acıyor hem gülüyorduk. Güç belâ ağzından oltayı çıkarıncaya kadar neler çektik. Her günümüz bir evvelkinden böyle daha neşeli geçiyordu. Birçok doyulmaz zevkler, tabiatın güzelliği insana yeni ruh veriyordu.

Evin karanlık odası aklıma bile gelmiyordu .

Diyebilirim ki her evin dereye bakan yamacında kendi ellerile yaptıkları ve her akşam dereden suladıkları güzel bahçeler onların yiyecekleri sebzeyi temin ediyordu.

Gün batınca yatıyor, doğmadan kalkıyorlar. İşte bu uyku, temiz hava onları her şeyden vikaye ediyordu.. Uykularında bile ya sürüleri veya tarlasında hayvanlarile didişiyordı .

Ya o bülbüller, her zaman benim gibi tabiatın güzelliğine mecnunlar ki feryat ediyorlar. Bilhassa kuzular yüzlerce bir birine benziyen annenin içinden kendi annelerini nasıl seçiyorlardı. Ya o anneler evlâdına benziyen o kadar kuzudan yavrularını nasıl buluyorlardı?

İşte böyle tabiatın sırrını düşündükçe kendimden geçiyordum..

Bütün ailemle beraber on beş gün kadar kuşlar gibi ağaçların yuvalarındaki hayatımı hiç unutamıyorum .

Bizde Muallim Mektepleri
Ve
Mektebimiz

M. M. Son sınıf talebesinden 86
FERHAN SITKI

Tarihî bilgilerimizde şöyle çabuk bir araştırma yaparak bizde muallimliğin nasıl başladığını, Muallim mektepleri yerini evvelce hangi müesseselerin tuttuğunu kolayca bulabiliriz.

Osmanlı imparatorluğunun ilk devirlerinde hatta bütün hayatı müddetince yegâne irfan ocakları medreselerdi, buradan çıkanlar ilim ve irfan mürşitleri idiler. Yükseliş ve duruş devrinde hakikaten bunu tam yapabiliyorlard. Fakat imparatorluğun son devirlerinde yine bilirsiniz ki o vasıflarını tamamile kaybetmiş, birer softa ve yobaz yatağı olmuştur. Osmanlı camiası da garbin müsbet ilim ve fennine meyletmeğe başlayınca medreseler bir iş göremez oldu, yeni inanış ve hayat telekkilerine karşı duramıyarak onun içinde boğulup mahvolmağa mahkûm kaldılar.

Garbe doğru yapılan ilk hamlede bizde Muallim mektebi kuruldu· Koca Reşit paşanın gayretile «1264 - 1846» da ilk Muallim mektebi İstanbulda açıldı. Bu işlerde mühim rolü bilâhare Maarif nazırı olan Kemal efendi deruhte etmiştir. Fatih civarında - rüştiye mekteplerine muallim yetiştirmek üzere - ilk Darülmuallimin açılmıştır.

Mektep ilk mezunlarını veriyor. Bunlar arasında Maarif tarihimizde şayan dikkat bir şahsiyet olan Selim Sabit efendi de vardır. Mektebin proğramında arabî, farisî, riyaziye dersleri bulunuyor. Fakat asıl meslekî olan dersler yoktur.

Anlaşılan Kemal efendi - taassup dolayısile - proğramını tamamen tatbike muvaffak olamamıştır. Kemal efendinin üç sene fazla süren nezareti esnasında Darülmuallimin iptidaiyeler açılıyor.

1287 - 1869 da da Ayasofya civarında Darülmuallimat tesis edilmiştir.

Saffet paşanın bir nutku ile açılan bu müessese proğramına «usulü talim» adile ilk defa olarak meslek dersi konulmuştur ki Darülmuallîminde henüz yoktur. Fakat bu ders Darülmuallimatta da ancak 10 sene sonra tam olarak okutulabilmiştir. 1288 - 1870 de Darülmuallîminin 200, Darülmuallimatın 37 talebesi vardır.

1294 - 1879 da Darülmuallimin rüştiye ilk defa olarak « usulü tedris » dersi konulmuştur. Meclisi Maarif azasından « Aristokli » efendinin uhdesine veriliyor. iki sene sonra Darülmuallimatta da ayni dersi deruhte ediyor. 1303-1899 da bu ders Darülmuallîminde « Selim Sabit » efendiye Darülmuallimatta da «Ayşe Sıdika » hanıma verilmiştir, ki Türkler arasında ilk defa Avrupa pedağojisile meşğul olan bu iki muallimdir.

İstanbul haricinde ilk Darülmuallimini subyan 1300 tarihinde Sıvasta açılmıştır. Her vilâyette açılması içinde irade çıkmış ise de bunlar tedricen çoğalabilmiştir. Meselâ Bursa ve Kastamonide 1301 - 1885 de açılmıştır. Bunları takip eden yerler Halep, Elâziz, Amasya, Musul, Van dır. Fakat bunlar lüzumsuz masraflardı, çünkü İstanbulda Muallîm yetişmesine imkân olmuyordu ki vilâyetlerde olsun...

İkinci meşrutiyetin ilânı esnasında erkek Muallim mektebi pek fena bir halde idi. Hiç şüphe yok ki vilâyetlerdeki subyan Muallim mektepleri ise bundan çok

daha acıklı bir vaziyette idiler. «Talebenin yüzde doksan dokuzu hiç bir imtihana tabi tutulmadan medreselerden gelmiş softalardı. Bunlara rahle yapmağa bile lüzum görmemişlerdi. Talebe hasır üzerinde oturur, muallimler ayaklarında terlikle derse girerlerdi.»

İstanbul Muallim mektebinde büyük inkilâbı 1909 - 1912 Satı bey yapmıştır. Birçok yeni dersler konmuş mektep leyli olmuştur. Bu ıslahat diğer vilâyetlerdeki Muallim mekteplerine de teşmil edildi. Meslekî bilğiler proğramda mühim bir yer işğal etmektedir. Ayni zamanda bu kaide ve usullerin tatbik sahası bulabilmesi için bir tatbikat mektebi açılmıştır.

Satı bey en eyi muallimleri etrafında toplıyor. Bu suretle kısmen muvaffakıyet imkânlarını temin etmiş oluyordu. 1909 da muallim mektepleri üç senelik tahsil müddetini, ihtiva etmektedir.

Bütün Maarif hareketlerinin başında Muallim Mektebi Müdürü Satı bey bulunuyordu. «Satı bey tanzimat zihniyetinin belli başlı pedağoğlarındandır. Garp medeniyeti ile İslâm medeniyetini uzlaştırarak kendi tabirince aşı ve çelikler yaparak maarifte ve memleketin içtimaî ahvalinde büyük tahavvül yapacağına kani idi» Haddi zatında bu iki âlem birbirinden çok farklı şeylerdi. Biri ilâhî diye naslara istinat eder, öteki beşerîdir. Biri mücerret akıla kıymet verir, öteki tabiatı ve şeniyeti de söyletir. Birinin metodu yukarıdandır, naslardandır, ötekinin aşağıdan, vakalardan ve hâdiselerdendir. Bu iki metot, ruh ve hikmet ayrılığıdır ki İslâm medeniyetini Avrupa medeniyetine mağlûp etmiştir. Satı bey İslâm medeniyetinin ruh ve hikmetini ararken Avrupa medeniyetinin ruh ve hikmetinden ayrılmak istemiyordu. Onun, Muallim Mektebine ve Tatbikat Mektebine sokmak istediği usuller, terbiye tarzları şüphe yok Garp metodlarından mlhemdi. Bu metodların ve tekniklerin Türk içtimaî muhitinde feyizli orijinal eserler vermesini temin için, İskolâstik medeniyetin bütün tesirlerinden bütün içtimaî müesseselerimizi ve bilhassa terbiyemizi temizlemek lâzımdı. Bütün tanzimatcıların saptığı büyük hatalı yola Satı beyde intisap etmişti. Tam bir Türk rönesansı ancak Ankaranın vazıh ve keskin görüşlerinden sonra meydana gelmiştir. Maarifte büyük adımlarda ancak bundan sonra atılabilmiştir.

Yukarıda zikrettiğimiz vilâyet muallim mektepleri arasına 1910 da Balıkesirde açılan erkek muallim mektebide dahil oldu. Mektep o senenin birinci teşrininde nehari ve bir sınıflı olarak şimdiki doğum evi binasında açıldı.

Kadrosu bir müdür, bir muallim, bir seyar muallim, birde jimnastik ve elişleri mualliminden ibaretti. Bir hademe birde kapıcı bu kadroyu tamamlamaktadır. Ertesi sene bir sınıf daha ihdas edilerek kadroya bir tarih - coğrafya, riyaziye ve malumatı medeniye muallimliği ilâve edildi. 1912-1913 de birinci sınıfına talebe alınmıyor, sene sonunda üçüncü sınıftan 26 talebe mezun ediliyor. 22-23 mevcuttan ibaret olan mektep bu senenin ağustosunda lağvediliyor ve bir sene mülğa vaziyette kalıyor.

İkinci defa, 1914 senesi eylûlünde leyli, müsabaka ile mektebe 40 talebe kabul edilerek açılıyor. Bu suretle birinci sınıf teşkil ediliyor ve yanan eski Mitat paşa mektebi binasında tedrisata başlanıyor. 1914 ten 1920 Yunan işğaline kadar şimdiki Dumlupınar mektebi binası ile son - rada doğum evi binasını işgal etmiştir. Her sene birer sınıf ilâve edilerek 1918 de mektep dört sınıflı olmuştur. İşgal esnasında bir müddet daha lâğvedildikten sonra tekrar açılıp ayni şekilde devam ediyor. 1925 de mektep beş senelik oluyor. Yunan işgalinden sonra 923 de üçüncü defa olarak açılmıştır. Doğum evi binasından şimdiki erkek orta mektebi binasına taşınıyor. 1932 senesi nisanına kadar orada kalıyor. Nisanda o binayı terk ederek necati bey muallim mektebi binasına nakıl ediyor. 1932 senesinden itibaren vekâletin emriyle muallim mektepleri altı saneye çıkıyor.

Birinci, ikinci, üçüncü sınıflar kaldırılarak Muallim mektebi yalnız son üç sınıfdan ibaret kalıyor. Orta mektep ve Liseden gelenler müsabaka ile mektebe leyli olarak kabul ediliyor. Altı senelik ilk mezunları bu sene mektep 36 kişi olarak verecektir. Bunlarda dahil olduğu halde Balıkesir Muallim mektebi 1923 den zamanımıza kadar 257 mezun vermiş oluyor. Bugünkü kadrosu iki mektep bir arade pek dolğun bir yekûn teşkil etmektedir.

Bu kısa tetkikimizle inkilâp hamlelelerimizin muhtelif safhalarını da beraber tetkik etmiş olduk. Bilhassa Cümhuriyet devri hamlelerinin ne kadar kısa zamanlara sıkıştırıldığını bermisal tetkik ederek gördük.. İnkilâbın yürüdüğüne hatta son zamanlarda baş döndürücü bir süratla koşduğuna şahit olduk.

Müracaat edilen eserler :

Tedrisat mecmuası, sayı: 33: Maarif tarihi: Nafi atuf, Kaynak mecmuası: Onuncu yıl nüshası.

Kara kaplı Defterden

M. Mektebi III sınıf talebesinden
25 Abdurrahman

Hüseyin ağa Koçana köyünün en zengin ve en ihtiyar adamıydı. Misafir severliğiyle kendini bütün köylüye sevdirmişti.

Aradan seneler geçince ihtiyarlık adamcağazı çalışamıyacak vaziyete getirdi. Bunun için Niko isminde bir bulgar genci tuttu.

Niko her sabah erkenden yatağından fırlar, doğru işine giderdi. İlk zamanlarda vazifesine dört elle sarılmıştı.

Hüseyin ağa memnundu, Çünki işleri yolunda idi. Fakat onu bir şey müteessir ediyordu: Ahmedini evli görmeden ölmek..

O her zaman:

— Şu dünyada ne eza çektim, ne cefa!.. Bari Ahmedimi seversem... Derdi.

* * *

İlkbaharın ilk haftasında çiftliğin büyük kapısında on otomobil ve yirmi kadar da payton durdu. Binanın içini çınlatan bir ses, dalga dalga yükseliyor, tavana, duvarlara çarparak aksediyor. ve diğer odaları dolaştıktan sonra bahçeye çıkıp dağılıyor:

— Gelin geliyor.

* * *

Ahmet bir haftalık güveydi. Karısı Zeynep «İştip» kazasının en kibar ailesine mensup çok güzel bir kızdı.. Bir birine okadar çabuk ısındılar ki...

Evelce bir sofrada yemek yiyen Niko artık bu eve girmiyor, bahçenin kenarındaki iki odalı barakada oturuyordu. Fakat onun da hareketlerinde bir değişiklik olmuştu. Eskisi gibi işlerini saatı saatına yapmıyor, çok kere efendisinin sözlerini dinlemiyordu.

* * *

Aradan beş altı sene geçince Nikonun

hali büsbütün değişti. Ahmetle Zeynebin biricik eseri Ayşe de beşini bitirmiş, altısına basıyordu.

Niko bir akşam ahırda koyunları sağmakla meşgul olan Zeynebin üstüne atılmış, ırzına geçmek istemişti. Fakat bu genç Türk kadını namusunu alçak bir Bulgar parçasından koruyabildi. Elindeki süt bakırını canavarın kafasına vurarak onu bayıltmış ve kaçmıştı. Gelininin ağlaya ağlaya odaya girdiğini gören Hüseyin ağa telâşla yanına gitti:

— Ne var kızım, ne için ağlıyorsun! dedi.

Zeynep hıçkırıkla başına geleni babasına anlattı. İhtiyar kızmış, gözleri kanlanmıştı. Sobanın üstündeki odunlardan birini kaparak ahıra koştü yeni ayılmağa başlıyan haydudu iyice döğdü ve çiftlikten kovdu.

* * *

Ramazan ayı idi. Bir gece Hüseyin ağa camiden dönerken arkasından bir kaç hayalin geldiğini ve yanından hızla geçtiğini gördü. Sora hayalleri bir kaç kere görür gibi oldu. Hüseyin ağa onları tanımak istedi. Bir akşam geçerken yüzlerine baktı. Şapkalarını kaşlarına kadar çekmiş paltolarının yakalarını kaldırmışlardı. Bunun için tanıyamadı. çiftliğe girdiği zaman uzakta kiraz ağaçlarının altında birçok gölgelerin dolaştığını farketti. Ertesi sabah Hüseyin ağa kahvedeki halka gördüklerini anlattı.

— Bundan sonra camiye gitme, evde namaz kıl, dediler.

Fakat o dinlemedi.

Arife gecesi idi; Camiden çıkmış, çiftlige geliyordu.

Eve girerken yine o hayalleri ayni yerde gördü. Aradan yarım saat geçince kapı şiddetle vuruldu. İhtiyar telâşla aşağı indi. Kapıyı açtı. Az daha bayılıyordu. Deminki gördüğü hayaller şimdi karşısında idi Adamlardan biri elini uzatıp ihtiyarın yaksından tuttu. Dışarıya çekti. Birkaç defa ileri geri sarstı ve bir tekme vurarak yere yuvarladı. Zavallı ihtiyar can acısıyle « İmdat ! » diye bağırmak istedi. Fakat âni inen satır ak saçlı başını gövdesinden ayırdı. o ne acı bir feryat... sonra fışkıran kanın sesi, okadar... Aşağıdaki gürültüyü duyan Ahmet de can korkusiyle dışarı fırladı. Fakat oda bir satırla yere babasının başsız gövdesinin üstüne düştü.

Oğlunun ve kocasının dönmediğini gören Emine dışarıya çıktı. Bu sırada eve giren canilerin ellerindeki kanlı şeyleri görünce düşüp bayıldı. Zavallı kadıncağızın temiz kanı diğer bir satırın pasını temizledi. Müthiş bir çırpınış, onu takip eden acı bir uğultu ve tahta aralıklarına dolan sıcak kan ve onun kokusu . . .

Zeynep bütün bu gürültüleri işitmiş, ayak seslerinin odasına doğru yaklaştığını duymuştu. Biricik yavrusu Ayşesini son bir defa bağrına bastı ve yüklüğün altına saklandı. Başına bir şal attı. Ölümünü bekler gibi pencerenin önüne oturdu. O sırada kapı hızla açıldı. Genç kadın korkuyla ayağa kalktı. İçeri giren adamlardan biri ilerledi. Kadının karşısında durdu. Şapkasını çıkardı. Zeynep kurşunla vurulmuşa döndü. Karşısındaki Niko idi. Niko çürük, kırık, dişlerini gösterircesine gülüyor:

— Şimdi elimdesin, ne yapabilirsin ? diyordu . . .

* * *

Bayramın birinci günü sabahı çiftlikten beş tabut çıkarken civar köylerin camilerinden hazin hazin salâ sesleri göğe yükseliyordu.

Yeni Resim ceryanlari

Necati Bey Muallim Mektebi Resim Muallimi
A. Sırrı

Son zamanlarda nazarı dikkatimizi celbeden kübik ev, kübik mobilya hatta kübik elbise ve kübik resim diye bazan hoşumuza giderek bazanda istihfafla karşıladığımız bu cümleyi izah etmek istersek maziyi kurcalamak lâzım. Mevzuumuz resim olduğu için geçmiş resim yapılış tarzını tetkik edelim.

Klâsizmden evvel acemivari resim yapma devri tabirini kullanacağım. Bu devirdeki resimle tabiata benzemediği için bize çocukça yapılmış resimler hissini verir. Çünkü senelerce hükûm süren Klâsizm bilhassa ayni ekolü tercih eden Akademizm bizim kafamıza bu yanlış telakkiyi yerleştirmiştir. Klâsizmden evvel Primitivizm devrindeki resimleri tetkik edecek olursak onlarda ayrı bir heyecan ve çok samimi bir ifade bulunduğunu görürüz. Kabahatleri tabiattan kaçıcı olmaları ve sanatkârın bize kendisine göre bir tabiat yaratmağa çalışmasıdır.

İşte bundan sonra Klâsizm bu tarza aykırı olarak bir yol tutuyor, yani tabiatı taklit ederek tabiata benzer resimler yapmak usulünü ortaya atıyor.

Bilâhara Romantizm Klâsizmi bir az sarsıyor. Fakat nede olsa zamanımıza kadar devam eden Akademizm Klâsizmin tesirinden kurtulamıyor. Tabiata benzer resimler görmeğe o kadar alışmışız ki çoğumuz bir tablo gördük mü ilk sözümüz: Aman ağaç ağaca ev filân eve, filân şey aslına ne kadar benzemiş ve ne kadar canlı deriz. Ressamı adeta bir fotoğraf makinesine benzetmeğe çalışırız. İşte size yekdiğerine zıt iki (ekol) biri tabiatı iftikar ederek arzetmek istiyor, diğeri ise tabiata sadık kalarak çalışmayı tercih ediyor. Bu iki meslek mücadelesinden sonra resimde oldukça inkilâp yapan Empressiyonizm in bir asra yakın bir zamandır hüküm sürdüğünü görüyoruz. Bu tarz malûm intiba'cılar devri. Hani bazılarımız şu resme uzaktan bakınız sakın ha. Yakından bir şeye benzemez deriz.

Ressam tabiattan aldığı intıbaı fırça darbalarile hututa ehemmiyet vermeksizin tersim etmek ister. Zaten Kladmanenin ilk grup taplosile alây edilerek bu isim verilmişti. Hatta o kadar ileri gitmişler - di ki ; Bir gün sergide eşek imzalı bir tablo teşhir edilmiş, toval bir çok boya lekelerile dolmuş üzerinde başka bir şey yok. Güya merkep kuyruğunu kaldırmış palttan boyaları alarak kuyruğunu salladıkça toval bir çok boya lekelerile dolmuş işte bir Empressiyonist te fırçasını merkebin kuyruğu gibi kullanır demektir. Tabiî bu bir hücûm idi bilâhara bir çok yeniliklere sebebiyet veren bu tarz bütün dünyayı sarıyor. O güne kadar loş atelyelerde

Döküman toplıyarak tablo meydana getirmeğe çalışan ressamlar tabiatın karşısına geçtileri ve gözleri kamaştran tabiatın gölge renk ve ışık esrarını keşfettiler .

Bundan sonra yirmi altı seneye yakın bir zamandır Engr , Söra , Sezan isminde üç ressamın inkilâp yapmak için ortaya att kları fikirleri gözden geçirelim . İlk defa işe başlıyan bu üç ressam tabiatın her devirde cemiyetin ruhuna uygun bir şekil almasını öne sürerek Empressiyonizmin zabıtsız, rabıtsız hatlarına nihayet virelim. Tabiatın hendesi görüşünü nazarı itibara alarak tersim edelim dediler. Bunları terviç eden Bikasö ile Brâk işi ele aldılar , işte gübizm buradan başlıyor . Fransızba güp mikâp olduğunu bilirsiniz. İşte usulü mikâbi işte Matis Lot ve daha bir çok ressamlar pür silâh yeni bir çığır açmak için mücadeleye başladılar ve senelerce Klâsizmin çerçevesinde inliyen san'at hürriyetini kazanıyor . Yalnız kendisinden mes'ul bir san'at fikri ortaya atılıyor. Resim tarihi vesika yerine kaim olmaktan ziyade tezyini san'atler gibi ruhî ve enfusi terkiplere istinat ediyor. Kübik ressam mevzuu tabiattan alır . Fakat o ressamın iftikâr etmek istediği bir tabiattır. Çünkü tabiat onun indinde ideâl bir işaretten başka bir şey değildir . O size insanı insana, ağacı ağaca benzeterek göstermeği aklına bile getirmez. Şe'niyetten uzaklaşarak enfusi âlemde afakı bir varlık göstermek ister. Kübizm bir tabloda aranılacak hususiyet mevzu enfusi olmakla beraber renk ve terkip ahengine ehemmiyet verilmesidir. Bundan sonra fütüristlerin iddiasını görüyoruz. Bunlar kübizmin sıkıcı olduğunu ileri sürmekle beraber asrımızın makine devrini nazarı itibara alarak Klâsik resimlerdeki manazır yerine harakct mefhumunu koymak fikrini ortaya atıyorlar . Hareket mefhumundan şu anlşılıyor· Her hangi bir vakanın muhtelif ânlarını bir arada göstermektir . Çok geniş bir teknik sahası açan bugünkü sanat fikirlerini muhtelif şekilde telakki ederek çalışanlar vardır, fakat her ne pahasına olursa olaun sanat bu günkü cemiyetin ruhuna uygun bir şekle getirmeğe çalışmaktadır.

Bugünkü hür cemiyetin hür sanatkârı şu veya bu kaidenin kuyruğuna takılarak gitmeği tercih etmiyor, onun için muayyen çizgi renk ışık ve gölğe kanunları yoktur. O rehberlerinin dediği gibi bir güzellik hakikati keşfetmek için uğraşan bir sanatkârdır. Eserini arzettiği zaman cemiyet arasında uyandıracak bedîî heyecan nisbetinde bir kıymet bekler . Görüyorsunuzya dünyayı alt üst eden bugünkü sanat telakkıları o kadar izama değer bir keyfiyet değildir .

Yukarıda da söylediğim gibi evvelâ tabiata sadık kalmıyarak resim yapmak sonra klâsizm bir sınıfa mahsus olarak taklit etmek suretile resim yapmak usulûnü ortaya atıyor . Bugün ise yene eski devre rücu denecek derecede tabiattan kaçıcılık devri başlıyor. Bir sanat eserinde sanatkârın şahsiyeti mevzuubahsdır . Zaten idealsız eser, eser sanat olamaz. Şu halde bu günkü sanatkâr biraz daha yüksek ideal ile ortaya çıkıyor, yeterki kafamıza yerleşen köhne ve yanlış kanaatlardan uzaklaşalım.

İşte bu araştırma devri belki birgün keşfedeceği çok yüksek güzellik ideallarile gözlerimizi kamaştıracak her yeni şey için yapılan münakaşa ve istihzalara o zaman nihayet verilecektir.

Balıkçı

Muallim Mektebi
Mahir

Yalıların açılan pancurlarından uykulu kadın, erkek başları uzandı. Şüphesiz gene denizden esen sabah rüzgârına buseler dağıtıyorlar; bu serin rüzgârla yüzlerini yıkarken bir nğultu halinde yaklaşan balıkçıların şarkısını içiyorlardı.

Evlerin misafirleri derhal belli oluyor. Onların biraz daha çekingen, yalnız görmek, işitmek için uyandıkları pencere gerisinde kalışlarından belli . Bu nağmeye alışkın olanlar sade içmekle doymıyanlar. Başlarını sarkıtıyor, kulaklarını ve gözlerini denizden fışkıran şaraba daldırıyorlar.. Ne ahenk !.. Balıkçılar sarhoş, kayıkları meyhane . . Rüzgârda ruhları okşayan, gönüllere saadet dağıtan bir koku, içkilerinin kokusu var .

Bütün bu cûşiş bir kırgınlık doğuruyor. Lâkin teselli olarak her günün bir sabahı, her gecenin de bir mehtabı olduğunu unutmamak lâzım. Çünkü balıkçılar sabahleyin sahil pencerelerinden yalnız sevgi toplarlar. Dönüşlerinde bunu mehtabın akislerine işleyerek sürüklerler; ufukların ardında kalan bakışları tekrar yalılara taşırırlar .

Bu hayatı benimseyenlerde, sabah akşam vecdiçinde sarhoş olanlarda varlığın yarattığı şu hayal kalır: Büyük bir mavnanın sularda şırıltı ile kayıp gidişi, ve bu mavnanın taşdığı şen ötüşler, gene balıkçı kayığının ahengine; kendini kaptıran, küreklerin mütemadiyen denize dalıp çıkmaları. Hepsinin fevkinde tayfanın genç reisi : Mustafa . . . .

* * *

—Mustafa, galiba niyetin bozuk! ağları hazırlamakla meşgul olduğuna bakılırsa bu gece de balığa gitmek istediğini anlıyorum. Yumağı sarmasına devam ederken gülerek cevap verdi :

— İyi bildin anne ! .

— Bu akşam filim güzelmiş. Hem tam gazino havası .

— Geldiğim zaman bana anlatırsınız .

— Öyle değil çocuğum, beraber ! .

— O anne ! seni kıyafetim aldatmış olabilir. Belki bu gün yeni elbiselerimi giydiğime hayret etmişsindir. Bu yüzden benim balığa gitmeyeceğimi zannederek, bana bu teklifte bulundun. Düşünki anne; benim sinamam da gazinom da denizdir, balıklarımdır. Bu zevk bana babamdan miras kalmadı mı ?

— Mustafacığım, eğer bizimle gelmekten çekiniyorsan, bunları söylemene hiç lüzüm yoktu. Kardeşlerinden ziyade nişanlın istemişti .

Biraz düşündü. Çok seviyordu. Elindeki balık ağını bırakarak doğruldu :

— Nışanlımın, kardeşlerimin, veya senin istemen kâfi değil. Bunda benim de hissem var. Hepinizden fazla istiyorum. Lâkin balıkları elimle koymuş gibi bulacağımdan eminim . Gemimiz bu yüzden bir sefer yapmak lâzım. Hem de yalnız; küçük kayığımdan başka kimseyi almıyacağım .

Annesinin boynuna sarıldı alnından öptü :

— Belki size gazinoda yetişirim ,

— A ! . okadar çabuk mu ? nereye, bari elbiseni değiştir .

— Hayır ! çabuk dönmem için izin ver de bunlarla gideyim. Hem ötekiler daha kurumamış .

Eşyasını kucakladı :

Bulutlar

Lise 1 den 118 Muammer
Rakîm

Dağılıyor, toplanıyor ve durmadandolaşıyorlar. Sanki mavi gögü bizden kıskanıyor; tatlı bir masuniyetle gülen ufuk bir maviliği hırçınlaşarak, saldırarak örtüyor, yok ediyorlar..

Ara sıra fısıltıları ince bağrışmalar halinde tabiatı sarıyor, sallıyor, sarsıyor.

Gökte durmadan koşuyorlar. Bazan beyaz siyah birbirine karışıyor. Bazan koyu bir mavilik solğun bir sarılıkla kucaklaşıyor. Bu dağılan, toplanan kümeler arasından renk renk ışıklar saçılıyor, sonra onlar da dağılıyor, onlarda kayboluyor.

Denizle gök seçilmiyor her ikisi de dalğalı. Her ikisi de koyu ve karanlık.

Onları bir yaz günü de gördüm. Durğun ufuklarda dinleniyorlardı. Ara sıra mavi gögü çeviren beyaz danteller gibi hafif hafif titreşmeleri, havanın sıcak dalğaları arasında kayboluyor..

Şimdi fısıltıları kulaklarıma kadar geliyor, saçlarımla oynıyor, sonra dalğın bir ahenkle yaprakları sallıyor. Akşamları güneşin son alevleri bu uzak, beyaz kümeler üzerinde parlıyor. Ufuk tutuşuyor.

Denizle göl seçilmiyor, her ikisi de durğun. Her ikisi de berrak..

— Bana her gün bayramdır. Düğün için yapılan şu elbiselerimi vakitsiz giymişim ne çıkar ? Daha yeni diye tuhafıma gitmiyor değil. Böyle şeyler giymiye alışmamışım. Sütlâceden balıkçıyız değil mi anne ? .

Kapıdan çıkarken tekrar geri döndü :

— Muhakkak beklemeyin ! belki size gazinoda yetişemem de uykuda bulurum .

İri avucuyla kapının topuzundan çekti. Uzun ve mütenasip vücudu üzerine tuttuğu kanadı örttü. Bu örtülüş, daima gülen yüzünü, canlı bakışlarını, tatlı sesini annesinin gözünden sıyırdı, buğlandırdı .

Şakir, reisin oğluydu. Babasının vakitsiz dünyaya göz yumuşu, onu her nekadar sarsmışsa da tayfanın dağılmasına meydan vermiyecek kudreti kendinde bulmuştu.

Şimdi annesini, kardeşlerini, daha sonra nişanlısını düşünüyordu. Bu güzel delikanlı aşktan uzak yaşamasına rağmen, farketmeksizin bir kaç defa sevmişti de. Bu sevginin nekadar temiz, nekadar sâf olacağı aşikârdır .

İlk aşkına ölüm karıştı; nişanlısı evlenecekleri gün çıldırdı ve intihar etti. Sebebi bir türlü anlaşılmadı. Yalnız Mustafaya, mezarına bir gül dikmesini, onu sulayıp büyütünce ilk açan goncayı soluncaya kadar göğsünde taşımasını rica etti. Mustafa bu garip vaziyete ağlıyarak itaat etti .

Bir gün gene gönlünde yer buldu. Balığa giderken pembe evin önünden geçip şarkılarını orada bitirdikten sonra açılmayı âdet edindi. Lâkin bu da çok sürmedi. Son bahar gününde pembe evin önünün yeni yapılan bir bina ile örtülmekte olduğunu gördü. Artık sevgilisinin her zamanki gibi balkonda ona mendil sallıyamıcağını anladı. Sonuncu nişanlısı ona bütün kalp ağrılarını unutturdu. Bu hayallerle fazla dalmış dalyan hizasıdan uzakta bulunduğunu yeni anlamıştı .

Hava güzel, deniz sakindi .

— " Can kurban böyle diyara ! Böyle geceye . . Nur gibi berrak " dedi kayığında uyumak istedi .

Acıdır; lâf olsun diye söylenen sözlerin hakikat olması, bir anaya ve başsız kalan iki kardeşe nihayet seven ve sevilen nişanlıya pek acıdır .

Denizi ekseriya kadına benzetirler Mustafaya da oyun yaptı . " Deniz canavarı., lâkabını alan bu adam da uyumasını fırsat bilerek dalğalandı. Kayığı devirdi ve . . . yuttu .

Hatıra defterimden

Muallim M. S. 3 : 34
Vâsıf

Lortlar kamarası altüst oldu. Rüzgârın vızıltısını andıran büyük bir ses işitildi orta yerde şarkı söyleyerek rakseden dansöz olduğu yerde yuvarlandı. Şakrak şarkıya tempo uyduran her elin alkışları yarıda kaldı. Acı ve ürkek sedalar yükselmişti ki bir an o da sustu.

— Hanımlar efendiler hepinize geçmiş olsun ufak bir tehlike atlattık.

Bütün kargaşalığa hakim olan bu sese her kes başını çevirdi . Bir Fransız balonunun suvari zabitiydi.Demin rakseden yere çıktı alaylı bir tarzda sözüne devam ediyordu.

— Hey talili yolcular ! Seyyahatiniz uzun sürecek. Bu vesile ile fazla eğleneceğiz, çok yer göreceğiz.

Şimdilik balonun motörü vazifesini rüzgâra terk etti. Artık cenup kutbuna mı, Şimal kutbuna mı yoksa Afrikayamı nereye düşersek Tali, Paris yolcularının yollarını değiştirdi.

Bu sözler hepimizin hoşuna gitti. Bu vaziyetten müteessir olanlarda çoktu.

Gözlerimi açtığım zaman karşımda kalabalık gördüm. Bunlar benden ne istiyorlardı. Bir arap yanıma yaklaştı. Beni sedyeden kaldırdı. Ona emir veren bir adamın işareti üzerine bana arapça bir şeyler söyledi. Ben onu dinlemeden etrafıma göz gezdirerek yürüyordum.Balonun kırık parçaları yanına çıplak ayaklı araplar üşüşmüş bazıları ağızlarından kan akan cesetlerin başına toplanmış. Türkçe :

— Burası neresi? Diye bağırdım.

Sözüme İngilizce konuşan doktor cevap verdi :

— Beyefendi, geçmiş olsun!

— Teşekkür ederim . Nerede bulunduğumuzu söylermisiniz?.

— Uzak değil efendim, yarım saat sonra Kahiredeyiz. Gözüme yerde yüzü koyun yatan bir kadın ilişti. Koştum deli gibi haykırıyordum.

— Lora, Matmazel!

Bu kadın akşam rakseden danspzdü ona arkadaşlık etmiştim. Süvari zabitinin sözü üzerine.

— Mösyü korkuyorum diye yanıma yaklaşan bu rakkase saf bir Parisli idi kendisi ile tesadüfüm Londrada oldu. Onun sesini ilk defa Londra sokaklarında sisli sabah facialarından birinde işitmiştim Apaşların elinden onu kurtardığım zaman ,o güzel fransız kızı benim en iyi arkadaşım olmuştur. Doktor, peşimden koştu beni kayretle seyrederken. Loraya atıldı sevinçle bana döndü :

— Yaşıyor.!

Dedi.

İskenderyede Lora ile İngiliz doktoru veda ederken Vapur son düdüğünü çalıyordu. Marsilyaya gidiyorduk. Artık Paris düz bir yaylanın nihayetinde bize gülüyor. Bu İngiliz doktoru bize çok yardımlarda bulundu.

Gerek Lora , gerek doktor benim Türk olduğumu bilmiyorlardı. Onlar gizli vazife ifa eden Türkü Amerikalı bir tüccar tanıyorlardı.

Vapurumuz Kıbrıs açıklarından geçerken hayalimde Vatanım canlanıyor, İstanbul sesleri duyuluyordu. Acaba bu harp daha ne kadar devam edecek, ben vatanıma ne zaman kavuşacağım.?

Loranın sesi beni uzun yollardan geri çevirdi:

— Müsyö size nasıl teşekkür edeyim müsade ediniz size kurtarıcı diye hitap edeyim.

— Pek lütüfkârsınız matmazel !

— Mösyü benim kurtarıcımsınız. Lora-

Kış

M. Mektebi 292 *Naflz*

Sınıf sıcak. Pencereye gittim; etraf karanlık, tabiat derin bir sessizlikle uyuyor. yalnız narin kelebekler türlü oynayışlarla ortada dolaşıyor, beyaz elbiselerini itinayla yayarak oturuyorlar. Baharın hasretinden iskelete dönen ağaçlar ; beyaz etlerle git gide şişmanlıyorlar.

Yerler bir ihtiyarın kıraran, gittikçe beyazlaşan saçları gibi.

Karşıki yolda bir köylü eşeğine binmiş şehre geliyor. Düşündüm: Acaba o da benim gibi karları narin bir kelebeğe mi benzetiyor?

Yoksa «kış, kan» deyince tüylerimi ürperiyor ?.

Bu sualimin cevabını hemen aldım. Hem yalnız ağzile değil, bütün mevcudiyetile söyliyor.

Ara sıra çıkan soğuk bir rüzgar, fırtına, zavallıyı sıkıyor, büzüyor yusyuvarlak bir şekle sokuyor· Demekki o, kışı sevmiyor ondan daima kaçıyor, onunla hep dargındır.

Perşenbe, mektep tatil.. Çarşıya gidiyorum, sabahki bora gene ayni şiddetle devam ediyor. Üstümde kalın palatom olduğu halde üşüyorum. Hele kulaklarım; kulaklarımı yakajile örtebilmek için boynumu iyice içeri çekiyorum. Rüzgarın mukavemetini azaltmak için bükülüyorum

Bir ses - Delikanlı oğlum !

Hemen sabahki köylü eşekle gözümün önünde canlandı.

Bir halime baktım bir de onun halini hatırladım aramızda hiç fark yok. Öyleyse kış ve kar hâle ve bakıma göre değişiyor.

Sıcak odalarda bir saadet tablosu. Vi-ârnelerde ise bir felâket levhası.

---

yı kendime çok yakın buluyordum. Onda Türk kızına mahsus bir takım vaziyetler görüyordum. İkimizinde gözü çarpıştı ikimizde bir hadisenin sebebini birbirimize soruyorduk :

Vapur Kıbrısa demir atıyordu ki etrafımızı kayıklarla Ingiliz polisleri kuşattı.

Elimi göksümün sağ tarafına götürdüm kâğıtlar yerinde duruyordu.

İskeleden binen bir İngiliz zabiti kaptanla bir şeyler konuştuktan sonra bize doğru ilerledi. İkimizede kendilerini takip etmeyi söyledi.

Harp bitmişti. Paristen hareket etmek üzereyken, Loranın bana nişanlım diye taktim ettiği bir Fransız zabitinden mektup aldım. Beni Duellöya davet ediyordu, Nışanlısının ihanetine sebep olmuşum. Halbuki Lora saf bir kızdı. O benim sade arkadaşımdır. Türk kız na mahsus kendisinde gördüğüm bazı vaziyetlere mukabil ona yardımlarda bulundum. Lora Kıbrıstaki yardımı hiç unutmasa gerek onu Türk casusu diye tefkif etmişlerdi: Elimdeki Amerika sefaretinden oldığım taktirnamenin tesiriyle kurtardım. Bugün düellödan sonra Vatana döneceğim.

Fransız zabiti ilk sözü söyledi.

— Müsyö sıra sizin ben davet ettim.

— Hayır mösyü sıramı size veriyorum ikinizinde gözü bağlıydı. Fransız zabitinin attığı kurşun kulağımın dibinden geçti

Şimdi ben atacaktım benimde vuramıyacağım muhakkaktı. Fransız zabitinin lütfundan haberdardım bu onu vuramayınca o beni muhakkak haklıyacaktı. Ölecektim onu vurmamın imkanı yoktu. Bir kurnazlık düşündüm tabancayı elimden fırlattım.

— Mösyü bir Türk karşısındakini vuramıyacağını bilirken, silah atmaz diye bağırarak kulübü terkettim .

Tiren Edirne hududuna gelmişti ki ikinci vagondan bir ses işittim.

— Vâsıf bey!

— Vay Lora !

Yanıma yaklaştı :

— Rica ederim harp bitti.

Ben Lora değilim , Süheylâ deseniz fena olmaz!

Şimdi anladımki. Lora diye tanıdığım benim gibi gizli vazife ifa eden bir Türkmüş...

Baykuş

Halit Fahri

«Baykuş Piyesi 14-1-934 Pazar günü Edebiyat dersinde arkadaşlara konfrans tarzında anlatmıştım.»

Hûlasa eden : Lise I den 32 *GALİP*

Baykuş piyesi — 332 — de ilk defa olarak Darülbedayi tarafından temsil edilmişti .

İlk piyese iştirak edenler:

İhtiyar baba	60 yaşında Ertuğrul Muhsin B.
Mehmet	Büyük oğlu Muvahhit B.
Yolcu	55 yaşında Raşit Riza B.
Ayşe	Mehmedin nışanlısı
Melek	60 yaşında Ayşenin ninesi Adriyen Hanım

«Vaka müthiş bir kış esnasında Anadolunun bir köyünde geçer.»

Mehmedin birkaç aydan beri süren öksürüğü ihtiyar babayı büyük bir korkuya düşürmüştü. Köyde Doktor arattırmış bulamamış, nihayet Nail'i ile sadık köpeğini doktor çağırtmak için Şehire göndermişti.

Şimdi baba, ocağın başına oturmuş kederli bir hâlde düşünüyor; bir tarafta da Mehmet uyuyor. Kapı vurulur. 55 Yaşlarında omzunda bir heybe, elinde bir sopa; üstü başı kara boyanmış cana yakın yüzlü birisi içeriye giren, ihtiyar baba, yolcuyu sevinçle kabul eder. Yolcu ile ihtiyar konuşuyorlar. İhtiyar, yolcuya Mehmedin hasta olmazdan evvel kızlarla geçirmiş olduğu maceraları uzun uzadiye anlatır. Bu sırada Mehmet uyanır.

— Baba; yanında kim var?

Yolcu kendinden bahsedildiğini anlayınca Mehmedin yanına gider. Konuşmıya başlar :

— Kimseniz yok mu? Bu korkulu yollarda neden böyle geç kaldınız ?

— Anlatayım .

— Bir gün çamlı bir ormanda bir ağaçın dibinde dertlerini dinlerken nasılsa bir uykuya dalmışım. Ruyama bir derviş girdi. Dedi ki; göz yaşlarını dağıtmak isteyorsan omuzunda bir heybe, elinde bir asâ olduğu halde hep, böyle yürü!

Yolcu bunları söylerken Mehmet uykuya dalmıştır. Kapı vurulur. İhtiyar Nailin geldiğini zannederek sevinçle kapıya koşar. Ayşe ile Melek içeriye girerler. Ayşe Mehmedin yanına gider, hayran hayran nişanlısını süzer ve ağlamağa başlar. Mehmet sayıklayarak uyanır karşısında Ayşeyi görünce elini avcunun içine alır ve bağrına basar. Göz yaşlarile Ayşenin alnından öper, Aradan çok geçmez; kapı sarsılır. Dışarıda köpek havlar. İhtiyar sevinerek Nail'inin yanında Doktor da var ümidile kapıyı açar. İçeriye yalnız köpek atılır. İhtiyar, yürekler paralayıcı bir feryat koparır. Mehmet elile meçhul bir noktayı göstererek «Nailim!. Nailım» der ve bayılır. Ayşecik Mehmedin vücudunu sarar. İhtiyar Mehmedine koşarken bu esnada Baykuş acı aci öter. Bu ses ihtiyarın asâbına dokunur ve kahkaha ile gülerek dışarıya fırlar.Mecnunun gibi dağ, bayır koşmaya başlar.Bunun peşinden yolcu da atılır. Gecenin karanlığı içinde bir müddet giderler. İlerde ümit ve teselli veren türbenin kandili görülür. Oraya giderler.

Biraz sonra uzaklarda ormandan rüzgârla karışık kış perilerinin sesleri işitilir ve türbe yanına gelirler. İhtiyar atılır:

— Kızlar hic yolcu gördünüz mü?

— Hayır; yalnız karşıki yamaçlarda kurt ulumaları işitiyorduk.

Yanlarından ayrılırlar. İhtiyar ve yolcu duaya başlar.

Baykuş acı acı öter ve bu esnada türbenin kandili sandukanın üzerine düşer parça parça olur. İhtiyar bunu bir uğursuzluk sayar.

Güneş artık doğuyor. Karşıki yamaçlarda bir kaç gölge belirir. İhtiyar sevinir ve içi titreyerek "belki Nail'imle Dok. tordur „ der . Yaklaşırlar üç dört köylü ellerinde bir sedye vardır ; köylülerden biri «Yolda insan iskeleti gördük o kadar param parça olmuşki.. kurtlar onu bu hale koymuşlar.» der ihtiyar baba çılgın bir hâlde atılır. Tezkereyi açar. Et ve kemik yığınları arasında oğlunun kırmızı kuşağının bir parçasını ve gömleğinin yakasını lime lime olmuş bir hâlde görür. o zaman sanki mezardan gelen bir iniltiye benzer bir sesle oğlunun üstüne kapanır .

* * *

Ayşecik ; Mehmedi teselliye çalışıyor. Nine Nail'ini görüp Mehmet'e müjde etmek için dışarda yol başında bekliyor .

Mehmet artık kendinden ümit kesmiştir yavaşca Ayşeyi göksüne çeker, Kız yarı bayğın bir hâlde Mehmedin dudaklarından öper, o anda açık kapudan bitkin bir hâlde ihtiyar baba ve yolcu görünür, Köylüler teskireyi kapunun eşiğinde bırakarak giderler. Mehmet, atılır;

«Kardeşim nerede?» der Baba, ses çıkarmaz . Mehmet Naili sayıklayarak ölür, Ayşe haykırarak öläsüne kapanır. İhtiyar baba sessizdir. Artık ayşenin bağrışına dayanamaz oglumun yanına koşmak ona sarılmak ister.

Fakat zafından buna da muaffak olamaz; yere yıkılır ve şu sözleri söyler.

Sönsün artık güneş parıldamasın
Beni siz kabirin başına asın
Lânet olsun hayatı isteyene!.
Kara toprak muzaffer oldu gine!.
İhtiyar, sen cihanda baykuşsun;

Sende meşum ölümlü bir kuşsun;
Ne kazandın cihanı gördünde?
İki evlat ölürmü bir günde?
Baykuşum ben de korku vermeliyim;
Bende artık bu gün gebermeliyim!

Yolcu , heybeyi omuzuna almış bir elinde asa ; vedalaşalım» der İhtiyar, kalda beraber ağlaşalım » derse de yolcu derviş , sen yaşlı gözlerini kurutmak istiyorsan omzunda heybe elinde asâ; yürü «haydi allahaısmarladık!» deyip çıkar.

İhtiyar artık tamamile çıldırmıştı. Elile güneşi göstererek bağırır:

Gül açılmış, gül istemem .. zekkum
Daha munis değilmi? gel yaklaş!
Bak nedir, sen bilirmisin, bu nedir?
Garezim parlayan şu hainedir
ki çökerken cihanda abideler,
Kalbi altından oklarile deler!
Bana zülmette lâşeler, lâzım;
Ben şeametlerimle mümtazım
Beni kim görse kız, melike, melek;
Bir mezarlıkta korkudan sinerek
Dâima haykırır inilderler.
Bana baykuş, ölüm ve kan derler!

İhtiyar kudurmuş bir canavar gibi inler. perde, delinin kahkahalarile kapanır .

«Diderot» dan :

Samimiyet

Son sınıf edebiyat şubesinedn
Cahit Vecdi

Genç şair her zaman olduğu gibi o gün de beni ziyarete gelmişti. Uzun uzun dehamdan, zevkimden, alicenaplığımdan ve diğer meziyetlerimden - ki bunların mevcut olduğunu asla zannetmiyorum. Bahsettikten sonra cebinden bir kâat çıkardı, Bana uzatarak konuşmağa başladı :

— Bu , en son yazmış olduğum bir şiirdir Ümit ederim ki bu yazı hakkındaki fikrinizi söyleyerek bana eylik edeceksiniz.

— Doğru söze kızarmısınız?

— Asla.

— O halde hakikatı öğreneceksiniz.

Genç adamın mısralarını okudum, şu cevabi verdim:

— Şiiriniz sadece fena olsa yine bir şey değil. Fakat bunlar gösteriyorki siz hiç bir zaman eyisini de yazamıyacaksınız.

— Fakat efendim, bilseniz edebiyata karşı içimde ne derin bir aşk var!

İradem elimde değil ki, Bir kuvvet beni mütemadiyen yazmağa zorlıyor. Yazmazsam duramayorum.

— İşte düşünecek bir mesele. Zerginmisiniz?

— Hayır.

— Dostum, siz bu işi yapınca fakirlikle fena şair tanınmak gülünçlüğünü birleştirmiş olmıyormusunuz? Hayat mücadelesi zannettiğinizden daha güçtür.

İnsan evvelâ hayatını kazanmalı, sonra böyle şeylere heves etmeli:

— Hepsini düşündüm İstikbalde beni bekleyen âkibetin ne olduğunu biliyorum Fakat dedimya, kendimi bu hevesten vazgeçiremiyorum.

— Babanız var mı?

— Var.

— Ne iş yapar?

— Mücevhercidir.

— Sizin için bir parça fedakârlıktan Çekinmez değil mi?.

— Zannederim.

— Âlâ! Ohalde doğru babanıza gidin Kendinden ticaret için bir parça sermaye isteyin Hemen Hindistana hareket ediniz. Yolda arzu ettiğiniz kadar manasız manasız mısralar karalayabilirsiniz . Zenğin olarak dönünce bir köşeye çekilir , bol bol şiir yazarsınız . Fakat şiirlerinizi asla tabettir meyin . Çünkü bunlar basan ve satan müesseseyi zarara sokmaktan başka bir şeye yaramaz .

Genç adama bu nasihatları verdiğimden beri on beş sene geçmişti. Bir gün onu yine karşımda buldum. Geçirdiği çetin hayat mücadelesi tecrübesiz delikanlıyı pişirmiş, olgun, mütekâmil bir insan yapmıştı.

— Arzunuz veçhile oraya gittim, yüzbinlerce liralık bir servet kazanarak geri döndüm. Halâda nazımla uğraşıyorum. İşte bir tanesi daha. Lütfen okurmusunuz? Uzattığı kâadı alırken tereddütle sordu:

— Yine mi fena?

— Okudum ve şu cevabı verdim:

— Maatteessüf evet mamafih korkmayın! Zengin bir adamsınız, hayatınızı kazanmak endişeniz yok. Zannedersem yazmağa devam edeceksiniz değil mi?

Evet, ölünceye kadar!

Yanlış bir tefsir

Edebiyat şubesinden 111
Kemâl Alp

En büyük rolü akla veren «kant»,bu iddiasile dış âlemi bir gölge kıymetine indirirken asıl idrâki süliyektif olarak kabul ediyor. O kadar ki, tabiat kanunları bile zihnî bir fonksiyondur. Bu hudut dahilinde ilimde tamamile izafî ve aklîdir. İlim akla uymuştur, akıl ilme değil!

Bu felsefenin içtimaî hayat üzerine büyük tesiri olmuştur. Mademki vakalar zihnimize tabidir o halde onları istediğimiz gibi yaratmak mümkündür. Muvaffak olmak için hayatı kendimize râm etmeliyiz» diyen izafiyeci felsefenin anlaşılamaması Muvaffakıyetin sırrı hakikatı olduğu gibi değil işimize geldiği gibi görmektir. Şeklinde yanlış bir tefsire sebebiyet vermiştir. Bu tefsir kafalarda muhayyel ve aldatıcı bir tabloyu o tablo ise uyanık iken uyuyan bir zümreyi doğurdu: Avunmak ve avutmakla geçinenler?

Hakıkatı olduğu gibi değil, olması lâzım geldiği gibi görenlerin, içinde mapus bulundukları demir kafesi kırmayı düşünemiyen afyon yutturulmuş arslanlardan hiç farkları yoktur. Arslanın başını döndüren afyon ötekinin muhayyelesinde, hiç bir zaman renğini kaybetmeyen muhteşem bir tablo kılığına girmiştir yalnız bir farkla. Arslan ara sıra uykusundan uyanır ve bulunduğu kafese hücum eder. Kıramayın ea yelesini gözlerine örtüp içli içli aglar Bu ağılayış aciz değil uyanmak alâmetidir. Yoksa çırpınan kuvvetin sukutu denemez. O kuvvet muvaffak olamazsa da çırpınmanın sonunda bir zafer olduğunu öğretir. Arslanın kükrediğini gören sahibi demir kafese belki bir kaç kilit ve bir kaç ton çelik daha ilâve edecektir. Fakat bu da çırpınan için zaferdir.

Muhayyilelerindeki renği solmuyan tabloya baka baka mesut olanlar ise ömrünün sonuna kadar demir kafeste kalıp oradan bir adım atmak istemiyenlerdir.

Zannederler ki kendilerini teşhir edenin elindeki kamçı insanı yaşadığı müddetçe kımıldatmamak buram buram terletmek için kâfidir. Heyülâî bir gölge halindeki bu kâbus; heyülâ, heyülânın gölgesi de değil küçük bir değnek yahut tel parçasıdır. Kımıldamamak için rüya arayanlar onu sadece vesile yaparlar. Başkalarına karşı mahdutluk vasfını gururuna yediremiyen fakat vicdanen sevenler aklî bir cambazlıkla kendilerini teselliye çalışırlar.

Bu tebdil kıyafet etmiş rüya çenber içinde mapus olanı ebediyen mesut ediyor. hayalî saadet ona mahpesini unuttuğu gibi ucu bucağı bulunmaz hür ufuklar da açıyor ve bu yeni hayata yeni enğin ufuklara, yeni hürriyete o kadar alışıyor ki bir zaman sonra hakikatları başlıyor ve her renği muhayyelesinde taşıdığı hakiki rüya tablosunun boyalarına benziyor.

İçtimaî hayatta akla verilen bu haksız hâkimiyet kastimidir?. Cevaptan evel bir sual daha sormak icap eder: İnsanlar fıtraten yanlış olmak istemeğe meyyal midirler? Muhakkaktır ki beğendiklerimizi beğenmediklerimizden daha kolay daha çabuk benimsiyoruz. Bu hakikatı itiraf ettikten sonra beğenilmeyen şeyleri bir az değiştirerek olduğundan başka türlü görmekle onun da kabulünün imkân dahiline gireceğini tasavvur, insanların tabiî bir meylini meydana çıkarır.

Yine muhakkaktır ki düşünen insan kötüyü değil eyiyi ister. Muhayyel renkli tablo ise bir tek insanı ömrünün sonuna kadar mesut etmeğe kâfi geldiğinden, özgeciliği inkâr edenler halâ bu yanlış felsefe tefsirinde bulunmuşlar ve ona koşmuşlardır; halâ da koşanlar var.

Halbuki zamanımız, İstiklâli olan olmıyan bütün milletlerde yükselmek, geri kalmamak ihtirasını uyandırmıştır. Bu ihtiras avunan zümrenin tablosuna uydurulduğu andan itibaren aradan asırlar geçer de ruhlar duymaz. Buna misal geçen asırlardan koca bir Osmanlı İmparatorluğu var. Kafasında Viyana kapularının hayalini çizdikten sonra sarayına çekilip ona bakarak avunanlar, nasılsa uyandıkları vakit,hakikî tablonun baştan başa kararddığını dehşetle gördüler. Lâkin felsefeleri genişti: „ Muvaffak olmak için vâkıaları zihnimize uyduralım,, dediler ve uyananlar pek az bir zaman sonra ellerinde ayni felsefenin buhurdanını tüttürerek daha derin bir uykuya daldılar. Afyonkeş Çin halâ mes'ut olabilmek için vakıaları olduğu gibi değil istenildiği gibi idrak ettiren afyonu terkedemedi. Buna nazaran yüz milyonlarca çinli Okyanosa sürülse, yine ayni fesefenin afyonu onları betbaht ölmekten kurtaracaktır.

Bu yanlış tefsir artık yıkılmağa mahkûmdur. Yirminci asırdan daha çok sonralara kadar yaşamak isteyenler bu günkü milliyet ihtiraslarını alevlemek mecburiyetindedirler. Karayı da pembe görmesini bilen için, çubuğunu tüttürerek yan gelmekten başka ihtiras kalır mı ? Halbuki karayı kara olarak görenler için yapılacak iş daima çoğalır, daima genişler ve bir millet böyle yükselir; yoksa rüya görmekle değil !

Zamanımızın felsefesi kat'idir. Tefsire lüzum yoktur; dış alem zihnimize değil, zihnimiz âleme uymaya mecburdur. Ne görüyorsak öyle kabul edeceğiz. Eğer vakıalar olması lâzım geldiği gibi değilse, istediğimiz kalıba sokmak için reel bir tarzda uğraşmak gerektir. Bu iş muhayyilede yapılmaz. Realimizin içtimaî cephesinin insanlara öğrettiği en büyük hakikat ta budur.

Eğer esir milletler istiklâl kazandıysa bu muzafferiyeti realist düşüncelere medyundur. Esaret hayatına ancak haylî tablosunda hürriyete inkılâp ettiren öteki felsefeye kalsaydi, o zaman zencir altında cennet hayatı yaşıyorum zanneden milletlerden pek çoğunu hakikatta hala inliyor görecektik .

KOŞMA

Muaallim mektebi
125 Halil Sezai

Kardeşim Mehmet Kâmile

Çağlıyan arzuyu göge haykırsam
Bulutları yırtıp çıkacakmı hey?
Derin bir ah çekip şu sazı kırsam
Dumanlı dağları yıkacakmı hey?

Beslenen her ümit boğuldu "yas"a
Neşeler kalmadı, oldu hep tasa;
Umduğum şeylerin biri olmasa
Gönül bu savaştan bıkacakmı hey!

Öfkemi alamam dağları yarsam,
„Şirin" in saçile yaramı sarsam,
Bu halle doğduğum şehire varsam,
Dostlarım yüzüme bakacak mı hey?

Ey "Halil„ bugün de başka renge gir
Yar kucağı da bir, gurbet el de bir!
Taşan duygulardan düzdüğün şiir
Yaralı her kalbi yakacak mı hey?

İlk acı ve ilk sevinç

Muallim Mektebi
185 Kadir Şimşek

O zaman sekiz, dokuz yaşlarındaydım. Karlı bir kış sabahıydı. Poyraz dallarda ıslık çalıyor, camları kamçılıyordu. Annem, Kardeşlerim ateşin başında çorbamızı içiyorduk: O aralık dış kapının açıldığı duyuldu. Kapamak için davrandığım sırada Hafıza yenge geldi: Ben çorbayı yeniden kaşıklamağa koyulmuştumki O, Bir şeyler anlatmağa başladı. Şayet ölüm kelimesini duymasaydım bu konuşmaya kulak asmıyacaktım. Bu kelime beni hem dehşete düşürdü, Hem teessüre sevketti: Dinledim. Şunu anladımki Bekir efendi ölmüş.

Evet. O, benim pek sevdiğim ve beni pek seven muhterem adam ölmüştü. Göz yaşlarımı tutamadım. Yatak odasına geçip serbesçe ağladım· Hem arkadaşım Süleyman için hem kendim için ağladım Demk ki zavallı çocuk öksüz kalmıştı . Acaba şimdi ne yapıyordu?

Öğleyin bekir efendi mezarlığa götürüldü. Biz tabutu harmanlığa kadar takip ettik ve döndük. Süleymanda aramızdaydı Boyuna ağlıyordu. Zavallı arkadaşımı teselliye çalıştımsada bir türlü muaffak olamadım Kulakları bir şey duymuyordu, sanki sağır olmuştu. Yalnız ara sıra yaşlı gözlerile teşekkür ediyor gibi bana bakıyordu. Bize gidelim, dedim O, kabul etmedi, hıçkırıklarla benden ayrıldı; Çok müteessir olmuştum. Ağladım ve isyan ettim. Allahı bana ne eyi tanıtmışlardı: Çok ulu ve âdilmiş Doğrulara yardım eder, çalışkanları çok severmiş. fakirlerin imdadına koşanları kayırırmış. Meğer bunların hepsi asılsızmış, yalanmış. Bekir efendi ne temiz yürekliydi. onun canını neye aldı?

Eve geldim. Bu düşüncelerimi anneme açtım. O beni okşıyarak çocuğum, dedi: Bekir efendi pek eyi ve çok namusluydu. Allah onu çok sevdiği için buradan aldı, cennete götürdü. O, orada daha mesut yaşıyacak. Bunu duyunca sevincimden sıçradım, annemin boynuna sarıldım· O da beni avuttuğundan memnun- alnımdan, gözlerimden öptü, okşadı. Bu haberi arkadaşıma iletmek için sabırsızlanıyordum. Bu arzuma müthiş bir tipi mani oldu.

ÜLKÜM

Muaallim mektebi
191 Feridun

Sıralarda yıllar saysam
Hayat hedef bende yaysam;
İlk mektebe doğru kaysam
Bilgi oku atamam mı?

Çocuklarım küçük olsa
Uğraşmaktan benzim solsa,
Günlerime zehir dolsa
Yurda neş'e katamam mı?

Köyler dağsa, cehil kardır
Her giden yol köye varır
Tandan doğup ağır ağır
Güneş gibi yakamam mı?

«Kızıl elma» yeşil bağsa
Yollarıma diken yağsa;
Yaprağına kurtlar ağsa
Yağmur olup akamam mı?

Taassuba kamçı salsam
Karanlığa doğru dalsam,
geceleyin nursuz kalsam,
Şimşek gibi çakamam mı?

Ona göre yoksa dinim
Softalara varya kinim!
Kuvvetimi çalsa sinim.
Bir varlığa tapamam mı?

Muallimim yüce ülküm
Yavrulardır malım mülküm.
Öğretmektir benim türküm
Yoksa bir ad takamam mı?

Ülkü aşkı bunun adı
Biz buluruz bunda tadı
Ondan aldığım kanadı
Yükseklerde açamam mı ?

Siyah Beyaz

M. mektebi
60 - Muharrem

Çift renkler içinde en çok sevdiğim kırmızı beyazdan sonra siyah beyazdır. Bu eş renge olan sevğimi anlatmağa en işlek bir kalem sahibi yeltense bu adama muhakkak kaçık derim. Onun için sıyah beyaza olan bağımı ilişiksiz bir kaç fıkra ile izah etmeğe çalışacağım.

I

En hoşuma gitmeyen mahlûk kedidir halbuki tüylerini siyah beyaza boyamış bir kedi kahvealtıma benden evel gelse hiddetlenmem bile.Köpeklerden de çok korkar ve çekinirim. Fakat üzerine siyah beyaz bir post almış en kuduz bir köpek azılarını etime geçirse emin olun of dememem Geçenlerde kıra gitmiş bir gölgede kitap okuyordum kendisini görmediğim bir kuş yırtık yırtık ötüyor, adeta sinirlerimi bozuyordu.Yavaş yavaş okuduğumu anlamamağa, muhakememi kaybetmeğe başladım.

Artık dayanamadım. Asabiyetle kalktım yerden iki taş aldım, sesin geldiği tarafa ilerledim. Ağaçların dallarını otların, sapların aralarını gözlerimle taradım. Yaprakların arasında hafif bir kıpırdanma, sönük bir çıtırdı oldu. Muganniyi gördüm gözlerim siyah beyazla yandı bu bir saksağandı. O an parmaklarım gevşedi , gayri ihtiyari taşlar elimden düştü. Yavaşca, görünmeden yerime döndüm. O sesine yürek verdi. Ben duygusuz bir istekle dinledim.

II

Bir gün küçük kardeşim benden bir boyun bağı istedi. Sandığı açtım , kıravatlarımı, papyonlarımı, her şeyimi gösterdim. O, uzun uzun baktı . Herbirini evirdi çevirdi sonra küstah bir müşteri tavrı ile: « Geçtim agabey hiçbirini gözüm tutmadı» dedi. Önce yeni oldukları için kıyamadığına, kendisine yakıştıramadığına hükmettim.Küçüğüm seç, istediğini al diye üsteledim. O suratını buruşturdu abey ben siyah beyazı sevmem bana sarı kırmızı olmalı demesinmi; o an vücudum müthiş bir alektirik ceryanına tutulmuş gibi sarsıldı. Gözlerim ateşlendi beynim yandı gayriihtiyari elim Necdetin suratına çarptı şırak.

III

Amucamla senli benli iki arkadaş gibiyizdir. Onunla en mühüm şeyleri açıkça görüşürüz aramızda sır yoktur hatta o sözlerini benim kadar bile tartmaz meselâ her fırsatta : inşaâllah büyür eliniz ekmek tutar da Sevimle mesut olursunuz der kızını bana vereceğini çıtlatır. Bir gün amcamın evine gittim odasında yanlızdı beni görünce : Nejat seni allah gönderdi sabahtan beri can sıkıntısı içimde yer etti, dedi ve içeri odaya seslendi Hacer,Nejada kakao bana kave .

Beş dakika sonra Hacer kave ve kakaoyı getirdi . Bu bir arap kızı idi yeni roğan iskarpinler gibi siyah parlak bir yüz . Beyaz dişler siyah kıvırcık saçlar, kıvrak siyah çorap, beyaz terlikler bundan daha cana yakın bir tip tasavvur edilirmi? O an içimde ılık bir kaynaşma hissettim yapılışından beri boşduran kalbime Hacerin sevğisi doldı bu esnada Sevim bir arkadaş evinden geldi. Hakikaten bu kıza çok güzel denebilir. Beyaz gül hissini veren bir yüz, siyah derin gözler, siyah gür saçlar, seyyal mütenasip bir endam fakat ah geniş sıtma yüzler gibi donuk

Tiryaki

Muallim Mektebi IV üncü sınıf talebesiden
31 Fahri

Yunanlılrın «Hasköye» yakın Tahtalı cephesinde olduğu söyleniyordu. Hasköy halkında bu günlerde bir durğunluk görünüyordu ...

Bir cuma günü idi, ortalığa hafif bir kasavet çökmüştü. Bulutlar süratle ilerliyor, mavi kubbeyi andırıyordu. Köy kenarından geçen dere bu gün daha hazin bir sesle çağlıyor, köpüklü sular her iki kıyının hatırını sorarak ilerliyordu. Köylüler bu değişikliği hayıra yormadılar. Öğle vaktı cemaat camiden çıkıyordu; hepsinin gözleri uzaktan koşup gelen Veli dayının oğlu küçük durmuş , gördü . Çocuk yanlarına geldiği zaman bir elile düşen donunu kaldırdı, diğer elile de gümüş çeşme tarafını göstererek bağırdı :

— Orada bir sürü atlı adam gördüm; bu tarafa doğru geliyorlar.

Heman her kes evine girdj; köyün samanlı yolları bom boş kalmıştı. Çeşme başında oynıyan çocukların şakrak sesleri artık duyulmaz oldu. Ortada göksünü gererek duran yalnız bir kahraman var; oda köy minaresi ...

Çok geçmedi Yunan atlarının sönük nal sesleri, ölgün kişnemeleri muvakat sükütunu bozdu. Hasköy de işğal edilmiştı!.

* * *

Yunanlılar köy eşrafını yavaş yavaş soymağa başladılar. eşraftan, kurtuluş için en çok didinen Veli dayı idi. Bu adam âlim denilecek kadar tecrudeli, fakat çok tiryaki ibi Yunanlılardan yani kendini Türk tarafarı gösteren hınzır bir adamdı. yani köylüyle daima temasa gelir, onların gizli fıkirlerini öğrenerek kumandana haber verirdi. Veli dayı bunun ne mal olduğunu anlâmış ve bütün eşrafla beraber çekingen durmuşlardı. Nihayet köylünün kurtuluşu çarelerine baş vurduğunu gören yunanlılar. bu işte ön ayak olan eşrafı İzmir tarafına sürmeyi kararlaştırdılar.

Ayrılma günü sabahı cami meydanı ağlaşanlarla dolmuştu. Veli dayının kızı Gülsüm babasına sarılıyor ve göz yaşlarile onun kır sakallarını ıslatıyordu. bu sırada durmuş evden çıktı ve acele acele babasile vedalaşmaya geldi. Velj dayı kollarını açtı; kucağına sıcak bir çocuk vucudu

gelecği yerde hızlı, sert bir yumruk geldi yumruğu atan Yani idi. Gözlerini açmış haydi! diyordu.

Kafile iyi yol almıştı; akşam oluyordu. Yunanlılar yol kenarında bir ekin tarlasında gecelemeyi kararlaştırmışlardı.Veli dayı söze karışarak, burada yatmıyalım, bu tarla uğursuzdur, başınıza bir iş gelir dedi. Yani bu teklifi sayısız küfürlerle karşıladı. Tarlaya girdiler.

Biraz sonra eşrafı bir çember gibi saran yunan askerleri uynmumlardı. Nöbetçi Yani idi. Ortada Veli dayı tütünü bittiğinden bir türlü uyumuşlardı, nereden bulacağını düşünüyordu. ne olursa olsun Yaninin tütün kesesini aşırmak lâzımdı; tesadüf olacak, bu sırada yani yerinden kalktı. Ortaya doğru yürümeye başladı. Veli dayı bunu görünce sevinerek onun yerine gitti, tütün kesesini alıp bir yere saklıyarak kendi yerine kaçtı... biraz sonra yani geldi; tütün kesesini yerinde bulamadı. kendi kendine mırıldanarak ortaya geldi. Herkezin kalbini yoklamaya başladı. Elini Veli dayınınkine kor komaz meseleyi anladı; fakat karanlıktan kim olduğunu tanıyamadı. yerden biraz ot yolup veli dayının üstüne koydu ve okkalı bir sopa aramağa giti. Bundan istifade eden veli dayı onu kendi üzerinden alarak yunan çavuşunun üzerine koydu, çok geçmeden yani bulduğu kalınca bir sopa ile geldi onu kimin üzerine koyduğunn elile aradı ve buldu; sonra kaldırdığı sopayı öyle bir indirdiki yunan çavuşunun suratında hayır kalmadı Hemen aralarında kavğa başladı bütün palikaryalar uyandılar ve ras gele biri birlerine girişmeye başladılar. Henuz doğan ay kenarda çatık olarak kalan silâhların namlularını aydınlatıyordu; bu sırada veli dayı uyanan köylülere; „ kapın silâhları, ateş !„ diye emir verdi. Kendisiide bir silâh alarak yaninin üstüne yürüdü...

Bir dakika sonra bütün palıkaryalar yerde yatıyorlardı, sabah yakındı, köylüler yola çıktılar. İçlerinden veli dayı aldığı intıkamdan çok memnun. ferah ferah yürüyor ve kese tütününden sardığı sigarayı uzun uzun emiyordu. Yolda bir köylüden, yunanlıların Türk askeri tarafından o gice püskürtüldüğünü haber aldılar. şimdi yanık köy türkülerile beraber köylerine bir an evvel varabilmek için sazlıklar arasından hızlı hızlı ilerliyorlar.

Gurbette Günler

132 Nihat Âdil
Muallim Mektebi son sınıf talebelerinden

Bir âyin yapar gibi bitirdik gönlümüzü,
Günler sanki yapılmış gibi ayni ayardan.
Ve güneş kattı yine önüne gündüzü ,
Böyle düştü takvimin yaprağı bu duvardan.

Gözler karma karışık bir muammaya daldı;
Seneler kat kat indi, mazi artık masaldı .
Dünün karanlığını bir deniz rengi aldı,
Bir nazlı döşek yaptık bu karanlık sulardan!

Biz bir rüya görmeden başlar horoz sesleri:
Demekki söndü yine gecenin nefesleri,
Ve yarın kararark camların kafesleri
Ve kalp bir saat gibi bıkar tık-taklarından!.

Yıllar

Fahri
Muallim mektebi

İstikbalin yılları örtüleri atarak
Uğultulu bir sesle gittikçe yaklaşıyor;
Sonra hâl kaynağından ağzını ıslatarak
Arkasına bakmadan bizden uzaklaşıyor .

Ey, hayatın gelmeden geçen soğuk yılları!
Bir tesadüfle bazan pizi güldürürsünüz.
Ağlatarak bâzan da fakirleri, dulları
Sert bir tokatla yıkar yere, öldürürsünüz!.

Böylelikle üstüste günler yılları yıkar,
Onları sayan yalnız takvim yapraklarıdır.
Kimi hayattan memnun, kimi usanır, bıkar,
Arkada kalan gine ölüm topraklarıdır!.

---

sarı bir sile. Taze bir yaradan çözülmüş kanlı bir sargıyı hatırlatan kırmızı eteklik, sarı üslük kırmızı kurdele? Aman yarabbi Sevim bu halile nekadar sevimsiz. Hayır hayır imkan yok bu kız benim hayat arkadaşım olamaz. İyi ki çabuk dışarı çıktı yoksa sudan bir bahana ile bırakıp kaçacaktım şayet busırada amcam sevimden bahsetseydi sevim de güzel amma gözüm Hicerde kaldı diyiverecektim .

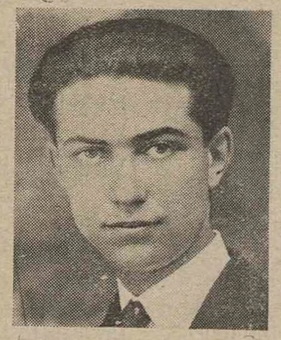
IV

Bir sabah ablam tuvaletini yapıyordu kendisine dik dik baktığımı hissedince ne var Nijat dedi vereceğim cevap dilimin ucunda idi fakat kızdırmaktan korktugum için düşündüğümü söylesem darılmayacağını temin edermisin? Dedim o, her halde fena bir şey söylemezsen tabiî darılmam deyince hemen dilimin altındaki baklayı düşürüverdim: Ablacığım dudağına karmen sürüp de agzını iğrenç bıçak yaralarına benzeteceğine siyah boya kullansana dedim. Ablam sözümü garip buldu . Güldü güldü. Sonra bana dönerek sen bu nazariyeni ileride hayat arkadaşına kızlarına tatbik et dedi .

Nereye gidiyoruz?

Muallim Mektebi son sınıftan
109 Ziya

Nihayet önümüzdeki sis yavaş, yavaş sıyrılıyor. Onu hakiki çehresile görmeğe başladık. Ne idi o sabırsızlık ? o göz kamaştırıcı güzelliklerin hepsi bunlar mıdır? sonsuz bir hasretle ona kavuşmak için çırpınıp koşarken, bizi karşılıyacak hayatın böyle yalçın kayalar gibi sert kucağında, bu sevimli hayatı aratacağını zannedermidik? Biz hayatı böyle mi düşünmüştük ?.

Böyüdükçe mektebimizde böydü; artık sonuna vardık sanıyorduk. Fakat şimdi karşımızda yeni bir mektep daha bulduk yalnız bir fark var ; şimdiye kadar okulluk , şimdiden sonra okutacağız. Bu mektep, hayat mektebi. . .

Hayatın kedersiz, coşkun anlarını içimde istemeye, istemeye geçirdiğimiz bu dört duvar meğer ne güzel bir yuva imiş, bu sıralar ne sıcak birer kucakmış. Neden vaktında onu daha çok sevmemişiz ? hep bizi aldatan zillere dalmışız ... Ah çocukluk ! ona kapılmamak, o çağda mükemmel düşünmek kabil mi? acımız sonsuz ve derin. Yalnız bütün bu sabırları avutan bir tesellimiz var :

Gideceğimiz yer gine mektep, çocuk değilsek de çocukların içindeyiz. O hayatı sevmiyeceğiz fakat; daima hayattakileri seyredeceğiz. Onlara hakkile yaşama yolunu göstereceğiz. Düşünüyorum, yine taliliyiz. İnsanlar çok kuvvetle duydukları bir acıyı etrafındakilere yana, yakıla anlatırlar. Dinletecek bulamazlarsa bu acı daha çok artar.

Ne mutlu ki biz bu betbahtlığa uğramıyacağız. Yani acıya çarpılmamaları için öğüt vereceğiz birçok yavrularımız olacak.

Gine mes'uduz ki yurdun sessiz bir köşesinde yarının büyüklerini, yarının istediği hayat için hayata hazırlıyacağız . onları inkisarı hayal denilen ve hayatın yarı yolunda insanları kolsuz kanatsız bırakan bir ejderle çarpışacak kuvvette yetiştireceğiz Güzelliğini sadelikte bulan, dışından ziyade içini süsleyen insanlar yetiştirmek için çırpınacağız ...

Ve gine müsterihiz ki İnkılâp özile yuğrulan nurile aydınlatan benliğimizden ona muhtaç olanları aşlıyacağız. Büyük inkılâbın saçtığı tohumların yeşeren filizlerini korumağa çalışırken yarının münevverlerini ve ideâl karakterlerini, Yurd ve yuva vazifesini hakkile başarmasını bilen özlü ve değerli evlâdını yetiştirmek gibi mukaddes bir vazifemiz var . . biz bu vazifeyi muhakkak başaracağız Onu başarabilmek kuvvetini bizzat yapan ve kuranlardan aldık. Kafamız onların nurile aydınlândı. Kalblerimiz onların heycanile çarpıyor. damarlarımızdaki kan onlardan hız ve öz aldı. Bu kuvvet bizi ülkülere doğru koşturuyor.

Biz, o kızıl şefin güneş yolcuları.. yolumuz yolu, ülkümüz, ülküsü .. Bu duyğu bize en büyük teseliyi veriyor .

ODUN PAZARINDA

İbrahim Şevki

Para varken elimde odun almayi kurdum ;
Dogru hayvan Pazarı diye yolu tutturdum :
Gide gide dayandım bir gübre denizine;
Düşüyordu her adım bir tekerlek izine . . .
Ormanlar, kemikleri dağılmış birer ölü
Acısiyle salların kucağında gömülü.
Ta uzaktan gözlerim, ilişti bir babaya:
Yaslanmış, öküzleri yatan bir arabaya;
Bakışları saplanmış boşluklara ok gibi,
Umut kapılarından beklediği yok gibi.
Topraklardan fışkıran bu iskeletin
Kafesine yapışan kurumuş etin
Kıvrışık torbasında can mı ürperen,
Yoksa bir son geçidi mi canın bu ören? [*]
Damar damar çatlamış alnının kırışığı;
Herbirinde şönmüş nice güneşlerin ışığı.
Yarınsız hatıların görünüşü acıymış ;
Varlığa adım süren: Yoklugun kıbaciymiş !
Bana öyle göründü bu kocamış oduncu,
Sanki insan kalıbına dökmüşler tuncu:
ezememiş onu hiç bir çile çekici;
Köylü için tasa nedir, sıkıntı neci?
Canlaniyor gibi, oldu onda bir kımıldama . , .

[*] Ören : Harabe, yıkıklık . Yıkıntı . . .

Biri sordu, yaklaşırken ben, bu heykel adama:
— Baba, kaça bu odun?
İlkin öyle bir baktı ki . . . „ nediye sordun ?»
Demeye getirmişken birden ağzı değişti ;
Alıcının gönlüne uygun gitmek bir işti . . .
Bir kaygısız kaya, nasıl, bir hoyrat sese
Eyilip bükülmeden karşılıklar verirse
Göğsü öyle soludu ihtiyarcağızın da;
"Üç kaymaya! ..„ sözü yarım kaldı ağzında ..
— Kimya mı satıyorsun?
Miras yemişler ğibi yüksekten atıyorsun!
Bir matah ki toprak verir, sermayesi bir balta;
Artık karun oldunuz ormanlar sata sata...
— Eziyeti çok beğim, bütüu gece yürüdük!..
— Buysa Emek ölçümün, acınma, gördük :
Gelse gelse, eşek yükü dördolsun ...
— Beyefendi, vereceğin haram olsun.. derdolsun!
Arabanın arkasından bir çocuk çıktı;
Melin melin gelerek „ dede karnım acıktı! „
Diye bir kedi gibi sürtündü bacagına .
Can aşılar bir filiz, demek , ölüm çağına!..
— Hele, bir de bakıyım,
Ucuz ver de ömrüne duâ idip yakıyım ,
Bunun olup olacağı bir odun!...
— Beyefendi, bu lafınla beni sen darda kodun!
Şuna bir yol yavuz bak : kup kuru meşe . . .
Dünyaların keyfi değer bundan çıkan ateşe . . .
— Baba nasıl bir ağızdır bu ağız?!...
— Ayşe , kız
Öküzlere yeygi at !...
— Arabana yetmez mi birbuçuk kâğıt ! . .
— Üzülmesin gücümüz [**] biçtim deyeri ! . . .
— Hani , göster orman için döktüğün teri?!.
Yavrucağın ayağında çamur sıva : kap gibi . . .
Bacakları sallandı birer kuru sap gibi !...
Darı sapı omzunda, derisiyle bir boya !...
Canlanmışta yoksulluk, sanki gelmiş bu boya!.

* * *

Bir uzunca çıngırtı, karşılardan döküldü;
Ardınca şakramalar . . cıvıldamalar güldü! .
Küçücük kafaların duru düşüncesinde,
Bu varlıkların derde karmamış şen sesinde

[**] Güç üzmek : hatır kalmak, gönül kırılmak, gönül bırakmak.

Bir ateşli sevinç gibi canlar çağladı? ..
Üzğün içim, bir düzüye bu yavruya ağladı:
Onun bütün eşleri oynaşiyor karşıda;
Bu kaynaşan başlarla yaşıt kendi başı da ?...
Çetin yollardan yüce beller aşarak
Çok ırak
Yaban ellerden koşup geldiğin bu kasaba,
Hiç benzer mi yavrucugum, o sizin kaba saba,
Yoksul, hor yaşayişa?...
Bir atılmış kocaman kokmuş kayışa
Benziyen şu derenin yanlarından fışkırıp
Bin çeşit mıkrop
Kalesi gibi duran şu lök girize [***]
Bakma, hergün gelmektesin bununla sen dizdize !
Deyil mi ki köylüsün:
Gübreler esansındır, çamurlar süsün !...
Yoksa bir az öteye dogru, daha, git,
Göreceksin, her sokak başı bir kilit
Gibi bir kaç sokaga birden asılmış ...
İki sıra yapılar, kurumlanmış, kasılmış ! .
Dünya tadı kaniyor her birisinden...
Dirisinden
Ölüm kaçar.. ölümden tasa!..
İşedinmez beri yanda dünyalar batsa!..
Kızım, kızım;
Gecelerin koynunda dogan dertli yıldızım;
Silkele bir, şu etten mezar taşını;
Kaldırarak yukarıya doğru başını
Bak : şu ulu yapıya :
Şu „ Gazi ilk mektebi „ adındaki kapıya :
Bu yer, senin dedenin odun paralarından...
Alın terleri sızan can kumbaralarından
Toplanan bir varlığın kurulmuş çatısıdır;
Ana bagrı ğibi özlü bir güneştir, ısıtır !...

* * *

— Baba, yazık değil mi şu sürünen kızına?
Yavrucagız ağzına
Almış bir un pestili,
Çitir çitir, gevelerken aç olduğu besbelli !
— Niye yazık ?.
Dedesi başındadır, elinde azık !..
— Sağ ol baba, onu demek istemedim, a kuzum!
— Bu benim canyoldaşımdır , kınalı kuzum !...

[***] Giriz: lağım , lağım ayağı

— Bağışlasın tanrım sana!..
— Beyefendi, bu, bana
Toprak olan kızımın..
Yas içinde okunan kara alınyazımın
Tadına doyum olmaz zehirli.. acı..
Dünyalara değişilmez andacı !
— İyi ya !...
— Baya
Canım buna bağlı dersin !
Yumurcağın dilini duysan sen de seversin!
— Dedik ya : Bağışlasın tanrı sana yavrunu...
İhtiyarın ciyerinde yaşiyordu torunu...
Dikkat ettim: babanın hali değişiverdi :
Bir kara kuş . bir kedi
Karşısında kuluçka tavuk,
Civcivini, nasıl birden, o sıcak koltuk —
Altına çağırırsa
Öylece kısa
Bir işmarla koştu kızı koynuna,
Dolıyarak kollarını İhtiyarın boynura!
Çocugu , istiyorum sanarak mı çagırdı?.
Bilmiyordu kaliba, insan eti ağırdı...
— Baba, sen anlamadın sözümden dediğimi!
— Kızım tatlı bir engin ki.. gönlüm onda bir gemi!...
— Gene yanlış anladın !
Baba, adın?
— Yıkılmazın Veli derler adıma ...
Derdanlatmak ne güçmüş meğer cahil adama !...
— Veli ağa, mektep yok mu orada?
Verseydin bu kızcagız, sürünmezdi arada!...
— Yok beyim ..
Olsa da ben nideyim ?.
Evde otursun .
Kuru bilgi bir yanda... Kızım bir yanda dursun!
— Niye böyle
Sakattır, düşüncen söyle?
Kızlarımızın içi dünyalara küs deyil...
Öz bilgiler, kadın için sade süs değil,
Belki canlı bir gerektir!.. baba, niye düşündün ?
Kadın, daha dün :
Her çağında erkeğin şehvetini taşırıp
Başka tatla baş döndüren bir canlı şurup
Lezzetile içilerek atılır kabı:
Dörde kadar yörüyordu şeriâtin hesabı!..

Gazi mezar açmasaydı bu umaci yasaya:
Çok yuvalar dönecekti birot basmış arsaya!..
Kadın neden okumasın?
Neden ince ruhuna ışıklar dokumasın?
Yayık döven.. davar sağan...
Beşiğine gönlünden özlü sevgiler yağan
Kadının da payalsın insanlık incisinden;
Elçekerek hocasından.. büyücü cincisinden!
— Yüz çevirsin beyefendi . kocasından.. evinden;
Duman tütmez olsus demek, bir ocak alevinden?! .
— Çok yanlışsın baba:
Katma gönlü kilitsiz kadınları hesaba ..
Yoksa ülkü tanrısının karşısında diz çöküp
Analığın yazık olan günlerine yaş döküp
Feyzalırsa bilginin yaşatan güneşinden
Medeniyet ayrılmaz gölge gibi peşinden!..
Doğrudur sizinkiler, koşuludur zorluğa;
Yürekleri benziyor bir bunalmış torluğa [*]
Dünya dıdışmesinin altında kapanmışlar...
Alacayla basmayla aldanmışlar, kanmışlar!.
İpek diye sırtlıyıp dut yaprağını ,
Bir tatlı hışırtıyla şenletir ocağını!...
Gönlünün beğenip te övdüğü sırma teli:
Güneşin başaklarda kılçıklanmış nurseli!...
Doğru baba: sizniki, yarık taban yükselir;...
Bizimkine bir karış ökçe uludağ gelir!...
Fakat, bunlar iyi kötü. günün bir göreneği!...
Korkma, tango örneği,
Asla ayak atamaz köylünün eşiğinden!
Çıktı bu süs düşkünlüğü, işsizlik beşiğinden...
Kadınlık onuruna satırlar atan...
Faziletler bunaltan
Bu müsriflik , çok yaşamasa gerek :
Yeni soy yetişerek
Kafası tapınılır bir kadın yaratacak;
Düşkünlük gidişinin kurtlarını atacak!
Bırakalım, bu lafın kaçırmadan tadını,
Yeni tezgâh dokusun inkilapcı kadını!...

* * *

—Beyefendi, aklım yattı o bilgiçli kadına :
Yükseltecek yurdu demek, takarak kanadına!
Ya şu erkek mektebi?...

[*] Torluk mangal ve cam ve piren kömürü yakılan ocak .

— Ne gibi?
— Son okuma basamağı ne?
Gerçek midir, songürlük tılsımîymış makina?
— Baba, kısa tûtıyım ,
Dinle de anlatıyım:
Bugün, el çekilmiştir yelkenliden.. eşekten:
Yolların kanatları' ya bugu ya şimşekten !...
Demir.. Kömür.. Su.. Heva—
Gibi bedava
İşçilerle Avrupa ongundur baştan başa ;
Yurdu bezemektedir bunlarla İsmet paşa!
Bir de okumak demek: Büyük adam olmaktır!
— Pek iyi.. Bu, bir haktır!
Fakat köye, kasabaya sığmıyacak kadar mı?
— Şimdi böylesi var mı ?.
Dünyanın büyük tutup saydığı Gazimizin
İzlerinin yanıuda yeri var İzimizin !...
— Eyiya, beyefenbi,
Bu suyun bendi,
Bağlıdır işçilikten, köylerden yana!
Mekteplen çıkan: maâş, indiriyor cüzdana !...
Gene tahta sabanım, çıkrıklı değirmenim;
Sıcak soğuk demeden koşunan benim !...
— Sen ki, baba, eskisin :
Tarih mezarlığından geliyor sesin!
Yıldızlarla perkıtilmek için yapı çıkıyor;
Her bir katın çıkışı bir eskilik yıkıyor !..
Tışımızın havası, esiyor rahat rahat,..
Açmışız medeniyet yolunda şimşek kanat!...
Kerçi bugün mekteplerın hamdır yemişi:
Olğunluğa yol almıştır maârifin gidişi!
Bir hayat kovanıdır demek için mektebe:
Önümüzde işçiye otağ olan bir tepe
Varki onun göbeğine bayrak dikerek
Yücelmek gerek!...
Yoksa kuru çiçeğe
Konan arı, canattıkça bir yudum içeceğe
Bal yerine ağı kusar mutlaka!...
Altın bileziklere dönmek için buhalka :
Mekteplerde kalemle tezgâh biryürümeli;
O havayı bir işçi gürültü bürümeli !..
Her yerin verimine uyar bir kuruluşla ,
Çekirdekten yetişecek işçilere birkışla..
Bir okuma yuvasıdır bence mektep yapısı!
Kazanacak ellere açılsın işkapısı!...

17- Il ci Teşrin - 934 — Balıkesir : Aygören

Kara günler : 9

Başçayırda...

İbrahim Şevki

« Hazreti İsa » ya kavuşur gibi olduğumuz şu yüce ellerin sabah ayazları, öğle sıcakları, akşam soğuklarıyle kavlamış yüzlerimiz.. Bozarmış ellerimiz sızlarken namlıyı , artık, tekerleklere oturttuk.

Ben, Hacı Mehmet, Dürbüncü. Telefoncular... ateş hattından ileriye geçtik. Masallardan kalma dev mezarlıkları iriliğile sivrilmiş keskin kayalar arasında keklik gibi oradan oraya sekiyoruz. Düşman gözüne çarpmayalım diye gölğe gibi kayalar arkasına saklanıyoruz. Cephe ilerisini iyi görür bir yer... Gözümüz hep bunda..

Bakıyorum:

Çay ağzının sağ yanı — Üç yol — Çığdemtepe ilerisi — Asar kale dayak gibi...

Düşman yakasının daha gerilerinde Tire — Bayındır dağları ! Eski zeybek günlerinin özlentisile «tahassurile» tasalı görünüyor..

Daha sağ yana açıldık ...

Sandık varî yayan kayalarla kuşanmış yaradılıştan tabyalı «Humma kaya» tepesine geçtik :

Bıçakçılar— Bahçelerile Ödemiş— dağlara yaslanmış birgi, esaret acılarile solan yüzleri güneşten kızarmış gibi ....

Ödemişin oldukça gerileri açığında Çakıcının köyü de beliriyor . . .

Tam karşımızda beynine taş indirecek kadar yakın görünen Asar kaleye tırmanmış.. Buradaki düşman siperlerinin burnuna kadar sokularak yarasalar gibi gibi olduğu yer de yapışmış, kalmış olan Bademiye müfrezesinin korunaklarını [*] gördüm ve şaşdım: bu vaziyet, kendilerini bırakalım, endahtımız için tehlikeli olacak.[**]

Tepeden yani gerimize baktım :

Mısır koçanı kadar kısa adamlar, Bademiye köyünde geziniyor... yer yer tüten ocaklar başında kümeler kaynaşıyor.

Kuş bakışı bir görüşle gözaltına aldığım bu cephe ne yamanmış! Ova kısmını biliyorum:Gruplara ayrılmış.. Hatlar sıralanmış.. İhtiyatlara dayanmış.. ilerili, gerili düzgün teşkilâta girmiş .. Telli, telefonluyan mutarassıtlı, muhkem, müstahkem bir cephe ... Efe nüfûz ve tesiri olduğu halde zabit kalabalığı oraya askerce bir sağlamlık vermiş ...

Ya burası ?..

Çokçası kayalara sığınmış onar onbeşer mevcutlu çeteler , şeyh köyünde oturur «heyeti millîye» Reisi âlim hoca tarafından üfürükle çekip çevriliyor !. Bakılırsa önümüzdeki Çiğdem tepede bir Bölük .. Demir derede Tabur Karargâhile gene iki Bölük asker var. Fakat bunların da bir kısmı Danışmentlı İsmail bir kısmı Sinekçilerli Hasan hüseyin Efeye ısmarlanmışlar gibi . . .

Bundan başka «Balyambolu ve havalisi kumandanlığı» mühürünü taşıyan koca Mustafa Efe de, kestanelikli dağlar dibinden kıvrıla kıvrıla geçen küçük kara mendires boyuna sığınmış olan Balyamboluya postunu sermiş.. Bey dağından düşmana doğru kumandanlar peyki ...

[*] Korunak : Askerlik sözüdür , siper demektir .

[**] Endaht : Atış

Bizi vaktinden evvel atışa zorlıyacak her hangi bir «Efeler karışması» önünde yasakçılık etsin diye Demircinin vermiş olduğu vesikaya elimde olmıyarak göz attım:

Ben de üç yol grubu topçu kumandanıyım....

Yalniz benim bir çepkenim, bir kısa donum, bir de fes kenarlığı binbir çiçekli oyalarım eksik ...

*
* *

Kurulupta yerine oturtulan topların başı talimhane meydanı kesilmiş :

Topçu neferlerinin her biri ahaliden bir seyirci halkasının ortası olmuş, durmadan, habire anlatıyorlar:

Kimi kamayı açıp kapıyor, tetiği ateş taklidi çekiyor. Kimi nişangâha dürbünü geçirmiş, mesafe tanzim ediyor. Kimi mermilerin sarı, kırmızı, mavi gövdelisini ellerinin arasına almış, nasıl hazırlanıp doldurulduğunu, havada nasıl gittiğini, nasıl düşüp paralandığını dallandıra ballandıra sayup döküyor. Köylü dayılar da can kulağını vermiş, dinliyor. Topların kudret ve tesiri hakkında malûmat aldıkça yürekleri oynuyor, yalvarışlı bakışlarla benden uzaktan uzağa kapalıca bir ateş kumandası bekliyor ..

Asarkale arkasındaki düşman dolu «Adagide» nahiye merkezine birkaç atım savurmakla yüreği yanık köylüyü tatmin etmek için bayâ ben de hevesleniyorum. Fakat yakında yapılması tasarlanan ta - arruzdan önce kendimzi düşmana sezdirmemek pek sıkı emredilmişti.

Hatta efelerden [mutlaka ateş edeceksiniz!] diye olacak sıkıştırma yeltenmesi düşüncesine karşı bu gibi karışmaları önlemek üzre Demircinin elime verdiği [yurarım! «yani vururum!»] tehtitnamesini bile mıska gidi taşıyorum.

Sular kararDı . Ödemiş-Aydın ovalarına çöken sisler ağırlaşıyor. Yakındaki tepeler gittikçe uzaktaki dağlara karışmağa başladı.

Hatırnaz köylü, biz tanrı müsafirlerini ilk gece, dağ başlarında yalnız bırakmağa kıyamadılar, dağarcıklarındaki son lokmaları topladılar, askere dağıttılar, dikkat ettim: hiç birisinin ağzı oynamadan çul çuval, ne varsa, büründüler, alanda sırtlarını ayaza çevirdiler, birer torba ot gibi büzülüp yattılar ..

Yerimizi yadırğamışızki: ne benim, ne arkadaşlarımın hiç birimizin gözüne bir damla uyku girmiyor!...

Derin, geniş dereler bomboştu., Cin yatağı ovalar,dağlarımızın eteğine yapışmış.. Oraya buraya nöbetçiler diktik. Devriyeler geziyor. Öyleyken içimiz rahat değil...

Her kes anlaşılmaz bir duygu ile ilkin Topların namusunu , sonra kendi kendisini bekliyor.

Bir aralık, ben ünlüyorum.. Bir aralık, Nazım efendi ünlüyor. Bir aralık ta Çavuşlar , onbaşılar ve birbirlerine neferler bile ünlüyor.

Sıkça tekrarlanan bu sorğu ve karışıklıkların aralık aralık kesildiği de oluyor. Fakat bu kısa iç geçmeleri, bir zaman geldi ki sabah yaklaştıkça buyma halini almağa başladı.

Yatarken bir yandan kayalar kemiklerimize batıyor. Bir yandan da çıkan ayazlar, iliklerimize kadar inceden inceye işliyor. Gidişmeyi andırır hafif hafif kıpırdanışlarla soluyan bu yarı ölü nefesli açık ordu-

gâhı şöyle bir gözden geçirdim:

Kuş tüyü şilteler.. Yaylı karyolalar.. yosma dizleri üstünde bile insan bu kadar tatlı kendinden geçemez; her bir vucudun parçaları, sanki birbirinden boşanmış, kendi şuur alti âleminde kımıldıyor : Bir ara, iki kol birden kalkarak baş üzerinde geriniyor . Bir ara , bir el , kısa donun uçkurluğunu çekeliyerek birbirini tutmaz bir takım hareketlerden sonra yana düşüveriyor.. Bir ara da bir gövde, öne sarkmış başıyle birden bire doğruluyor, oturduğu yerde sağa, sola kırıttıktan sonra tatlı bir kaşınma ardınca gene olduğu yere yığılıveriyor!...

Camları konmuş bir makina gibiyim: Bir yandan bu gece intibalarını alıyorum bir yandan da ova Cephesindeki gece hayatı hatıralarını çıkarıp seyrediyorum!..

*
* *

Top hattından az geride çukur bir düzlüğe kurulmuş olan tavlayı dolaştım. Puflıya puflıya genizlerinden boşanan sıkım sıkım soluklarle yatmış dinlenen top koşumu öküzler arasında nöbetçileri oyaladım.

Arşın bir çağlıyanı gibi gönlüme dökülen hazin edâlı ilâhi bir dalğalan ş vecdimi taşırdı, sesten yana yönümü döndüm. Serin esişlerle ruhumda istigrak çiçekleri açıldı:

— Allahüekber ... Allahüekber !... Ulu tanrının ululuğuna birdaha inandım veyere kapanmak için sayğılarla irkildim...

Top başındaki kara çalılar; dallarına basılmış yapraklar gibi kıpırdadı ve gözümde böyüye böyüye ayaklandı ; pinar yolu, mahşer kesilmişti: Gene açık alınlar... sıvalı kollar ... Çıplak baldırlarla mihrap idinilen top başı insan deryasına boguldu...

Gök yüzü açılıyor , tek tük kuşlar cıvıldiyor tanyeri kızarmakta ...

Koca cemaât, olduğu yerde, üstünden kuvvetli rüzkarlar geçen yüksek ekinler gibi dalğalandı durdu. En sonunda ; uzun, yürekten kopmuş dileklerle sarğın bir düâ; ruhlar âlemini de birlikte inletti. İçerden seslenen yanık bir «neyin» kesik nağmeleri şeklinde birbirine dem tutan«amin»lerle gök kubbesi arşe dek açıldı.

Birden bir kıyam ile topbaşı halkalandı. Hacı Mehmedin göğüslüğündeki kından sıyrılan bir şimşek , avucunun içinde tuttuğu sap üstünde dondu .

Topun sağ tekerleği dibinde devrili koca bir tosun , bir saniye evvelki düâların «burâkı» gibi, istekle, gönülle Boynunu uzatmış ... Bir birine kavuşturulmuş ayaklarını tepretmeden, gözlerini tanrının eşiğine dikmiş ... Sabırlı, mütevekkil, Bu büyük cemaâtin ortasında « adak » şerefile kuruluyor ...

Erler düğününde herbiri, birbirine karşı kurban sayılan bukoca cemaât ; mahşer gününden kopma , tüyler ürpertici , hiçkırıklı tekbirlerle allah karşısına çıkarken Hacı Mehmet te «Hazreti İbrahim» kadar safvetli bir metanetle bıçağı tosunun gırtlağına çalıverdi . Sandımki o katılaşmış şimşek ; kızıl bulutlara karışarak âlev fışkırdakları içinde eridi ve tosunun damarlarına sokularak yakıcı bir akışla bacaklarında çakmağa başladı!...

Muallim mektebi marşı

M. mektebi son sınıf talebesinden
Nihat Âdil

Biz bu ünlü ülkenin gün yüzlü yavrusuna
Aarmağan edenleriz bilğimizin özünü !
Kalpte alev bir ülkü başta efiâtun sırma
Eflâtun renkli nesil yapacak her sözünü!

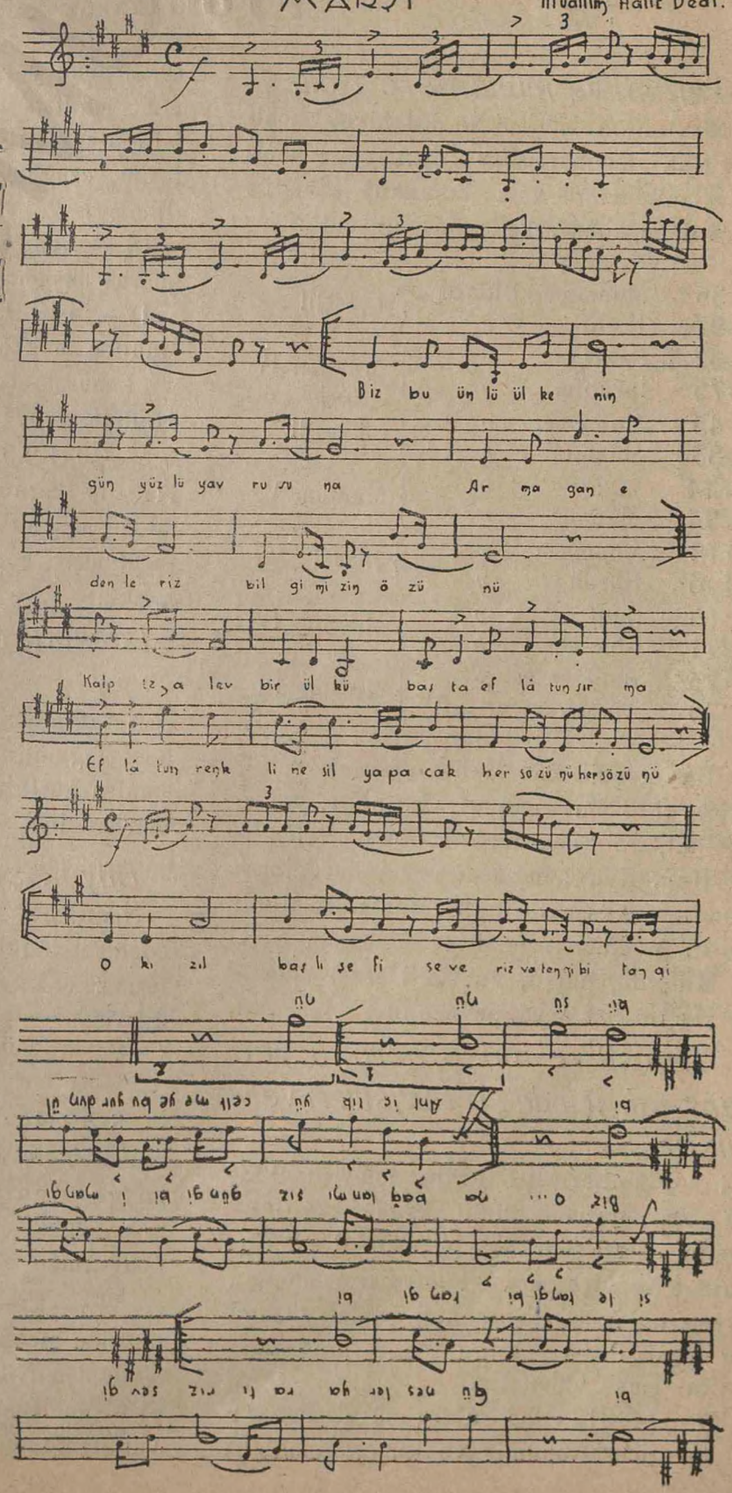
O, kızıl başlı şefi severiz vatan gibi
Güneşler yaratırız sevğisile kan gibi
Biz ona bağlanmışız gün gibi iman gibi.
Ant içtik yüceltmege bu yurdun ülküsünü!

Bir tunç siper gibiyiz bu aydın ufka bizler
Bize mert bir heyecan veriyor bu denizler..
Deniz gibi coşarız kırarız, yıkar, ezer.
Bu şûurlu kükreyiş basacak yer yüzünü ?

Sözören: Nihat Adil. MUALLİM MEKTEBİ MARSI Sesören Muallim Halit Bedi.

Kronik

Temsil ve müsamere Kolu

Mektebimizde bu sene Edebiyat muallimi Bakı beyin reisliği altında bir temsil ve müsamere kolu teşekkül etmiştir. Bu kola seçilen arkadaşlar şunlardır:

35	Muammer	Efendi	Lise III
97	Kadir	»	
92	Sabri	»	Muallim IV
175	İbrahim	»	
45	Muammer	»	Lise II
83	Mustafa	»	
124	Mahir	»	Muallim V
274	Mehmet	»	
118	Muammer	»	Lise I
126	Hurşit	»	
15	Cudî	»	Muallim IV
271	Gök alp	»	
125	Halil sezai	»	Muallim III
25	Abdurrahman	ef	

Bu efendilerden Mahir ef. Reis vekilliğine, 118 Muammer ef. kâtipliğe, Mahir, Mehmet, 35 Muammer ve Gökalp efendiler Reji; Kadir, İbrahim ve Abdurrahman efendiler Aksesuvar; 118 Muammer, Cudî ve 45 Muammer efendiler Mizansen; Sabri, Mustafa, Hurşit, ve Halil sezai efendiler de İnzibat heyetine seçilmişlerdir.

Temsil ve müsamere heyeti ders yılı içinde şu temsilleri vermiştir.

I — Cümhuriyet bayramı dolayisile 933-10-28 perşembe günü akşamı Aka Gündüzün « Mavi yıldırım » piyesile Reşat Nurinin « vergi hırsızı » komedisi talebeye, bayramın ikinci ve üçüncü günleri akşamı de âyni Piyes dolğun bir proğramla halka temsil idilmiştir.

II— 14-12-933 salı günû akşamı bir talebe gicesi yapılmış ve kız orta mektebi talebesinin yardımile muallim mektebi 4-ncü sınıftan Gökalpın « inkılap yolu » adli piyasile Hilmi, Behzat ve Haydar beylerin „ «züğürtler» atlı komedisi temsil idilmiştir.

III — Âynı proğrama 14-12-933 perşembe akşamı dâvetlilere tekrar edilmiştir.

IV— 4-12-933 Çarşamba gü ü akşamı Müâllim mektebi 3 ncü sınıf talebesi bir sınıf müsameresi vermiş ve Reşat Nurinin «Ümidin güneşi » piyesi temsil edilmiştir.

V— 934-2-5 Pazartesi günü büyük şair Hamidin doğumunun83yıl dönümü dolayisile talebe namına edebiyat Muallimi Baki bey tarafından kendilerine şu telğıraf çekilmiştir:

İstanbul mebusu büyük şâir Hamide

Necatı bey lise ve maullim mektebi talebesi doğumunuzun 83 ncü yıl dönümünü candan kutlular. Ve daha uzun zaman ömürler diler.

Büyük şairin cevap telgrafı:

Necati bey muallim mektebi ve lisesinde edebiyat muallimi Baki bey, size ve gençlerinize çok teşekkûr eder, sihhat ve âfiyet dilerim.

Abdülhak Hamit

8-2-934 Perşembe günü akşamı bu münasebetle bir hamit gecesi yapılmış ve büyük şairin resmi projeksiyonla gösterilmiş, telğrafı okunmuş ve «Eşber'ın son faslı temsil edilmiştir.

VI — 15-2 934 Perşembe günü akşamı muallim mektebi dördüncü sınıf talebesi tarafından Nihat Saminin « kızıl çağlıyan» pyesi ile Reşat Nurinin «Baburşahın seccadesi» komedisi temsil edilmiş. Ve aynı gece şairin Cenap Şehabettinin ölümü münasebetile programa Baki beyin bir hitabesile başlanmış ve Cenabın resmi projeksiyonla gösterilerek talebe , büyük ölüyü ayağa kalk p bir dakika süküt ederek taziz etmiştir.

VII — 22-2-934 Perşembe günü akşamı lise III edebiyat şubesinden Mehmet efendi Molier ve Vefik Paşa hakkında bir konferans vermiş ve talebe tarafından «zornikâh» temsil edilmiştir .

VIII 26 2-934 Cuma akşamı halkevlerinin açılmasının yıl dönümü dolayısile halkevinde zengin bir programla » kızıl çağlıyan» ve «zornikâh» temsil edilmiştir.

IX — 23 4-934 Pazartesi günü Millet Meclisinin açılışı ve çocuk bayramı münasebetile gündüz bütün talebeye, akşam hlka «mete» pyesile « İlim bebegi » komedisi zengin bir programla temsil edilmiştir.

§ Bu temsillerden başka ayrıca 2-1-934 salı günü akşamı bir Necatı bey gecesi yap.lmış ve Necatinin resmi projeksiyonla gösterilüp Baki bey tarafından büyük ölünün resmî, idarî ve hususî hayatına dair bir konfrans verilmiştir.

§ 21-12-934 Perşembe günü akşamı edebiyat muallimi Baki bey tarafından bediyata ait bir konferans verilmiştir.

§ 1 3 934 Perşembe günü akşamı muallim mektebi son sınıfından 73 Kadir efendi tarafından «Türk'cülük ve tarihi» hakkında talebeye bir konferans verilmiştir.

§ 8-3-934 Perşembe günü akşamı bir Namık Kemal gecesi yapılmış ve şairin resmi projeksiyonla gösterilmiş Baki bey tarafından hayatı ve eserleri ve hizmetleri anlatılmış, talebede şiirlerini inşat etmiştir.

§ 16 3 934 Perşembe günü akşamı Baki bey tarafından senbolizm, Galip ve Haşim hakkında bir konferans verilmiş ve talebeden bazı efendiler Haşimin şiirlerini inşat etmişlerdir.

Spor kolu

Mektebimizde sene başında her sınıftan ikişer kişi seçilerek bir spor kolu teşekkül etmiş ve bu heyet vazifelerini şu suretle aralarında ayırmışlardır.

Mehmet ef.	Umumî kaptan
Enver ef.	Kâtip
Tevfik »	Futbul kaptanı
Fazıl »	Voleybol »
Muzaffer»	Hentbol ve basketbol
Gökalp »	Pingpong kaptanı
Ziya, İhsan	İnzibat işleri
Sıtkı	Muhasebe ve vezne işleri

Sene içinde heyet muveffekıyetli bir surette çalışarak şunları yapmıştır:

I— Heyet iki fotbol. İki voleybol topu ve bir voleybol ağı getirtmiştir.

II —Bir fotbol ve bir voleybol tskımı eşyası alınmıştır.

III – Bir atlama havzı ve bir voleybol sahası yapılmıştır.

IV— Son baharda voleybol , kışın pinponun sınıf şampiyonlukları seçilmiştir.

V — Sene içinde muhtelif futbol müsabakaları yapılmıştır.

VI— 23 4-934 de büyük bir atletizm bayramı yapılmış muallim mektebi atletleri büyük bir farkla müsabakaları kazanmışlardır.

Kütüphane kolu

Mektebimizde tarih muallimi Kâmil beyin reisliği altında muallim mektebinden Şükrü, İsmail, Şaban, Süleyman ve Şemsi efendilerle, lise 3 den nadir ve Haluk efendilerden müteşekkil bir kütüphane kolu meydana gelmiş ve kûtüphanedeki kitapların fişleri tenzim idilmiş ve fişlerden başka ayrıca birde defter yapılmıştır. Talebenin okuması için her gün sıra ile nöbet tntularak kütüphane açılmış ve mualli-

Mektep bina ve eşyasını koruma kolu reisi Hicabi beyle beraber

Lise Fen şubesi talebesi Riyaziye muallimi Naci beyle beraber

Askerlik muallimi Hidayet bey

Kütüphane kolu

Yemek salonu

Yatakhane salonu

muallim mektebi beşinci sınıf talebesi

muallim mektebi üçüncü sınıf talebesi muallimleri ile beraber.

muallim mektebi üçüncü sınıf talebesi

85 Zeki ef.

164 Şefik ef.

148 Halil ef.

83 Cahit ef.

73 Kadir ef.

89 Şükrü ef.

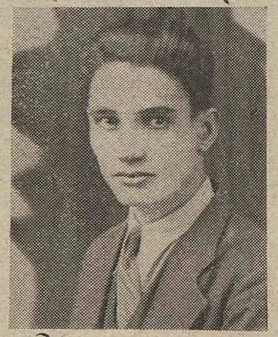
119 Sabri ef.

93 Şa ban ef.

108 Reşat ef.

106 Camal ef.

160 Avni ef.

Feyzi ef.

87 Şakir ef.

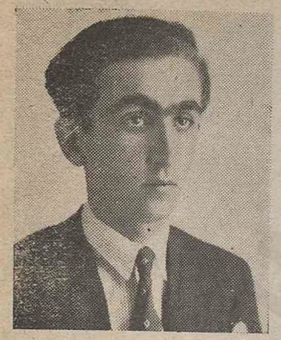
155 mehmet ef.

96 Fehim ef.

146 Hüseyin ef.

165 mehmet ef.

116 Halit ef.

253 Turğut ef.

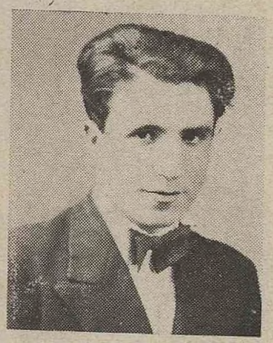
98 Hilmi ef.

146 muharrem ef.

288 Hulusi ef

175 İbrahim ef.

251 İsmail ef.

152 İhsan ef.

149 Şükrü ef.

251 muhtar ef.

71 muammer ef.

19 Sedat ef.

97 Kadir ef.

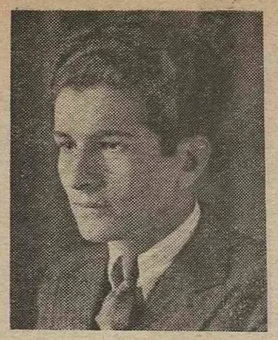
13 Haluk ef.

Nadir ef.

29 Arif ef,

109 Cemal ef,

94 Osman ef,

111 Kemâl ef.

7 İbrahim ef,

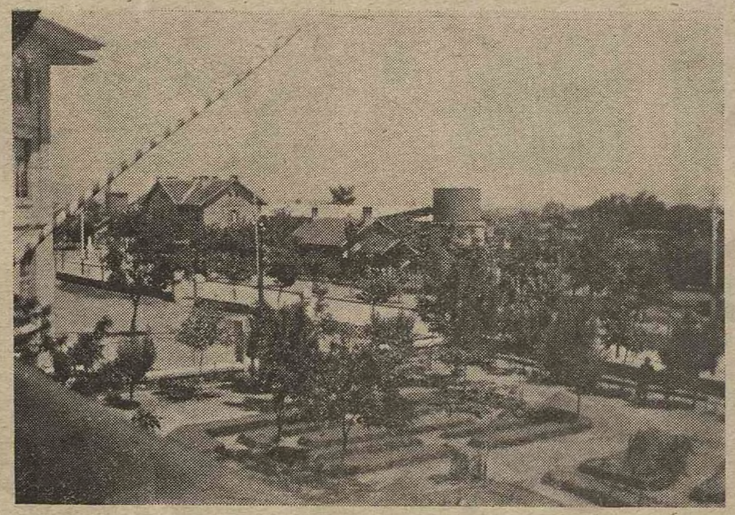
83 mustafa ef,

89 Sıtkı ef,

9 Fikrj ef,

İstasıyon civarı

Balıkesirden bir görünüş: Şadırvan meydanı

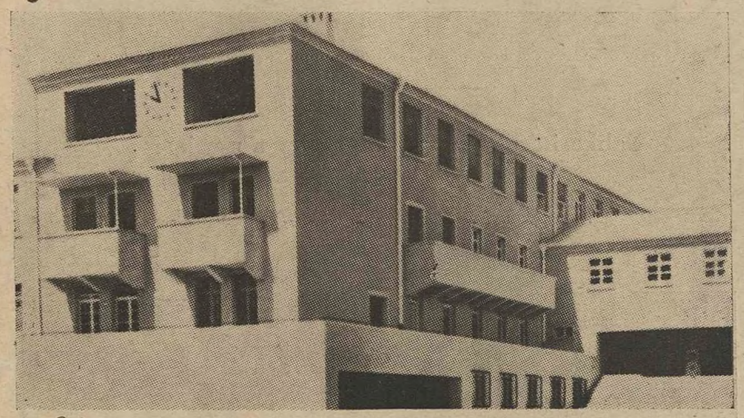

Balıkesirden bir görünüş: Belediye parkı

SAYI:
16 - 17 - 18
Mayıs - Haziran - Temmuz

Balıkesir Vilâyet Matbaası

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti
Yüksek Reisliğine
ANKARA

Necati Bey Muallim mektebinin yandan görünüşü

TÜRK TARİH KURUMU